

İDARE

DERGİSİ

DAHİLİYE VEKÂLETİNCE İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

YIL: 26

KASIM - ARALIK 1955

SAYI:237

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:

Sayfa

Köy ve Köy İdaresi	Sadık ARTUKMAÇ	1
Kumar	Hüseyin ÇAĞLAR	20
Seçim	Fuat ERDOĞAN	27
Memleketimizde Evlilik Dışı Birleşmeler ve Bunlardan Doğan Çocukların Nesepleri Meselesi	Cevat GERAY	40
Yeni Köy Kanunu Tasarısı Sebebiyle 442 Sayılı Köy Kanununun Eksiklikleri	Şerafettin KAYA	54

TERCÜMELER:

Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî İdareler	Tekin GÜRZUMAR	57
Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün 1955 Oxford Yuvarlak Masa Toplantısında Yapılan Tebliğlerden.....	Mehmet TERCAN	99

İDARİ COĞRAFYA:

Bafra Kazası İdarî Coğrafyası	E. SARAÇBAŞI	109
233 - 237 Sayılı Dergilerdeki Yazıların Ma- hiyetlerine Göre Fihristi		119
233 - 237 Sayılı Dergilerdeki Yazı Sahiplerinin Adlarına Göre Fihristi		128

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı: 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllığı: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A - Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü - Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzihal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B - Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hasıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.

Sahibi: Dahiliye Vekâleti

Yazı işlerini Fiilen İdare Eden Mes’ul Müdürü: Selim AYBAR

TETKİKLER

KÖY VE KÖY İDARESİ

Yazan : **Sadık ARTUKMAÇ**
Mahallî İdareler Umum Müdürlüğü
3. Daire Reisi

Başka bir yazımızda tafsilâtiyle belirttiğimiz veçhile ⁽¹⁾, çok eski zamanlardan beri fiilî mevcudiyetini muhafaza etmekte olan köy; idare hukukumuz bakımından yeni bir varlıktır ve tam mânâsıyla bir komün idaresi vasfını, Cumhuriyet devrinde almıştır. Gerçekten, 18 Mart 1924 (1340) tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu; köylerimize hukukî bir şahsiyet vermiş ve onları bir âmme idaresi hâline getirmiştir.

I — Köyün tarifi ve mülkî taksimattaki yeri:

Köy; muayyen bir saha içinde, iki binden az nüfusa ve menkul ve gayrimenkul mallara sahip olan ve kanunların kendisine verdiği vazifeleri yapmakla mükellef bulunan hükmi bir şahsiyettir ⁽²⁾.

Köyün mülkî taksimattaki yerine gelince; «Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktai nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere, münkasemdir ve nahiyeler de kasaba ve köylerden terekkep eder.» ⁽³⁾. Görülüyor ki; idari taksimat ve teşkilâtımızın temeli köye dayanmaktadır.

II — Köyün unsurları:

Tarifinden de anlaşılacağı veçhile, köyün hukukî varlığı; saha, nüfus, menkul ve gayrimenkul mal ve vazife unsurlarının mevcudiyeti ile kaimdir.

(1) Bakınız: İdare Dergisi 1953, sayı : 225. Sayfa : 28 -33.

(2) 442 sayılı Köy Kanununun 1, 4 ve 7. ci maddeleri ile Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun, 89. cu ve 90, maddelerine bakınız.

(3) Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun 89. cu maddesiyle 5442 sayılı İl İdareleri Kanununun 1. ci maddesine bakınız.

A — Köyün sahası ve sınırı:

Köy; bir saha içinde bulunur. Bu sahanın sınırları muayyendir ve ehemmiyeti hâizdir. Çünkü, gerek köylü ve gerekse köy işlerinde vazife alan muhtar, korucu gibi köy adamları; hizmet ve vazifelerini, ancak bu saha içinde yapabilirler. Diğer taraftan, muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin seçiminde, rey vermek hakkı; alâkalı köyün hudutları içinde bulunan vatandaşlara aittir. Köy salması, bu hudut içinde bulunan köylülerden tahsil edilir. Köyün nüfus defteri, ancak bu saha içinde bulunan kimselere şâildir. Hülâsa, köye mahsus vazife ve selâhiyetler bu sınırla mahduttur.

Tatbikatta; köy sınırlarının tesbitinde, ekseriya yanlış yollara gidildiği ve bu yüzden işlerin uzatıldığı ve münazaanın şiddetlenmesine de meydan verildiği görülmektedir. Bu; köy sınırlarının münhasıran Köy Kanunu hükümlerine göre tesbit edileceği zehabından ileri gelmektedir. Halbuki, köyün sınırları, kanunların tarif ettiği şekilde tesbit olunur (4).

Sınır:

- 1 — Bir nahiyenin iki köyü arasında ise Köy Kanunu;
- 2 — Bir vilâyetin muhtelif nahiyeleri veya kazaları arasında veyahut da iki vilâyet arasında ise, İl İdaresi Kanunu;
- 3 — Bir belediye ile köy arasında ise, Belediye Kanunu; hükümlerine göre tâyin ve tesbit olunur.

Sınır tesbitinde şu esaslar gözönünde tutulur (5) :

1 — Köyün sınırı - kolay anlaşılması için - dere, tepe, yol gibi zamanla değişmeyecek işaretli yerlerden yani sabit noktalardan geçirilir. Buraların, köylüler arasında söylenen adları ne ise; o adlar, sınır kâğıtlarına ve krokilere yazılır.

2 — Eğer köyün sınırında, dere, tepe, yol gibi sabit ve değişmez yerler yoksa; bu takdirde sınır, mümkün olduğu kadar düz çizilir ve sınır; muayyen nirengi noktalarına olan mesafesi ölçülmek ve buna göre de krokisi yapılmak şartıyla, tesbit edilir.

(4) 442 sayılı Köy Kanununun 3-6. cı maddeleri ile 1580 sayılı Belediye Kanununun 4-6. cı maddelerine ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 2. ci maddesinin B ve D bentlerine bakınız.

(5) Köy ve Belediye Kanunlarının 4. cü maddelerine bakınız.

3 — Ötedenberi köyün malı sayılan bütün tarla, bağ, bahçe, çayır, otlak, zeytinlik, palamutluk, baltalık gibi yerler sınır içine alınır.

4 — Bir köy sınırının; komşusu olan diğer köyün veya belediyenin sınırı ile birleşmiş olması şart değildir. Ara yerde; ötedenberi hiçbir köye veya belediyeye ait olmıyan dağlar, ormanlar, yaylaklar bulunabilir. Bu gibi yerler, köyün sınırı içine alınmaz. «Köyler tabii ve İktisadî bir teşekkül ve taazzuv mahiyetinde olduğu için mutlaka yanyana olmaları, bir köyün hududunu behemehal diğer bir köyün teşkil etmesi lâzımgelmez. Tabii ve iktisad âmiller bir noktada bir köy meydana getirmiş ve ondan sonra bir boşluk bırakmış olabilir. Bu takdirde bir köyü mutlaka diğer bir köyle birleştirmek için sun'î bir tarzda genişletmek doğru olmaz.» (6).

5 — «Dağlık ve ormanlık yerlerde ötede beride dağınık olan evler, tarlalar, mer'alar parça parça en yakın köye bağlı sayılmakla beraber bunlar sınır haricinde bırakılmalı, yalnız herbirinin adı sınır kâğıdının altına yazılmalıdır.»

6 — Bir köyün halkından bazı kimselerin; başka bir köy sınırı içinde kalan dağınık tarlası, bağı, bahçesi ve başka mülkü varsa, bunlar; sahibinin bulunduğu köyün sınırı içinde değil, öteki köyün sınırı içinde kalır. Bittabi, başka köyün arazisi içinde kalmakla, bir mülk; sahibinin elinden çıkmaz. Sahibi o mülkten yine eskisi gibi faydalanır.

7 — Bir köyün malı olan yaylaların, o köy ihtiyar meclisi tarafından, ayrıca sınırı çizilir. Buna ait sınır kâğıdı, asıl köyün sınır kâğıdı ile birleştirilir (7).

8 — «Birkaç köy arasında müşterek olan sıvat, sulak ve pınar, mera, baltalık, yaylak gibi yerler; eğer bir köy sınırı içinde kalıyorsa, o köyün malı olmakla beraber diğer köyler de eskisi gibi istifade ederler.

Bu gibi müşterek yerler hiçbir köy sınırı içinde kalmıyorsa; bunlar-

(6) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar; İdare Hukuku 1942, Birinci cilt, Sayfa: 723.

(7) Bazı müelliflerimiz; köy sınırı dışında bulunan ve fakat o köye ait olan yaylalar sınırının çizilebileceği mütalâasında bulunmaktadırlar. Fikrimizce, kanun; ister köy sınırı içinde, ister köy sınırı dışında bulunsun, bilmülle yaylaların hudutlandırılacağını ve sınır kâğıtlarının da asıl sınır kâğıdı ile birleştirileceğini âmîr bulunmaktadır.

dan istifade eden köylerin müştereken malı olup, her köyün sınır kâğdında bu hakları yazılır ve müştereken koruyup eskisi gibi istifade ederler.»⁽⁸⁾.

Köy sınırlarının; köy kanununun tatbikatına başlandığı 1924 senesinde, yukarıda bahsedilen esaslar gözönünde tutularak ve aynı kanunun 3. cü maddesine uyularak, ihtiyar meclislerince çizilmiş ve ikmal edilmiş olması lâzımgelmekte idi. Fakat, köylerimizin çoğu; bu kanunî mecburiyeti, çeşitli sebeplerle, yerine getirmemişler ve netice itibariyle bilgine kadar sürüp gelen sınır ihtilâflarına meydan vermişlerdir.

Hâlen sınır; daha önce de belirtildiği üzere, köyün mülkî bağılılığına göre, muhtelif kanun ve usullerle çizilir.

a — Sınır, aynı nahiyenin iki köyü arasında ise; Köy Kanununun 3. cü maddesi hükümlerine göre tesbit olunur.

1 — İki köy ihtiyar meclisleri, sınır üzerinde anlaşmışlarsa; dört nüsha sınır kâğıdı ile mazbata tanzim ederler. Bunları, müştereken mühürleyip imzaladıktan sonra, bağlı oldukları idare âmirine verirler. İdare âmiri bu evrakı, bağlı bulunduğu idare heyetine tevdi eder. İdare heyet; sınır kâğıdını ve mazbatayı, inceledikten sonra, tasdik eyler. Bir nüshasını sicil ile geçirmek üzere tapuya, iki nüshasını alâkalı köylere gönderir. Dördüncü nüshayı ise, idare heyeti dosyasında saklar.

2 — İki köy ihtiyar meclisleri, sınır üzerinde ihtüâfa düşmüşlerse, Hükümet; için bir kere daha tetkik ve müzakeresi için, ihtiyar meclislerini müşterek toplantıya dâvet eder. Yine uyuşamadıkları takdirde, alâkalı ihtiyar meclisleri; uyuşamadıkları noktaları müştereken tanzim edecekleri kroki ve mazbatalarla belirtirler ve bu kroki ile mazbatan, bağlı oldukları idare âmiri vasıtasıyla, yine bağlı oldukları idare heyetine sevkederler. Bunun üzerine, ilgili vilâyet veya kaza idare heyeti; icabında uyuşulamıyan noktalar hakkında mahallinde tetkik ve tahkikler de yaparak, altı ay zarfında, uygun olan sınırı tâyin ve tesbit eder ve kararın tasdikli örneklerini alâkalı köylere ve tapu dairesine gönderir. Tapu dairesi; bu karar bir deftere yazar ve defterin altını alâkalı idare heyetine tasdik ettirir. Tapu, bu tasdikli defterin bir suretini idare heyetine verir. Köy sınırlarına ait işlerde; Devlet daireleri ve mahkemelerde bu tasdikli defterler esas tutulur.

(8) Köy Kanununun 6. cı maddesiyle Belediye Kanununun 4. cü maddesinin D bendine bakınız.

Sınırın tesbitine müteallik kaza idare heyeti kararı, kesindir. Vilâyet idare heyetince tetkik edilemez. Şu kadar ki, gerek kaza ve gerekse vilâyet idare heyetleri kararları aleyhine, Devlet Şûrasına iptal dâvası açılabilir. Gerek kaza ve gerek vilâyet idare heyetlerinin sınır ihtilâflarına müteallik kararları aleyhine, Devlet Şûrasına vâki itirazlarda husumet; o kararlardan istifade edenlere teveccüh eder.

İdare heyetlerinin sınır tesbitine müteallik kararları; beş sene müddetle değiştirilemez. Bu beş senenin hitamında değiştirilmesi icap edenlerde; iki tarafın bu noktada uzlaşmış olmaları veyahut da sınırların değiştirilmesini icabettiren hakikî ve esaslı sebeplerin mevcut olması lâzımdır ⁽⁹⁾.

b — Sınır, bir vilâyetin muhtelif nahiyeleri veya kazaları arasında veyahut da iki vilâyet arasında ise; nahiyenin veya kazanın veya vilâyetin sınırı tesbit edilecek demektir. Bu takdirdir, sınır; İl İdaresi Kanununun 2. ci maddesine göre tâyin ve tesbit olunur. Burada da iki hal bahis konusudur:

1 — Sınır, bir vilâyetin dahilindeki nahiyeler veya kazalar arasında ise; o vilâyetin idare heyeti ile genel meclisinin mütâlâası alınır. Ve evrak, vilâyet makamınca, Dahiliye Vekâletine sunulur. Vekâlet; gerekli tetkikatı yaptıktan ve icabında mahalline merkezden bir heyet gönderdikten sonra, kararını verir. Bu karar, Reiscumhur un tasdiğiyle kesinleşir.

2 — Sınır, ayrı ayrı vilâyetlere bağlı iki köy arasında olursa; evvelâ keyfiyet, Dahiliye Vekâletine bildirilir. Vekâlet; her iki vilâyetin idare heyetleriyle umumî meclislerinden seçilecek birer veya ikişer üye ile bir mühendis veya fen memurundan mürekkep olmak üzere, birer karma komisyon teşkilini emreder. Karma komisyonların toplantı yerini ve tarihini, iki vali bilmuhabere temin ederler. Karma komisyonlara valiler veya tevkil edecekleri zatlar başkanlık ederler.

Komisyonlar, daha önce tesbit edilen muayyen günde toplanarak, tetkikata başlarlar. Bu incelemelerin; Vekâletçe yapılan tebligattan itibaren, nihayet üç ay zarfında ikmalî lâzımdır.

Karma komisyonlar; ihtilâflı köylere yakın bulunan köylerin ihtiyar meclislerinin, yaşlıların ve sair alâkalı kimselerin bilgilerine müracaat ederler. Komşu köylerin sınır kâğıtlarını, coğrafi ve tabii durumlarını da

(9) Tafsilât için bakınız: Sadık Artukmaç; Bizde İdarenin Murakabesi. 1950, Sayfa : 264 - 270.

gözönüne alırlar. Bir anlaşmaya vardıkları takdirde, hududu çizirler ve müşterek iki nüsha zabıt tutarlar.

Bu komisyonlar, sınırın tesbitinde uyuşamadıkları takdirde; iki tarafın noktai nazarını gösterir müşterek imzalı iki nüsha rapor tanzim edilir. Buna, iki nüsha mikyaslı kroki de bağlanır. Bu evrak, mühendis veya fen memuru ile iki komisyon tarafından imza edilir. Her iki tarafın valisi, bunları; evvelâ vilâyet idare heyetine ve bilâhara vilâyet umumî meclisine sevk ederek kararlarını alırlar.

Gayet karma komisyonlardan biri, tâyin edilen günde mahalline gelmezse; hazır bulunan komisyon, yukarıda zikredilen şekilde vaziyeti tetkik eder. Ve tanzim edeceği rapor ile krokinin birer nüshasını alâkadar vilâyete gönderir. Bundan sonra; karşığı taraf, tekrar tetkikat yapılması talebinde bulunamaz. Ancak; bunun üzerine, istihsal edeceği idare heyeti ve umumî meclis kararlarını, vekâlete gönderir.

Her iki vilâyetten gelen evrak tetkik edildikten sonra, icabında Vekâletçe; hudut tesbiti için, mahalline bir heyet gönderilir. Bu heyetten alacağı raporu da gözönünde tutan Vekâlet, hududu belirten bir kararname istihsal ve keyfiyeti ilgili vilâyetlere tebliğ eyler. Bu suretle sınır, kesin olarak çizilmiş bulunur⁽¹⁰⁾.

c — Sınır, bir köyle bir belediye arasında ise; Belediye Kanununun 6. cı maddesine göre tâyin ve tesbit edilir. Burada üç hal bahis konusudur:

1 — Sınır ihtilâfi, bir kaza dahilindeki beldelerden biri ile köy arasında olabilir. Bu takdirde, uyuşmazlık evveleminde, mahallî en büyük mülkiye âmirine bildirilir. Bunun üzerine mülkiye âmiri; ihtiyar meclisine ve belediye meclisine yazılı tebligatta bulunarak, bu iş hakkında ne düşündüklerini sorar. Karşılıkların otuz bir gün içinde verilmesi şarttır.

Gelen cevapları, kaza idare heyeti inceler. Kaza idare heyetinin bu husustaki mucip sebepli kararı, vilâyet idare heyetine sunulur. Vilâyet idare heyeti; bu kararı, aynen veya tâdilen tasdik eder ve bu suretle uyuşmazlığa son verir.

2 — Sınır ihtilâfi, bir vilâyete bağlı muhtelif kazalar dahilindeki belediyelerden biri ile köylerden biri arasında olabilir. Bu takdirde de uyuşmazlık, mahallî en büyük mülkiye âmirine bildirilir. Mahallî mülkiye âmi-

(10) Dahiliye Vekâletinin 13/5/1944 tarihli ve 22104/9656 sayılı ve 10/4/1944 tarihli ve 21104/7633 sayılı tamimlerine bakınız.

ri; ilgili ihtiyar meclisine ve belediye meclisine yazılı tebligatta bulunarak, uyuşmazlık hakkındaki mütalâalarını sorar. Bu tebligata, otuz bir gün zarfında cevap verilmesi şarttır. Vilâyet idare heyeti, bu cevaplara göre, işi tetkik eder ve bir karara varır. Vilâyet idare heyetinin bu kararı, dosyasıyla birlikte, vilâyet umumî meclisine sevk edilir. Vilâyet umumî meclisi; idare heyeti kararını aynen kabul ederse, ihtilâf kesin olarak halledilmiş demektir.

3 — Sınır ihtilâfı; bir vilâyetin bir belediyesi ile başka bir vilâyetin bir köyü arasında olabilir.

Belediye Kanununda, bu hususta bir sarahat yoktur. Fakat tatbikatta, uyuşmazlık; iki vilâyet arasındaki sınır ihtilâfının halline müteallik usule göre çözülmektedir. Yani iş, daha önce izah ettiğimiz şekilde, karma komisyonların tetkikati ve Dahiliye Vekâletinin nihaî kararıyle halledilmektedir.

B — Köyün nüfusu:

Nüfussuz bir köy tasavvur edilemez. Binaenaleyh her köyde, nüfusun mevcudiyeti şarttır. Şu kadar ki, köyün hukukî varlık kazanması; orada mevcut nüfusun miktarına tâbidir. Gerçekten, köy kanununun birinci maddesi hükmüne göre, nüfusu 150 ile 2.000 arasında bulunan köyler; hükmî şahsiyete sahiptirler. Muhtarlık teşkilâtı bulunan bu köylerde, köy kanununun uygulanması mecburî olduğu halde; nüfusu 150 den aşağı olan yerlerde, mecburî değildir. Şu kadar ki, nüfusu 150 den aşağı olan köyler; orada oturan halktan seçim hakkını hâiz olanların yansından çoğunun istemesiyle, etrafındaki bir saat veya daha az mesafede bulunan muhtarlıklardan birine bağlanabilirler. Halk böyle bir talepte bulunmamış olsa bile, vali veya kaymakam; 150 den aşağı nüfusu olan bu köyde, Köy Kanununun hangi maddelerinin uygulanacağını ayrıca emreder. Bu takdirde; tasrih edilen hususlar uygulanır. Bu kabil köyler; hiçbir köye bağlanmaz ve vali veya kaymakam da hiçbir emir vermezse, eski göreneklerine göre işlerini yaparlar (Köy Kanunu madde 89).

«Yüz elli nüfustan aşağı birkaç köy bir arada bulunursa; her köydeki seçim hakkı olanların yarısından çoğunun isteği ile birleşerek bir kanuna göre bir köy olurlar.» (Köy Kanunu madde 90).

Bu vesile ile bir noktayı da açıklamak lâzımdır. O da, 1580 sayılı Belediye Kanununun 2. ci maddesinin; iki binden yukarı nüfusu olan yerlerde, belediye teşkilâtı kurulmasını ve buralara kasaba adı verilmesini mecburî kılmış olduğudur.

Halbuki hâlen, iki binden yukarı nüfuslu birçok köylerimiz vardır ⁽¹¹⁾. Ve buralarda, Köy Kanunu tatbik edilmektedir. Bunun sebebi şudur: Belediye Kanununun 11. ci maddesi, belediye teşkilini; nüfusun iki binden yukarı olması, ihtiyar meclisini seçmeğe hakkı olanların yarısından fazlasının mazbata ile talepte bulunması, belediye idaresi tesisi için kâfi varidatın mevcudiyeti gibi, bazı kayıt ve şarta tâbi tutmuştur. Tatbikatta bu şartların da tahakkuku arandığından; sadece nüfusu müsait olan bir köyde, belediye idaresi kurulamamaktadır.

Kanun maddelerindeki bu tenakuzun kaldırılması için, Devlet Şûramız; 20/5/1940 tarihinde, tefsire müracaat edilmesi lâzım geldiği mütalâasında bulunmuştur. Fakat bugüne kadar, herhangi bir tefsir kararı çıkmamıştır ⁽¹²⁾.

C — Köyün malları:

Köyün hukukî varlığını teşkil eden unsurlardan birisi de, köy mallarıdır. Köyün malları iki çeşittir: hususî mallar, orta malları (âmme emlâki) ⁽¹³⁾.

a — Köyün hususî malları; fertlerin, husus mülkiyetine dahil olan

(11) Türkiyede, 1952 yılı sonunda, 35.689 köy mevcuttur. Bunlardan 30.649 unda köy kanunu tatbik edilmektedir. 1.813 ünde köy kanunu kısmen uygulanmaktadır. 3.227 köyde ise, uygulanmamaktadır.

1952 sonunda, nüfus gurupları itibarile muhtarlık sayısı şöyledir:

0 — 50 Nüfuslu 313 Köy

51	— 100	»	1.431	»
101	— 150	»	2.691	»
151	— 200	»	3.633	»
201	— 300	»	6.562	»
301	— 400	»	5.930	»
401	— 500	»	4.360	»
501	— 1000	»	7.714	»
1001	— 1500	»	2.205	»
1500	— 2000	»	628	»
2001	— 3000	»	203	»
3000 den fazla		»	19	»
TOPLAM			35.689	»

(12) Bakınız : Necmettin Ergin; Köy İdaresi. 6. cı tabı Sivas Vilâyet matbaası 1945, sayfa : 14 - 18.

(13) Köy kanununun 7. nci maddesine bakınız.

malların aynıdır. Bunlar, tıpkı şahıslara ait mallar gibi, hususî hukuk hükümlerine tâbi olurlar. Yani bunlar hakkında; Medenî Kanun, Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu hükümleri uygulanır.

Köy mânevî şahsiyetine ait bu çeşit malların ekseriyetini, köye irat getirmek için kullanılan gayrimenkul mallar teşkil eder. Köyün; bağ, bahçe, tarla, dükkân, kahvehane, otel gibi malları bu kabildendir. Bunlara köyün hususî emlâki adı da verilir. Köy hükmî şahsiyeti, bu kabil malları almak, satmak, mübadele etmek, kiraya vermek... gibi salahiyetlere sahiptir.

b — Köyün orta malları (yani âmme emlâki) ise, umumun istifade ve istimâline tahsis edilen mallardır. Köy camii, köy okulu, köy yolları, köy merası, köy baltalığı, köy koruluğu, köy harman yeri, köy yaylası, köy pazar yeri, köy meydanı, köy spor alanı, köy odası bu çeşit mallardandır.

Bilindiği üzere, âmme emlâkine ait hukukî kaideler; hususî emlâke taallük eden hukukî kaidelerden tamamile ayrıdır:

1 — Âmme emlâki, tescile tâbi değildir. Binaenaleyh alınıp satılmaz, zaman aşımı cereyan etmez ⁽¹⁴⁾.

2 — Âmme emlâkine tecavüz suçtur. Bu tecavüz, idareten de menedilir ⁽¹⁵⁾.

3 — Âmme emlâkenden tahsis şekline uygun olmak şartile herkes meccanen ve müsavi surette istifade eder.

4 — Âmme emlâkinde mülkiyet hükümleri tatbik edilmez. Âmme emlâki; satılmaz, başkasının malına katılmaz, istimlâk mevzuu olamaz, komşuluk mükellefiyetine tâbi tutulamaz, bunların üzerinde aynı bir hak tesis edilemez ⁽¹⁶⁾.

5 — Âmme emlâkenden, arazi ve bina vergileri alınmaz ⁽¹⁷⁾.

6 — Âmme emlâki, haczedilemez ⁽¹⁸⁾.

(14) Medenî Kanunumuzun 912. nci; 2644 sayılı tapu kanununun 25. inci: arazi kanunnamesinin 5, 92 ve 97 nci; maddelerine bakınız.

(15) Ceza Kanunumuzun 378, 391, 392, 394 ve 516 nci maddelerile Köy Kanununun 8 inci maddesine bakınız.

(16) Medenî Kanunumuzun 641 inci maddesine bakınız.

(17) Arazi vergisi nizamnamesinin 3 üncü maddesine bakınız.

(18) İcra ve İflâs Kanunumuzun 82. nci maddesine bakınız.

Ç — Köyün vazife ve hizmetleri:

Köyü teşkil eden unsurlardan bir diğeri de, köyün vazife ve hizmetleridir. Filhakika, köy idaresi; köy kanununa göre, iki türlü işle mükellef tutulmuştur: mecburî işler, ihtiyarî işler, (19). Bunlardan başka köye, diğerk kanunlarla da vazife ve hizmetler verilmiştir.

a — Mecburî işler:

Köyün mecburî işleri; sağlık ve temizliğe, bayındırlığa, maarife, ziraate, sanat ve ticarete, yardımlaşmaya, dirlik ve düzenliğe yarayan işlerdir. Köy Kanununun 13. üncü maddesinde birer birer sayılmış bulunan bu işlerin çoğu, Devlet kanunlarıyla de münasebetlidir (20).

b — İhtiyarî işler:

İhtiyari işler de, hemen hemen aynı mevzulara taallük ederler. Fakat, mecburî işler kadar zarurî değildirler ve daha ziyade köyün güzelleşmesine ve inkişafına yararlar. Bu kabil işler, Köy Kanununun 14. üncü maddesinde tadat edilmiştir.

«Köyün mecburi işlerini başarmak köylü için bir âmme mükellefiyettir. Köylü bu işleri yapmadığı takdirde, ceza görür. İhtiyari işler ise esas itibariyle köylüye böyle bir mükellefiyet tahmil etmezse de bu nevi işlerin mecburî işler arasına konulmasına köy derneği ekseriyetle karar verir ve bu karar idari vesayet makamının, yani merkez kazalarında Valinin, diğerk kazalarda ise Kaymakamın tasdikine iktiran ederse bunlar da mecburî işler mahiyetini alır ve aynı surette köylü için bir âmme mükellefiyeti teşkil eder.» (21).

Mecburî işleri gördürmeyen köy muhtarlarıyla ihtiyar meclisi âzalarına, köyün bağılı bulunduğu idare heyetince, on liradan elli liraya kadar para cezası hükmolunur (22).

c — Diğerk işler:

Köy idarelerine, çeşitli kanunlarla; gerek köy ve gerekse Devlet işi

(19) Köy Kanununun 12-14 üncü maddelerine bakınız.

(20) Tafsilât için bakınız : Gafur Soylu; Köy nedir ve nasıl idare edilir. İkinci basılış, İstanbul 1940, sayfa : 131 -168. Muzafferk Akalın; Kanuna göre köy nasıl idare edilir? İstanbul 1949, Millî Eğitim basımevi, sayfa : 12-24.

(21) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar; İDARE HUKUKU. I. inci cilt, İstanbul 1942, sayfa : 725 -726.

(22) Köy Kanununun 5672 sayılı kanunla değışik 46. cı maddesine bakınız.

olmak üzere, çeşitli vazife ve hizmetler de verilmiştir. Bu işler hakkında, ait olduğu kanunlarda, müeyyideler de konulmuştur.

III — Köyün uzuvları ve teşkilâtı:

Köyün uzuvları; köy derneği, köy ihtiyar meclisi ve muhtardır.

A — Köy Derneği:

a — Teşekkül tarzı:

Köyde, köy muhtarını ve ihtiyar meclisi âzalarını seçmeğe hakkı olan kadın ve erkek köylülerin bir araya toplanmasına köy derneği denir ⁽²³⁾.

Dernek âzası ve seçmen olabilmek için ⁽²⁴⁾ :

1 — Türkiye Cumhuriyeti tebaasından olmak;

2 — Köy halkından olmak, yani köyün nüfus kütüğünde yerli olarak gözükmek veyahut altı aydanberi köyde yerleşmiş ve aynı zamanda köyün nüfus kütüğüne yazılmış bulunmak;

3 — On sekiz yaşını bitirmiş olmak;

4 — Ağır hapis, beş seneden fazla hapis ve âmme hizmetlerinden müebbeden mahrumiyet ve müebbet sürgün cezalarından biriyle mahkûm olmamak ⁽²⁵⁾ ;

5 — Delilik, bunaklık, sefihlik gibi bir hâl sebebiyle hâkim tarafından üzerine vasi konulmuş olmamak ⁽²⁶⁾ ;

Şarttır.

b — Vazife ve salâhiyet:

Köy derneği, mahdut vazifeleri bulunan bir uzuvdur. Köy ise, seçme

(23) 442 sayılı Köy Kanununun 2329 sayılı kanunla değişik 20. ci maddesine bakınız.

(24) Köy Kanununun 24. cü maddesiyle 5672 sayılı kanunun ek 2. ci maddesine bakınız.

(25) Köy Kanununun 24. cü maddesinin 4. cü bendiyle Türk Ceza Kanununun 587. ci maddesine bakınız.

(26) Medenî Kanunun 354 ve 358. ci maddeleriyle Türk Ceza Kanununun 33. cü maddesine bakınız.

hakını hâiz vatandaşları yani köy derneği mensuplarını içinde toplıyan bir seçim bölgesidir (27).

Derneğin, uzuv olarak:

1 — Köyün ihtiyarî işlerini mecburî işe tahvil etmek (Köy Kanunu madde: 12);

2 — Muhtarın ücretini tâyin ve tesbit eylemek (Köy Kanunu madde: 19/1);

3 — Köy imamını seçmek (Köy Kanunu madde : 83 - 84);

4 — Köyün diğer bir köyle birleşmesine ve belediye sınırı içerisine girmesine karar vermek (28);

5 — Kanunlarla verilen sair işleri yapmak (29);

Gibi mahdut ve fakat mühim vazifeleri vardır.

Köy bir seçim bölgesi olduğuna göre, dernek üyeleri; köy muhtarile ihtiyar meclisi üyelerini seçmeğe hakkı olan birer vatandaş sıfatıyla, köy seçimlerine katılabilirler.

c — Toplanma ve karar nisabı:

Bir uzuv olarak vazife görürken, derneğin; belirli bir toplanma ve karar nisabı bulunması lâzımdır. Fakat Köy Kanununda, bu hususta bir sarahat yoktur. Müelliflerimizden hiç birisi bu konuya temas etmemiştir. Tatbikatçılar ise, tereddüt içinde kalmışlar ve şahsî içtihatlarına göre hareket etmişlerdir.

Fikrimizce, umumî esaslara uyularak, derneğin; mürettep üyenin yarıdan bir fazlasıyla toplanması ve mevcut âzanın çokluğu ile karar vermesi icabeder. Reylerin eşitliği halinde, başkanın bulunduğu tarafın çokluk sayılması lâzımdır.

(27) 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun 3. cü maddesi ile 5672 sayılı kanunun ek 2. ci maddesine bakınız.

(28) Köy Kanununun 89 ve 90. cı maddeleriyle 1580 sayılı Belediye Kanununun 7. ci maddesine bakınız.

(29) Meselâ, 3039 sayılı Çeltik Kanununun 13. cü maddesine göre; «köylerin orta malı sularından gerek köylüce ve gerek birine satılmak suretiyle çeltik yapılabilmesi için ilk önce köy derneğince karar verilmesi şarttır.»

Kanunda, köy derneği başkanından da bahsedilmemektedir. Kanaatimize göre, dernek; her toplantısında kendisine bir başkan seçmelidir.

Seçim esnasında, derneğin toplanmasına lüzum olmadığı düşüncesindeyiz. Çünkü seçim; bir vazife ifası değil, bir hakkın istimalidir. Vatandaş, hakkını kullanmakta serbesttir. İsterse reyini verir, istemezse onu kullanmaktan imtina edebilir.

B — KÖY İHTİYAR MECLİSİ:

Köy ihtiyar meclisi; köye ait işlerin görülmesini murakabe eden ve köye ait icraî kararlar alan bir uzuvdur. Bu sıfatla, ihtiyar meclisinin önemli vazife ve selâhiyetleri vardır.

a — Teşekkül tarzı:

İhtiyar meclisi, köy derneği tarafından iki sene müddetle seçilen âzalarla tabî âzalardan (yani köyün imamı ile öğretmeninden veya başöğretmeninden) ve muhtardan tereküp eder. Muhtar, meclisin başkanıdır. İhtiyar meclisinin; nüfusu bin kişiden aşağı olan köylerde dört, binden fazla nüfuslu olan köylerde ise altı âzası bulunur.

Kanun; karı, koca, ana, baba, kız, oğul, gelin, güvey ve kardeşlerin ihtiyar meclisinde âza olarak bir arada bulunmalarına cevaz vermemektedir. Bu suretle, köy işlerinin; bir aile elinde bulunmaması, mahdut bir zümre eline geçmemesi temin edilmiş oluyor ⁽³⁰⁾.

b — Vazife ve selâhiyet ⁽³¹⁾ :

İhtiyar meclisinin vazife ve selâhiyeti; biri İdarî, diğeri kazaî olmak üzere iki çeşittir.

İhtiyar meclisinin İdarî vazife ve selâhiyetleri şunlardır:

1 — İhtiyar meclisi, köy işlerini; en ziyade lâzım olandan başlayarak bir sıraya koyar ve biri yapıp bittikten sonra sırasıyla hepsini köylüye gördürmeğe çalışır. Sağlık, yol, okul işlerinin başarılması şarttır ⁽³²⁾.

(30) Köy Kanununun 20, 22, 23. cü ve 2329 sayılı kanunla değişik 30. cu maddeleriyle 5672 sayılı kanunun ek birinci maddesine bak.

(31) Köy Kanununun 43 -45. ci maddeleriyle 49 - 67. ci maddelerine bakınız.

(32) Görülüyor ki, köy ihtiyar meclisi bir program yapmak mecburiyetindedir. Fakat tatbikatta, böyle bir programın yapıldığı ve uygulandığı pek nâdir görülen hadiselerdendir. Böyle bir programın yapıldığı ve uygulanmasına karar verildiği ka-

2 — Köye ait her işin; evvelâ ihtiyar meclisinde görüşülmesi, sonra işe başlanması şarttır. Bu sebeple, ihtiyar meclisi; para veya ırgat ile yaptırılacak işlerle doğrudan doğruya köylü tarafından ve imece suretile yapılabilecek işleri tâyin ve tesbit ederek karara bağlar ⁽³³⁾.

3 — İhtiyar meclisi; okul, cami, hamam, spor sahası, pazar yeri, köy korusu, köy alanı... gibi köylüye faydalı olan işleri yapmak için, istediği yeri değer pahasıyla satın alır veya istimlak eder. Mal sahibi istimlak kararına razı olmazsa, o köyün bağlı bulunduğu idare heyetine başvurur. İdare heyetinin kararı kesindir. Şukadar ki, bu karar kazaî mahiyette olduğundan, Devlet Şûrasına temyizen dâva açılabilir ⁽³⁴⁾.

4 — İhtiyar meclisi; tarlası olmıyan veya kifayet etmeyen köylüye, köyün sınırı içinde sahihsiz araziden yer vermek ve tasarrufu malsandığına veya diğer âmme şahıslarına geçmiş olan araziyi köy namına satın alıp, arazisi olmıyanlara vermek ve bedelini taksitle köy sandığına ödetmek selâhiyetine sahiptir.

5 — İhtiyar meclisi; köylünün senede kaç gün ve hangi mevsimlerde imece ile çalıştırılacağını kararlaştırır.

bul edilse bile, ihtiyar meclisinin; bu programın tatbikiyetiyle hiç bir zaman alâkadar olmadığı, işin yapılıp yapılmadığını kontrol etmediği bir hakikattir. Halbuki, Köy Kanununun 34. cü maddesine göre; köyün sınırı içinde köylüye ait işleri yapmak ve yaptırmak, muhtarla ihtiyar meclisinin vazifesidir.

Eğer bir program tahtında değil de gelişigüzel yapılmış birkaç iş varsa, bunu; pek nâdir dahi olsa, muhtarın şahsî teşebbüsü veya alâkası, mahallî en büyük mülkiye memurunun ikaz ve irşadı ve hatta tazyiki neticesi saymalıdır.

Arzettiğimiz bu alâkasızlık sebebinin; meclis âzalarının âmme hizmetlerine karşı mevcut olan fitrî lâkaydisinde, görgüsüz oluşlarında, mevzuun ehemmiyetini idrak edebilecek bir kültür seviyesine mâlik olmayışlarında aramak yerinde olur.

(33) Köy Kanununun ruh ve maksadına göre; her işin imece ile yapılması ve paraya istisnâî ahvalde müracaat olunması lâzımdır. Halbuki köylümüz ve köy ihtiyar meclisleri; imece mükellefiyetinden kaçmakta, her işin para ile yapılması yolunu ihtiyar etmektedirler. Köy adamlarının ücretlerini ancak karşılayabilen köy parası ise; yapılacak işlere kifayet etmemekte ve bu sebeple köylerimizde hiçbir imar emaresi görülememektedir. Son zamanlarda gerek vilâyet hususî muhasebelerince ve gerek Devletçe köylere yapılan yardım paralarının imece ile başarılması lâzımgelen işlere de sarf edilmek istenildiği görülmektedir. Bu sebeple, idare makamlarının; bu konudaki takip ve kontrollerini arttırmaları ve parayı, münhasıran tahsis edildiği işe sarfettirmeleri lâzımdır.

(34) Tafsilât için bakınız : Sadık Artukmaç; Bizde İdarenin Murakabesi 1950; Sayfa : 264.

6 — İhtiyar meclisi; köy işi için köylüye tevzi edilecek olan salma parasını, her mükellefin köyle olan maddî alâkası nisbetinde tâyin ve tesbit eder.

7 — İhtiyar meclisi; köy parasının harcanmasında hiçbir fenalık olmamasına ve faydasız yere para verilmemesine dikkat ve bu hususu daima kontrol eder. Bu maksatla kanun, muhtar; «bir ay içinde nerelere ve ne kadar para harcamış ise, gelecek aybaşında hesabını ihtiyar meclisine vermek» mecburiyetine tâbi tutmuştur ⁽³⁵⁾.

İhtiyar meclisinin kazaî vazife ve selâhiyetleri şunlardır:

İhtiyar meclisi:

1 — On liraya kadar, ödünç para dâvalarını kesin olarak rüyet eder.

2 — On liraya kadar; alım ve satım, icar, ücret ve saireden doğan alacak dâvalarına bakar. Bu hususa ait karar kesindir, itiraz ve temyiz olunamaz.

3 — Müddeabihi on liradan elli liraya kadar olan ödünç para dâvası ile, alım ve satım, icar, ücret ve saireden doğan alacak dâvalarını; hakem veya muslih sıfatiyle rüyet eder. Şukadar ki, bu kabil ihtilâfların ihtiyar meclisince hakem veya muslih sıfatiyle halledilebilmesi için; iki tarafın, tahkim veya sulh yoluna gitmeyi kabul etmiş bulunmaları şarttır. Aksi halde, alâkalının mahkemeye başvurusu icabeder.

Yukarıda zikredilen dâvalarda; ilkönce ihtiyar meclisine müracaat edilmedikçe, hiçbir mahkemeye gidilemez ⁽³⁶⁾.

4 — Müddeabihi elli liradan fazla dâvalara, iki tarafın rızası ile hakem veya muslih sıfatiyle bakar. Bu kabil dâvalarda, ihtiyar meclisine müracaat ihtiyarîdir. Alâkadar, isterse mahkemeye başvurabilir.

5 — Köyün mecburî işlerini yapmayan veya salma parasını vermeyen köylü hakkında para cezası hükmeder ⁽³⁷⁾.

6 — Diğer kanunlarla verilen kazaî işleri görür.

(35) Köy Kanununun 37. ci maddesinin 6. cı bendine bakınız.

(36) Köy Kanununun 51. ci maddesinin koyduğu bu kesin hükme rağmen, mahkemelerimizin bu kabil dâvaları doğrudan doğruya kabul ve rüyet etmekte oldukları ötedenberi görülmektedir. Halbuki, kanunun bu şartı yerine getirildiği takdirde: mahkemelerin işi her halde çok azalmış olur.

(37) Köy Kanununun 56 ve 66. cı maddelerine bakınız.

7 — Şehirlilerin köylülerden ve köylülerin şehirlilerden olan dâvalarını, ihtiyar meclisi rüyet edemez. Bu gibi dâvalar, selâhiyetli mahkemelerde görülür⁽³⁸⁾.

c — Toplanma ve karar nisabı:

İhtiyar meclisi; enaz haftada bir defa toplanıp konuşmak ve mevcut işleri neticelendirmek mecburiyetindedir⁽³⁹⁾. Muhtar, meclisi her zaman toplantıya çağırabilir. icabettiği takdirde meclis, muhtara haber vermek şartıyla, kendi isteği ile de toplanabilir.

Köy Kanununda, meclisin toplanma ve karar nisabı hakkında bir hüküm yoktur. Umumi esaslara göre, ihtiyar meclisinin; mürettep azanın yandan bir fazlasının iştirâkiyle toplanması ve toplantıda hazır olan âzaların ekseriyeti ile de karar vermesi icabeder. Reylerin eşitliği halinde, başkanın yani muhtarın bulunduğu tarafın çokluk sayılması lâzımgelir.

ç — İhtiyar meclisi kararlarına itiraz:

«İhtiyar meclisinin İdarî kararları icraî mahiyettedir.» Meclisin bu kabil kararları aleyhine iptal dâvası açılabilir. Dâvayı, 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 62. ci maddesi hükmüne göre, vilâyet idare heyeti rüyet eder. Dâva, birinci derecede Devlet Şûrasında açılmaz. Mercî tecavüzü ile Devlet Şûrasına dâva açılmış olduğu takdirde, dâva evrakı; vazifesizlik kararıyla, köyün bağlı bulunduğu vilâyet idare heyetine tevdi olunur⁽⁴⁰⁾. Şu kadar ki, kanunlar; bazı kararlar için hususî itiraz mercileri göstermişlerdir.

1 — İhtiyar meclisinin istimplâk kararlarına karşı, kaza idare heyeti nezdinde itiraz edilir⁽⁴¹⁾.

2 — Salmaya, yani malî mükellefiyete müteallik kararlar hakkında tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde, köyün bağlı bulunduğu kaymakam veya valiyeye müracaat edilir. Bunların verecekleri kararlar kesin olup, aleyhine Devlet Şûrasına müracaat edilemez⁽⁴²⁾.

(38) Köy Kanununun 65. ci maddesine bakınız.

(39) Kanunim koyduğu bu mecburiyete rağmen, bugüne kadar, herhangi bir köy meclisinin böyle muntazam toplantılar yaparak kararlar aldığı görülmemiştir

(40) Tafsilât için bakınız: Sadık Artukmaç; aynı eser, sayfa: 260 ve müteakip, göstermişlerdir:

(41) Köy Kanununun 44. cü maddesinin 2. ci bendine bakınız.

(42) Köy Kanununun 3664 sayılı kanunla değişik 16. cı maddesine bakınız.

d — İdarî vesayet murakabesi:

İhtiyar meclisi, idari vesayet makamının daimî murakabesi altındadır. Gerçekten, ihtiyar meclisi, evvel yapılması lâzımgelen sağlık, yol, okul işlerini geri bıraktığı takdirde; merkez kazalarında vali ve diğer kazalarda kaymakam tarafından gösterilen yolda hareket etmek mecburiyetindedir. Vesayet makamı, bu kabil yolsuzluklara; bizzat veya ihbar ve şikâyet üzerine muttali olabilir ⁽⁴³⁾.

C — MUHTAR ⁽⁴⁴⁾ :

İhtiyar meclisinin başkanı olan muhtar, bir taraftan köy hükûmî şahsiyetinin bir mümessili ve icra uzvudur. Diğer taraftan, Devletin bir memurudur.

a — Seçim :

Muhtar; köy derneği tarafından ve köylü kadın ve erkekler arasından, iki sene müddetle seçilir (44 a).

b — Vazife ve salâhiyet:

Muhtarın göreceği işler, Devlet işleri ve köy işleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Devlet işleri:

Muhtar, köyde Hükümetin bir icra memurudur. Bu sebeple, çeşitli Devlet işleriyle uğraşmak mecburiyetindedir. Bu işlerin başlıcaları şunlardır:

Hükümet tarafından bildirilecek kanunları, nizamları köy içinde ilân etmek ve halka anlatmak ve kanunlar, nizamlar, talimatnameler, emirler ile kendisine verilecek işleri görmek; köy sınırları içinde inzibat ve asayişini temin eylemek; salgın ve bulaşık hastalıkları derhal Hükümete haber vermek; hekim olmıyanların, üfürükçülerin hastalara ilâç yapmasını menetmek ve bunları Hükümete haber vermek; köylünün çiçek ve bulaşık hastalıklar aşısı ile aşılanıp hastalıktan kurtulmasına çalışmak; köye gelip gidenlerin niçin gelip gitmekte olduklarını anlamak ve bunlar

(43) Köy Kanununun 43. cü maddesine bakınız.

(44) Köy Kanununun 10, 11, 20, 25 ve 34-41. ci maddelerine bakınız.

(44 a) 5672 sayılı kanunun 5998 sayılı kanunla değişik birinci maddesinin birinci fıkrasına göre; köy muhtarının ve ihtiyar meclisi âzalarının seçimi, her iki senede bir Kasım ayının ilk pazarına rastlayan günde yapılır.

içinde şüpheli adamlar veyahut ecnebiler görülürse hemen yakın karakola haber vermek; her ay içinde doğan, ölen, nikâhlanan ve boşananların defterini yapıp ertesi ayın onuncu gününden evvel nüfus memuruna vermek ve köyün nüfus defterini birlikte götürerek vukuatı yürütmek; vergi toplamak için gelen tahsildarlara rehberlik ve yardım etmek, yolsuzluğu görülen tahsildarı Hükümete haber vermek; asker toplamak, bakaya ve kaçakları Hükümete haber vermek; köy civarında eşkiya görürse, Hükümete haber vermek ve elinden gelirse tutturmak; köylünün ırzına, canına ve malına el uzatan ve kanunları dinlemeyen kimseleri köy korucuları ve gönüllü korucularla yakalattırarak Hükümete göndermek; köy sınırı içinde yangın ve sel olursa köylüleri toplayıp söndürmeğe ve çevirmeğe çalışmak; mahkemelerden gönderilen celpname ve her türlü hükümleri lâzımgelenlere bildirmek, istenilen işleri yapmak ve mahkeme mübaşirine ve jandarmaya vazifesinde kolaylık göstermek; ihzar ve tevkif müzekkereleri gösterildikte, aranan kimseleri kâğıdı getirenlere tutturmak; zarar görenlerin şikâyeti ve bilip işitenlerin haber vermesi üzerine sorup araştırmak; kanunların kendisine vermiş olduğu sair sileri görmek.

Muhtarın göreceği köy işleri ise, şunlardır: Köyün mecburî işlerini görmek; ihtiyarî işlerin yapılabilmesi için köylülere öğüt vermek; ihtiyar meclisleri kararıyla köylüyü işe çağırarak ve köy işlerine harcanacak parayı toplamak ve sarfetmek; ihtiyar meclisine, her aybaşında, hesap vermek, köyü mahkeme ve dairelerde temsil etmek veya ettirmek.

c — Muhtarın kararlarına itiraz:

Köy manevî şahsiyetinin icra uzvu olan muhtar, icabında icraî kararlar da alabilir. Muhtarın bu kararları aleyhine, köyün bağlı bulunduğu vilâyet idare heyeti nezdinde iptal dâvası açılabilir (45). Evvelce de belirtildiği üzere, kanunların göstermiş olduğu hususî bir itiraz mercii varsa, evvelemlerde bu mercie başvurulması icabeder.

ç — İdarî vesayet murakabesi:

1 — Muhtar da, İdarî vesayet makamının daimî murakabesi altın-

(45) 40 numaralı nota bakınız.

dadır. Filhakika, kaymakam; köy muhtarının, köylünün faydasına olmıyan kararlarını her zaman bozabilir. Fakat onun yerine kendiliğinden karar veremez. «Karar yine köylü tarafından verilir.»⁽⁴⁶⁾.

2 — Kaymakam; köy muhtarının köy işlerini yapmadığını görürse, köy muhtarına bir ihtar gönderir. Bundan sonra da iş görmediğini anlarsa muhtarın vazifesine son verir. Çıkarılan muhtar tekrar seçilemez. Fakat, müteakip seçimlerde seçilebilir⁽⁴⁷⁾.

(46) Köy Kanununun 40. cı maddesine bakınız.

(47) Köy Kanununun 5672 sayılı kanunla değişik 41. ci maddesine bakınız.

**ZABITA BAKIMINDAN SUÇLAR
HAKKINDA BİR ETÜD**

K U M A R

Yazan :
Hüseyin ÇAĞLAR
Kastamonu Emniyet Müdürü

Devletin idari hizmet ve mesuliyetlerinin başında, hiç şüphe yok ki, asayişin idamesini temin, âmme sıhhati için icap eden her türlü tedbirlerin ittihazı mükellefiyeti gelir. Bu mükellefiyeti ifa edecek âmme müessesesi de tabiatıyla Polistir. Bu bakımdan, Polis tabiri; memleket dahilinde asayişin ve âmme sıhhatinin korunması ve idamesi maksadiyle organize edilmiş hizmetlerin veyahut ittihaz olunan tedbirlerin heyeti mecmuasını ihtiva eder.

Âmme asayişini, şahıs hürriyetini, mülkiyet bütünlüğünü ve emniyetini korumak veya idame ettirmek bakımından, Polis faaliyetleri idari ve adli zabıta hizmetleri olmak üzere iki ana branşta mütalâa olunabilir.

Adli zabıta hizmeti, İdarî zabitanın, irtikâbına mani olamadığı cürümleri takip, onların delillerini toplamak, faillerini tecziye için mahkemelere tevdi ile mükellef kılındığına göre, İçtimaî ve hukukî nizamın korunmasında, vatandaş - Polis münasebetlerinin samimi ve hüsnüniyete dayanan karşılıklı itimat havası içinde cereyan etmesinde en büyük mes'uliyet İdarî, yani önleyici zabıta hizmetlerinde temerküz etmektedir. Diğer bir tabirle, asıl olarak zabıta hizmeti önleyici zabitanın ta kendisidir.

Polisin, İçtimaî hastalıkların hekimi bulunması nazarı itibare alınacak olursa, cemiyet hastalıklarıyla bu hastalıkların teşhis ve tedavisi metodlarının İlmî şekilde tetkiki zarureti kendiliğinden ortaya çıkar. Hukukî ve İçtimaî nizamı sarsacak cemiyet hastalıklarının, mütenevvi bulunması hasebiyle biz burada, bu gün için en önemlilerinden fuhuş, kumar, sarkıntılık, sarhoşluk, uyuşturucu maddeler mevzularını ele alacağız.

Mevzulara temas etmeden, şunu hemen ifade edelim ki, Polis bir hekim sıfatıyla hastalarını bütün hususiyetleri içinde tanımak mecburiyetindedir.

Memlekette kökleşen Demokratik esaslara muvazi olarak her sahada başlayan İktisadî ve İçtimai hamleler yakın istikbalin büyük Türkiye'sini inşa ederken, Polisin bu faaliyetlere yabancı kalması, İdarî zabıta hizmetleri bakımından hatalı ve mahzurludur.

İçtimai ve hukukî nizamı sarsan, vatandaş vicdanını, huzur ve emniyetini renciden eden suçların İktisadî ve İçtimai faaliyetlerle derin alâkası vardır. Bu gün memleketin, en ücra köşelerini birleştiren geniş karayolları şebekesi, üç denizi kucaklayan zengin sahillerimizdeki liman, iskele ve ticarî tesisler, deniz, kara ve hava nakliye vasıtalarının çokluğu. sür'at ve emniyeti zaman ve mekân mefhumunu, memleketimizde de asgarî hadde indirmiş bulunmaktadır. Bu münkesif vasat içine, iş ve ticaret sahalarının bolluğu, her sınıf vatandaş için kolay kazanma imkânlarının sağlanmış bulunduğu ithal edilecek olursa geniş halk kitlelerinin, mevsimlerle ilgili olarak bu kabil mahallere akın edeceği, mahallî örf ve âdetlerini bir yerden diğer yere taşıyacakları, vatandaşlar arasında telâkki ve kültür mübadelesinin sıklaşacağı tabîi bir netice olur.

Büyük İktisadî hamlelerle iş ve ticaret sahalarından temin olunan kazancın getirdiği refah içinde, dün vatandaşlar tarafından lâkaydı ile karşılanan bir takım fiillerin, bu gün içtimai refahı sarsacak mahiyet taşıdığı görülür. Dünün, Devlet için hal olunması endişe ile takip olunan soygunları, baskınları, hayvan hırsızlıkları kategorisinden büyük suçları yerini, bugünün yukarda arz olunan fiilleri daha büyük bir ilgi çekmektedir. Zira, birinci kategorideki suçlar daha ziyade, fakir ve her bakımdan geri cemiyetlerle Devlet otoritesinin lâıkiyle teessüs edemediği muhitlere has karakter arz ederler. Bu gün Türk Cemiyeti iktisaden kalkınmıştır, görüş, duyuş ve düşünüşte demokratik esaslara dayanan istikrarlı hamlelerle yükselmektedir.

Bu gün, geniş yol şebekeleri, her türlü modern nakil vasıtaları mesafeleri kısaltmış, zaman ölçüsünü küçülmüştür. Ziraatte, ticaret ve sanayide mebzul iş sahaları tatmin edici ücretlerle adam yutmaktadır. Dün, eli koynunda, işsizlikten boş duran vatandaş bu gün meşgul ve kazanç peşinde koşmakta, zaman kaybetmemeğe gayret etmektedir.

Ziraatte ve her türlü İktisadî faaliyetlerde vasıta olarak kullanılan ve büyük bir değer taşıyan hayvan, mevkiini ve ehemmiyetini modern teknik vasıtalara terketmek mecburiyetinde bırakılmıştır.

Suç ve suçluluğa karşı mevzuatta, zamanın icabına uyularak müeyyideler ilâve edilmiş veya yeni kanunlar tedvin olunmuştur. Demokratik anlayışın yanı başında; Devlet otoritesinin mutlakiyeti ve hiç bir suretle

müsamahaya tahammül edemeyeceği vatandaş tarafından idrak olunmuştur.

Bu itibarla, elbette, soygun, hayvan hırsızlığı vesair asayişe müessir olarak vasıflandırılan büyük fiillere rastlamak güç olur. Bu suçları, artık, bir takım maceraperest veya cemiyet haklarından mahrum bırakılmış bazı şerir kimselerin, fırsat buldukça ika edebilecekleri fantezi suçlar olarak mütalâa etmek mübalâğa olmasa gerektir. Zira bu gün hadiseler de, bunu teyit etmektedirler. Bu kabil suçlar, ya büyük merkezlerde maceraperest eşhas veya köy ve kırlarda devamlı zabıta takibatına maruz, cemiyet dışında kalmış bir kaç şeririn ihdas ettikleri ve kısa zamanda adalet huzuruna çıkabilen fiiller olarak görülmüyor.

Nitekim, hadiselerin istatistiki seyir ve mukayesesi bu noktai nazarı doğru luğunu isbat edecektir.

1949 yılına nazaran, 1953 yılında işlenen gasp ve soygun suçlarında % 49, hayvan hırsızlığı suçlarında % 60, kasden yangın suçlarında % 55 gibi büyük bir azalış kayıt olunduğunu görüyoruz.

Ziraî faaliyetlerde, teknik vasıtalar neticesi elde olunan büyük kazanç toprağın işlenmesini ve değerini arttırmış, hayvancılığın sağladığı tatmin edici gelir mer'ayı kıymetlendirmiştir. Bu bakımdan arazi, yayla, sınır vesair ihtilâflar yüzünden köylüler arasında vukua gelen silâhlı kavgalar 1949 yılına nazaran 1952 yılında % 79 gibi bir artış arzemiş ise de, sınırların ve sair ihtilâflı arazi ve meraların, iki taraflı olarak adil ve hakkaniyet dairesinde halli, tapulama, toprak tevzii vesair hukukî ve İdarî yollarla Hükümetin gösterdiği dinamik ve müessir aksülamel bu büyük artışı 1953 yılında % 80 nisbetinde indirmeye kâfi gelmiştir.

Bu gün Hükümetin en büyük hassasiyet gösterdiği büyük suçların faillerini, hapishanelerden firar etmiş veya muhtelif surette zabıta takibatı altında bulunan şerir eşhas teşkil etmektedir. Hapishaneler gerek bina olarak gerekse idare ve muhafazaları bakımından üzerinde Israrla durulmayı icap ettiren muazzam bir mesele olarak karşımızda durmaktadır. Mahkûm ve mevkuların sıhhî durumları bir tarafa, asıl bizce mühim olan bunların muhafazası ve firarlarına meydan vermiyecek hususların temin edilmesidir. Sabıkalı ve şerir eşhasın duvar, tavan delmek, tûnel kazmak, pencere demiri kesmek gardiyanların gâfletinden bilistifade nezaretlerinden kaçmak vesair surette firarları kolay olmaktadır. Bu itibarla 1949 yılına nazaran müteakip senelerde, bu suçlarda düşüş nisbeti görülmüyorsa da mühim değıldir. Esasen firar hadiselerinde azalma çok bariz de olsa hiç bir kıymet ifade edemez. Firar vaki oldukça ve firarilerin hemen hepsini şe-

rir ve sabıkalı kimseler teşkil ettikçe yeniden soygun, öldürme gibi fiiller ika etmelerine (hiç değilse yakalanmalarına kadar) mani olunamaz.

Asıl olan; firarları tamamen önlemek olmalıdır. Gerek hapisanelerden kaçan gerekse muhtelif surette firarda bulunan şerir ve sabıkalı eşhasın takip usullerinde daha ciddî ve müessir usuller ihdası düşünülebileceği gibi, bunların himaye görmelerinin veya etrafta bıraktıkları korku ve endişeden ihbar olunmalarının sebeplerini İçtimaî ve ilmi şekilde tahkik ve bunlara müvazi olarak çareler aramak zamanı geçmiş bulunmaktadır.

1949 yılına nazaran 1953 yılında, öldürme vak'alarında % 25, yaralamalarda % 10 nisbetinde bir azalma vardır. Medenî cemiyetlerde, acı ve utandırıcı bir vasıf arz eden bu fiillerin asgarî hadde ircaı veya vukuuna meydan vermeyecek İçtimaî tedbirler ittihazı icap ediyor.

Kanaatimizce, vatandaşlara bilhassa Polis vasıtasıyla ihtilâflı mevzular etrafında aydınlatıcı fikirler vermek, mektepler, vaizler vesair vasıtasıyla insan değer ve kıymetini belirtmek, suçlarda âmil olan psikolojik faktörleri İlmî bir şekilde tetkike tâbi tutarak İçtimaî ve hukukî esaslar vaaz etmek ilk ve acil yollardır. İkinci olarak faillerin, hadise efkârı. umumiyece unutulmadan ve kanunî himayelere mazhar kılınmadan azamî şiddetiyle cezalandırılmasıdır. (İngiltere'de Londra canavarı adıyla maruf ve dünya efkârını ilgilendiren caninin cinsi sapık olduğu ve cezai ehliyeti haiz olmadığı sabit olduğu halde en kısa zamanda mahkeme kararı ile idam edilmesi bizim cemiyetimiz idin ibret vericidir. Yine gazetelere göre, Amerika'da bir ana kızı dağa kaldırarak ırzına geçen suçlunun Amerikan kanunları ile en kısa zamanda ifna edilmesi şayanı dikkattir).

Bunlara mukabil, 1949 yılına nazaran 1953 yılında, sarkıntılıktaki % 45, uyuşturucu madde kullanmak ve bulundurmakta % 80, sarhoşlukta % 70 bir artış, kumar suçlarında % 25, hırsızlıkta % 18, yankesicilikte %30, dolandırıcılıkta % 15, darp ve hakaret suçlarında % 10 nisbetinde azalma mevcuttur.

Suçlu ve kaçakçılarla müsademe suçlarında 1949 yılına nazaran 1952 yılında % 190 nisbetinde görülen yükselme, zabitanın şerirlerle amansız mücadelesini ifade ettiği gibi, 1953 yılında bu suçların % 50 nisbetinde azalması bu sahadaki faaliyetin müessiri ye tını ve devamını gösterir.

1949 yılında, gasp ve soygun, suçlu ve kaçakçılarla müsademe, hapisane ve tevkifhanelerden firar, kasden yangın, ihtilâflar dolayısıyla vukubulan kavgalar, hayvan hırsızlığı, öldürme, müessir fiil, sarkıntılık, tehdit, mesken masuniyetini ihlâl, sarhoşluk, kumar, hırsızlık, yankesicilik, dolandırıcılık, darp, hakaret, uyuşturucu madde kullanmak ve bulun-

durmak; zabıtaya hakaret, ırza geçmek, kız ve kadın kaçırmak suçlarının vak'â olarak yekûnu (67220), aynı suçların 1953 yılındaki miktarı ise (56399) dur. Görülüyor ki mühim suçlarda 1949 yılına nazaran 1953 yılında umumî olarak bir azalma kaydolunmuş ve düşüş nisbeti % 17 yi tecavüz etmiş bulunmaktadır.

İçtimai refah aleyhinde ika olunan suçları ceza kanunundaki müeyyidelerinin şiddetle değil husule getirdikleri veya getirecekleri hastalığın şiddetiyle ölçmeliyiz. Büyük suçlara mukabil, refahın artması, nüfusun çoğalması ve büyük iş sahalarında temerküz etmesiyle ilgili suçlar, bu gün polis için en mühim meselelerdir. Polis İdarî ve önleyici polis hizmetlerde en büyük vazife ve mes'uliyeti yüklenmiştir. İçtimai hastalıklarla mücadele ve bunların teşhis ve tedavisi bu meyandadır. Polis bu mücadelede, ilk merhale olarak vatandaşları feth etmelidir. Bu da, polis - halk münasebetlerinin samimiyetine, karşılıklı iyi niyet ve anlayışın yüksekliğine bağlıdır. Seri konferanslarla, aile reislerinin aile efradına yapacakları telkinlerle ilk, orta ve yüksek tedrisat müesseselerinde ihtiyarî ders ve konferanslar ihdas etmekle, radyo, matbuat vesair neşir organları ile yapılacak propagandalarla polis her sınıftan vatandaş kitlelerine tanıtılmalıdır. Polis himayesinde ıslahhaneler, bakım evleri, polis kütüphaneleri, çocuk bahçeleri, ihdas ve faaliyete geçirilmelidir. Büyük maddî külfetlere muhtaç olan bütün bu faaliyet ve tesislerin gayesi, polisin vatandaş vicdanında hakikî değerini bulması ve cemiyette muhtelif İçtimai ve İktisadî faktörlerle nükseden hastalıkları tedavi, medenî insan vasıflarını kayıp eden kimseleri her bakımdan mükemmel birer vatandaş olarak tekrar cemiyete iade etmek olmalıdır.

Bu ideallerin gerçekleşmesine intizaren, mevcut talebe ve gençlik teşekküllerinden, kulüplerden, Yeşilay, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kuruluşlarından, Darüşşafaka ve düşkünler evlerinden matbuat ve radyodan azamî surette faydalanmak mümkündür. İşte polis, sarhoşluk, kumar, fuhuş, sarkıntılık, hırsızlık vesair suçlar gibi, kalabalık ve refahla daha doğrusu İktisadî yükselme ile ilgili fiilleri bu zaviyeden mütalâa ederek bunları olduktan sonra değil, yapacağı propaganda ve alacağı tedbirlerle vukuundan evvel önlemelidir.

Kumar: Hakikaten İçtimai bünyeyi tehdit eden bir âfetdir. Vatandaşların zevk ve günlük meşgaleleri dışında bir eğlence mevzuu olarak ele aldıkları bu oyunun akıbetleri bir millet ve cemiyet için feci olabilir. Külfetsiz kazanç peşinde, parazit yaşamayı âdet edinen bir zümre doğar, büyür ve bütün cemiyeti sarabilir. Aile saadeti yıkılır, İktisadî faaliyetler durur, artık illetin musallat olduğu aileler cemiyet için bir dert ve yara

olur. Polis ilk hamlede, hastalarını ele almalı, onların bünyelerinin bir köşesinde sıkışıp kalmış olan İnsanı hislerini takviye ederek, fiillerinin fecaatim zihinlerinde maddeten ve manen canlandırılmalıdır.

Polis vak'alarında görülen bir takım münferit hadiseler bu İslah müessesesinin devamlı takip ve telkinle muvaffak olacağını, yaşayacağını göstermektedir. Polis, kumar ve kumarcılar karşısına, koruyucu hislerden mücerret olarak kanunî kisvesiyle çıktıkça bu mevzuu yarım ve hal olunmadan kalmaya mahkûmdur. Kumar ve kumarcı deyince, halkın anladığı ve gördüğü, polis baskını, zabıt ve mahkemeye şevktir. Polis bu baskının manevi yüksekliğini, ahlâkî bakımdan ulviyetini halkın ruhuna aşlamayı bilmelidir. Birinci şıktan bir nefi heyecan ve zevk duyanlar, kendilerini emsali içinde günün kahramanı addedenler çoktur.

Hukukî bakımdan mevzu ele alınınca, tatbikat karşımıza gayet muğlak olarak çıkar. T. C. Kanununun 569. maddesi kumarı «kazanç kasdıyle icra kılınıp kâr ve zarar baht ve talihe bağlı bulunan oyun» olarak tarif etmiştir. Ancak bu tarifi, ceza kanunu bakımından suç sayılabilmesi için, ika olduğu mahallin de T. C. Kanununun şumulü içine girmesi lâzımdır. Nitekim T. C. K. 567 ve 568. maddelerinde, kazanç kasdıyle baht ve talihe bağlı bu oyunun umuma mahsus veya umuma açık yerlerde oynanması halinde cezaî müeyyide koymuştur. 570. maddede, hususî içtimalara mahsus olsa bile, kumar âlet ve edevatının kullanılması için bir ücret alınan yerlerde oyun oynamak mutad olan yerler ve duhuliyeye verilmese bile oyun oynamak istemek herkesin girebileceği mahaller umuma açık yerlerden madut sayılmış ise de, bu kabil yekler ve meskenler adeta bir nevi kanunî himaye ve mazhariyete nail olmuşlardır.

Cemiyetler kanununa göre kurulmuş kulüp ve lokalleri bu himayenin altında sayabiliriz. Her ne kadar zabıta, alınacak bir takım tedbirlerle gayeleri dışında faaliyet sarf ettiklerini isbat etmek suretiyle bu yerler hakkında da takibata geçebiliriz ise de, kontrol keyfiyeti müşkül hatta bazı bakımdan imkânsızdır. Meskenlerde oynanan kumar ise tamamen kontrol dışındadır. Bu itibarla, Polisin kahvehanelere münhasır kalan murakabesi karşısında, şehir ve kasabaların güzide ve kalburüstü münevver zümresini barındıran kulüp ve lokallerin alenî kumar faaliyeti birbirini nakzetmekte ve halk nazarında taaccüp ve tebessümle karşılanmaktadır.

Polis vazife ve salahiyet kanunu; umumî ve umuma mahsus yerlerde oynanacak kumar suçları için İdarî bakımdan bir derece daha mükemmel ahkâmı ihtiva etmektedir. Polis vazife ve salahiyet kanununun fiiliyatta gösterdiği aksaklık ve tatbikat ayrılıklarını ayrı ve bu günkü mem-

leket ihtiyaclarına muvazi olarak etraflı bir şekilde tetkik etmek üzere mevzuumuza devam edelim.

Polisin, kısmen salahiyet kanununa istinaden, umumî ve umuma mahsus mahallerde gösterdiği faaliyetin bir neticesi olarak bu fil ve mürtekipleri mevzuat hükümleri dışında melce aramakta ve bulmaktadırlar. Birinci derecede meskenler, ikinci derecede kulüp ve lokaller, üçüncü olarak maharet, bilgi ve teknik himayeye sığınarak kanunun tarifinden kurtulan oyunlar bu melcelerin başlıcalarıdır. Her nekadar medenî cemiyetlerde, vatandaşlara heyecan ve dinlenme fırsatını veren ve adeta bir ihtiyaç olan oyunları çok görmek, daraltmak akla gelmez ise de, geniş vatandaş kitlelerini havayî meşguliyetten sıyrıp, müstahsil ve faal unsur olarak cemiyete iade etmek de millî bir borç ve vazifedir.

Bu itibarla, kulüp, lokal, ve meskenlerde oynanan büyük çaptaki kumarı daha isabetli ve müessir hükümlerle önleme çarelerini aramak elzendir. Sokak ve caddeleri kaplayan, senenin her mevsiminde faaliyette bulunan halka, nişan, piyango vesair adlarla anılan eğlence yerlerini menetmek hiç değilse, panayır ve fuarlara inhisar ettirmek binlerce vatandaş müstahsil hale koymak demek olur.

Gayesinden uzaklaşan at yarışlarını daha medenî ihtiyaçlarla tanzim etmek zamanı gelmiştir. Maaşlarını kulüp ve lokallere bırakan memurların, kazançlarını kahvehanelerde bırakan işçi ve esnaf vatandaşların yüksek gelirini büyük kumarhanelere terk eden zengin vatandaşların aile saadetinden mahrum ailesi efradının feci akıbetleri, bu yüzden millî iktisadiyatımızın ve geniş manası ile içtimaî nizamın maruz kaldığı muazzam tehlikenin ışığı altında kumar mevzuu yeniden ele alınmalı, polis vazife ve salahiyet kanunu ile T. C. Kanununun ilgili maddeleri ihtiyacı karşılayacak müeyyidelerle takviye edilmelidir.

T. C. Kanununun bazı maddelerini değiştiren 6123 sayılı kanunla kumar suçları için daha ağır cezalar tayin edilmiş ise de bu âfetin memleket çapında hal olunmasına kâfi değildir.

**SEÇİM MEVZUUNDAKİ MUHTELİF KANUNLARLA İDARİ
MAKAMLARA TAHMİL OLUNAN VAZİFE VE TANILAN
SALÂHİYETLER**

**Yazan : Fuat Erdoğan Ankara Hakimi
«Adliye ve Ceza işlerinde salâhiyetli»**

Bugünkü seçim sistemimiz, seçimi bir Hükümet işi olmaktan ziyade bir siyasi parti işi olarak ele almak ve seçim intizamına nezaret ve seçim ihtilâflarını halletmek vazifesini de Adli hakimlere bırakmak suretile adli teminat esasını prensip olarak kabul etmiş olmakla beraber asıl seçim fonksiyonu haricinde idari ve inzibatî mahiyetteki bir takım hizmetlerin ifası için de İdarî makamlara bazı vazifeler tahmil etmiş ve buna mukabil bazı salâhiyetler de tanınmış bulunmaktadır.

Bu salâhiyet ve vazifeleri aşağıdaki gösterildiği şekilde tesbit ve tasnif etmek mümkündür:

- 1 — Seçmen kütüklerinin tanzim ve yoklaması,
- 2 — Seçmen kartlarının tanzim ve dağıtılması,
- 3 — Seçim propaganda toplantıları ve duvar ilânları için meydan ve yer gösterilmesi ve toplantı inzibatının temini,
- 4 — Vukubulan inhilâllerin seçim kurullarına bildirilmesi,
- 5 — Seçilecek aza miktarının tayin ve tesbiti,
- 6 — Seçim günü inzibatın sağlanması ve yasaklara aykırı hareketlerin önlenmesi,
- 7 — Mahallî seçimlerde seçim masrafları için zarurî tahsisatın temini,
- 8 — Seçimi kazananlara ait tutanakların ilânı,
- 9 — Seçim eşyasının muhafazası,
- 10 — Vali ve Kaymakamlar haklarındaki takip usulleri,

1 — Seçmen kütüklerinin tanzim ve yoklaması:

Seçimlerin esasını seçmen kütükleri teşkil eder. Zira seçmenlik sıfatının tayininde esas seçmen kütüğü olup ancak kütüğe kayıtlı bulunan seçmenler rey hakkını kullanabilirler. Binaenaleyh Millî iradenin bir tezahür vasıtası olan seçimlerde bunun tam ve kâmil bir şekilde tecellisi için her şeyden önce muntazam ve sahih bir seçmen kütüğü bulunması zaruridir.

Seçim kanunumuz tetkik edilirse hakikaten seçmenlik sıfatını ihraz etmiş olan her vatandaşın muhakkak kütüğe kaydedilip reyile memleketin idare ve mukadderatına hâkim olması için çok mükemmel ve teferruatlı hükümler kabul etmiş olduğu görülür.

Seçmen kütüklerinin tanzimi işi, Valiler ve Kaymakamlar tarafından temin edilir. Vali ve Kaymakamlar kütüklerin tanzimi ve gerekli değişikliklerin kütüklere işlenmesi işinde mahalle ve köy Muhtar ve İhtiyar Heyet ve Meclisleriyle bunların münhal buldukları hallerde teşkil edecekleri Heyetleri vazifelendirirler. Ve bu işlerin zamanında ikmalî için - hâkim ve askerî şahıslar hariç - diğer bütün memur ve hizmetlileri mezkûr işlerde çalıştırabilirler.

Seçmen kütükleri İstatistik Umum Müdürlüğünün sayım işlerinde kullanıldığı numarataj cedvelleri esas tutulmak ve numarataj yönetmeliği hükümlerine riayet edilmek suretiyle seçmenin oturduğu sokağa ve kapu numarasına göre mahalle ihtiyar Heyetleri veya İhtiyar Meclisleri tarafından tertiplenir

Şu halde numarataj işleri yapılmamış mahalle ve sokakların her şeyden evvel bu yönetmelik hükümlerine göre isimlendirilip numaralanması şarttır.

Numarataj işleri ikmal edilip bu suretle seçmenin oturduğu yer tayin edildikten sonra kütükte seçmenin öz ve soy adı, babasının adı, doğum tarihi ve yeri gösterilmesi zarurî olduğu için bunlar da tesbit ve ayrıca ileride yapılacak değişiklikleri kayıt için mahsus sütunlar da bırakılır.

Seçim yeterliğine sahip her vatandaş ikametgâhının veya en az üç aydanberi oturmakta bulunduğu yerin kütüğüne kaydedilir. Memurlar ve bunlarla birlikte oturanlar haklarında ikamet müddeti aranmaksızın vazife gördükleri yerin kütüğüne kaydolunurlar.

Kayda müessir olacak olan seçme yeterliği, ikamet müddeti memuriyet hali gibi sebeplerin tesbitinde resmî vesikalar esas tutulacağı gibi

Muhtar, İhtiyar Heyet ve Meclislerinin şahsî bilgilerinden de faydalanılır.

Vazıı kanun seçmenlik sıfatını ihraz etmiş olan her vatandaşın muhakkak seçmen kütüğüne kaydedilmesini ve dolayısıyla şu veya bu sebeple kütük harici kalmasını önlemek istediğı için kütüklerin tanziminde Siyasî Partilerin kontrolü esasını da kabul etmiş bulunmaktadır. Nitekim ihtiyar Meclis ve Heyetleri tarafından bu mevzuda yapılacak bütün işlerde o bölgede teşkilâtı bulunan siyasî Partiler birer müşahit bulundurabilecekleri gibi kütük listeleri hazırlanıp askıya çıkarılmazdan öncede birer sureti kendilerine verilecektir. Bu suretle siyasî partiler kendilerine mensup veya mütemayıl şahısların kayıt harici kalmalarını veya herhangi bir parti, veya şahıs lehine yapılacak yolsuz bir muameleyi zamanında önlemek ve itiraz etmek imkânını elde etmiş olacaklardır.

Kütük listeleri okunaklı bir şekilde tanzim edildikten sonra halkın kolaylıkla görüp okuyabileceğı yerlere İhtiyar Meclis veya Heyetlerince asılacak ve mutat vasıtalarla da keyfiyet ilân edilecektir. Yedi gün müddetle asılı kalacak olan bu listelere o seçim bölgesinde oturan ilgili her şahıs veya Siyasî Parti teşkilâtı, itiraz edebilecek ve itirazlar İhtiyar Meclis veya Heyetleri tarafından tetkik edilerek en çok iki gün içerisinde muterize cevap verilmiş olacaktır.

Bu müddet zarfında cevap verilmez veya itiraz reddedilirse muteriz beş gün içerisinde seçim bölgesinin bağılı bulunduğu Sulh Hâkimliğine müracaat edebilecek ve keyfiyet üç gün içerisinde Sulh Hâkimliğince tetkik edilerek kesin karara bağlanacaktır.

Kanunda yalnız sulh Hâkimliği denilmekle iktifa olunarak ayrıca ceza veya hukuk olduğu tasrih edilmemiş ise de görülen işin mahiyeti itibariyle tatbikatta bunun sulh Hukuk Hâkimliği olduğu içtihat edilmiştir..

Sulh hukuk Hâkimliğince yapılan itirazlar da tetkik ve ilgililere tebliğ edildikten sonra dört nüsha halinde tanzim edilecek olan kütükler tasdik için yine Sulh Hâkimliğine tevdi olunacak ve mezkûr Hâkimlikçe de kütüklerin sahifeleri mühürlenerek ve ayrıca sonuna kaç sahife ve seçmenden ibaret olduğu kaydedilip tasdik edilecektir.

Bu suretle tekemmül eden kütükler daimî olduğu ve seçimler tekerrür ettikçe bunlar üzerine reyini kullanan seçmene defaatle imza ettirilmesi kütükleri müşevveş hale getireceğı cihetle bazı yerlerde yapıldığı gibi seçmen listesi yerine bunlar üzerine imza ettirilmesi kafiyen doğ-

ru değildir ve bu husus Adliye Vekâletince de defaatle ilgililere tamimen Dildirilmiş bulunmaktadır.

Tekemmül eden kütükler üzerinde muayyen yoklama müddeti haricinde bir Mahkeme ilâmı olmadıkça idareten herhangi bir değişiklik yapmaya imkân olmadığı cihetle tatbikatta sık sık tesadüf edildiği gibi yoklama müddetinin geçirilmesinden veya bazı yanlışlıkların sonradan farkına varılmasından dolayı idare âmirlerinin emriyle bu kütükler üzerinde herhangi bir tashihatın yapılmasına kat'iyen cevaz mevcut değildir. Bu gibi hallerde emri veren idare âmiri ile kütüklerin muhafazasıyla mükellef bulunan Nüfus Müdür veya memurlarının mesul olacakları gayet tabiidir.

Kanunda yine yalnızca mahkemeden bahsedilip nevi tayin edilmemiş isede görülen iş mahiyet itibariyle kayıt tashihinden ibaret olduğu cihetle mümasil işlerdeki vazife ciheti nazara alınarak mezkûr mahkemenin Asliye Hukuk Mahkemesi olduğu neticesine varılmış ve tatbikatta bu merkezde cereyan etmiştir.

Kütükler üzerinde yapılacak bu tashihat için mahkemeye kimlerin müracaat edebilecekleri ve mahkemece takip olunacak usulü muhakeme de kanunda gösterilmemiş isede maksad seçmenlik sıfatım ihraz eden her vatandaşın kütüğe kaydedilip rey hakkına sahip olması ve binnetice millî iradenin tam ve kâmil bir şekilde tecellisi olduğuna göre bir âmme meselesi olduğunda hiç şüphe bulunmayan bu tashih keyfiyeti için ilgili her şahıs ve partinin ve hatta seçimle vazifeli her teşekkülün mahkemeye müracaat ederek gerekli tashihati istemek salâhiyeti mevcuttur.

Mahkemece de işin mahiyeti itibariyle lüzumlu malûmat ve vesikalar toplandıktan sonra evrak üzerinde yapılacak tetkikatla karar verilmesi icap edecektir.

Muhtelif seçimlere ait seçim niteliklerini tayin eden kanunların hükümleri arasında maalesef bâriz mübayanetler bulunduğu ve bir birine benzeyen seçimlerde dahi aranılan vasıflar bir birini tutmadığı için tatbikatta her seçim için muhakkak ayrı bir seçmen kütüğü tanzimi mecburiyeti hasıl olmakta ve tabiatıyla işler de güçleşmektedir.

Seçim kanununun 7,8 ve 9, Belediye kanununun 23 İdareî Umumiyeî vilâyet kanununun 104, köy kanununun 24 ve şehir ve kasabalarda mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyeti teşkiline dair kanunun 7 nci maddeleri tetkik edilecek olursa bu kanunların kendi mevzularındaki seçimler için

yaş, ikamet mahkûmiyet, mahcuriyet ve memuriyet hususlarında ileri sürdükleri şartların bir birini tutmamakta olduğu kolaylıkla görülür.

İmkânın darlığı dolayısıyla bunlardan en mühimini teşkil eden yalnız yaş meselesini tetkik edecek olursak muhtelif seçimlerde seçmenlik yaşının 18 veya 22 olarak değiştiğini ve 1580 sayılı Belediye Kanununun esbabı mucibesinde sarahaten kaydedildiği üzere de bunun kanunun mer'iyet tarihine göre teşkilâtı esasıye kanunundaki seçmenlik yaşına uydurmaktan neşet ettiğini anlarız. Zira 5/Kânunusani/1934 den evvel teşkilâtı esasıye kanununda mebus seçmenlik yaşı 18 olarak tesbit edilmiş olduğu halde bu tarihte meriyete girip teşkilâtı esasıye kanununun 10 ncu maddesini tadil eden 2599 sayılı kanundan sonra bu yaş 22 ye çıkarılmış bulunmaktadır.

Teşkilâtı esasıye kanununda yapılan bu tadilât muvacehesinde:

A — 21/2/1950 tarihinde meriyete giren 5545 sayılı milletvekilleri seçimi kanununun 7 nci maddesiyle mebus seçimi için seçmenlik yaşı teşkilâtı esasıye kanununda tasrih edildiği gibi 22 olarak kabul edilmiştir.

B — İdarei Umumiyei Vilâyat kanununun 104 ncü maddesi teşkilâtı esasıye kanununun tadilinden sonra yani 17/Haziran/1946 tarihinde tadil edilerek mebus seçimlerinde olduğu gibi Meclisi Umumi seçimlerinde de seçmenlik yaşı 22 olarak kabul edilmiştir. (İdarei Umumiyei Vilâyat kanununun eski 104 ncü maddesine göre Meclisi Umumî Azalarını Müntehibi sanilerle Belediye Meclisi Azalarının birleşerek intihap etmesi ve Müntehibi sani olabilmek için de mülga 4320 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre 22 yaşın ikmalı zarurî idi. Belediye Meclisi Azası olabilmek için de bu gün olduğu gibi 25 yaşın bitirilmiş olması icap ediyordu.)

C — Teşkilâtı esasıye kanununun 10 ncu maddesinin tadilinden evvel yani 1/9/1930 tarihinde mer'iyete girmiş olan 1580 sayılı Belediye kanununun 23 ncü maddesine göre de Teşkilâtı esasıye kanununun eski 10 ncu maddesinde olduğu gibi Belediye Meclisleri seçimi için de seçmenlik yaşı yine 18 olarak tesbit edilmiştir.

D — Yine teşkilâtı esasıye kanununun 10 ncu maddesinin tadilinden evvel 7/Nisan/1340 tarihinde meriyete girmiş olan 442 sayılı köy kanununun 24 ncü maddesinde köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi seçimleri için seçmenlik yaşı 18 olarak kabul edilmiştir.

E — Yalnız şehir ve kasabalarda mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri teşkiline dair olan 4541 sayılı kanunun teşkilâtı esasıye kanununun 10 ncu maddesinin tadilinden sonra yani 15/Nisan/1944 tarihinde mer'i-

yete girmiş olmasına rağmen şehir ve kasabalardaki İhtiyar Heyeti seçiminde seçmenlik yaşı yine 18 olarak tesbit edilmiştir. (Kanunun esbabı mucibesinde, encümen mazbatalarında ve Meclis müzakere zabıtlarında bu tefriki izah edebilecek herhangi bir kayıda rastlamak mümkün değildir. İhtimal bir birine çok benzeyen köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi seçimleriyle mütenazır hale getirmek için şehir ve kasabalardaki İhtiyar Heyeti seçiminde de seçmenlik yaşı teşkilâtı esasıye kanununun muaddel 10 uncu maddesindeki hükme rağmen 18 olarak kabul edilmiştir.)

Denizli Mebusu Hamdi Sancar ve arkadaşları tarafından Belediye Meclisi seçimlerinde seçmenlik niteliklerini Millet Vekilleri seçimi kanunundaki niteliklere uydurmak ve dolayısıyla seçimleri aynı seçmen kütüğü ile icra etmek maksadiyle yapılan kanun teklifi komisyondan geçmiş olmasına rağmen Büyük Millet Meclisi Umumi Heyetince belediye seçimlerinde seçmenlik yaşının 18 den 22 ye çıkarılması adetleri küçümsenemeyecek derecede çok olan bir kısım genç vatandaşları rey hakkından mahrum edeceği mülâhazasile reddedilmiştir.

18 yaşını bitirip müstakil bir varlık halini iktisap eden ve Belediyeye karşı bir takım vecibeleri bulunan bir vatandaşın belediye hizmetlerinde söz :sahibi olması ve belediye hudutları ile takyit edilmiş bulunan bir seçimde mebus seçimlerinden farklı olarak rey hakkını haiz bulunması buna sebep olarak ileri sürülebilirse de aynı şekilde tamamen mahallî bir seçim olan ve kaza hudutları ile de mukayyet bulunan Vilâyet Umumi Meclisi seçimlerinde seçmenlik yaşının diğer mahallî seçimlerden farklı bir şekilde 22 olarak kabul edilmiş olmasının da yine izahının mümkün olmayacağı tabiidir.

Tanzim veya gözden geçirilen kütüklerin hukukan tekemmülünden sonra muhafazası Nüfus Müdür veya memurlarına aittir. Nüfus Müdür veya Memurları seçmen kütüklerini talep vukuunda İlçe seçim Kurulu Başkanlarının emrinde hazır bulundurmak ve her türlü değişikliklerin mesul olmak üzere muhafaza etmekle mükelleflerdir.

Kütükler here sene 23/Nisan'dan Mayıs sonuna kadar geçen müddet zarfında yine İhtiyar Heyet veya Meclisleri tarafından gözden geçirilip seçim kanununun 26 ncı maddesinde gösterilen esaslar dairesinde gerekli değişiklikler yapıldıktan ve yeniden tanziminde olduğu gibi askıya çıkılıp muayyen itiraz merhaleleri de geçirildikten ve bu suretle hukukan tekemmül ettirildikten sonra yine muhafaza edilmek üzere nüfus dairelerine tevdi olunacaktır.

Birçok yerlerde, zamanında mezkûr yoklamaların yapılması unutulduğu veya usulüne uygun olarak icra edilmediği için tatbikatta bir takım güçlükler ve karışıklıklar husule gelmekte ve binnetice birçok vatandaşlar usulsüz olarak rey hakkından mahrum edilmekte olduğundan idare âmirlerinin işi hassasiyetle takip edip zamanından evvel vazifeleri ikaz ve gerekli yoklamayı temin etmeleri herhalde çok lüzumlu ve faidelidir.

2 — Seçmen kartlarının tanzim ve dağıtılması:

Milletvekilleri seçiminde, seçmenin hangi seçim bölgesinde, hangi sandıkta kayıtlı bulunduğunu kütükteki sıra numarasının ne olduğunu gösteren ve aynı zamanda seçmenin ad ve soy adı ile iş ve adresini ihtiva eden bir seçmen kartı tanzimi mecburidir. Bu kart; seçmen kütüğünde kayıtlı bulunan her vatandaşa verilir ve seçmenin hüviyetinin isbatına ve rey sandığı ile seçmen listesindeki sırasının tayinine hizmet eder.

Seçmen kartları, kütüklerin hâkim tarafından tasdikim takip eden sekiz gün içinde Vali ve Kaymakamlar tarafından hazırlanıp ilgililere dağıtılmak üzere muhtarlara verilir. Sahipleri bulunmayan kartlar seçim gününe kadar Köy odalarıyla Muhtarlıklarda ve seçim gününde de Sandık kurullarında sahipleri emrine hazır bulundurulur. Vali ve Kaymakamlar kütük tanziminde olduğu gibi seçmen kartı tanziminde de menî ularını çalıştırabilirler.

Yalnız milletvekilleri seçimi için vaz olunan seçmen kartı tanzimi mecburiyeti ; 5669, 5670, 5671 ve 5672 sayılı kanunların ek 2 nci maddeleriyle köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi, şehir ve kasabalarda İhtiyar Heyeti, Belediye Meclisi ve Vilâyet Umumî Meclisi seçimlerinde kaldırılmış bulunmaktadır.

3 — Seçim propaganda toplantıları ve duvar ilânları için meydan ve yer gösterilmesi ve toplantı inzibatının temini:

5545 sayılı seçim kanununun 6 ncı maddesine göre seçimden en az 45 gün evvel seçim devresi başlamış olacağına göre aynı kanunun 40 ncı maddesine tevfikân bu tarihten sonra seçim propaganda maksadiyle yapılacak toplantılar seçim kanunu hükümlerine tâbi olacaktır.

Bu hükümlere göre Belediyeler münakaleyi bozmayacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların mutad olarak yapıldığı ve Elektrik varsa ceryan tesisatı olan yerleri tercih etmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini bir liste halinde İlçe Seçim Kuruluna bildirmek mecburiyetindedirler.

Bildirilen bu meydanların propaganda yapmak isti yen siyasi Partilerle bağımsız şahıslara tahsis ve toplantı sıra, gün, ve saatlarının tayini İlçe Seçim Kurullarına aittir. Kurul bu hususta hiç bir tercih ve takdir hakkı kullanmaksızın keyfiyeti kur'a çekmek suretiyle tayin ve ilgililere tebliğ eder.

Açık yer propaganda toplantıları için kapalı yer toplantılarından farklı olarak önceden zabıtaya haber vermek mecburiyeti yoksa dl gayet tabii zabıta toplantıda suç işlenmesine mâni olmak, işlenecek suçları tesbit ve failleri hakkında muamelede bulunmak maksadiyle önceden gerekli tedbirleri almakla mükelleftir.

Seçim propaganda devresi zarfında umumî yollarda mabetlerde, âmme hizmeti görülen bina ve tesislerinde ve belediyelerce gösterilenlerden gayri meydanlarda seçim propagandası maksadiyle toplantı yapılması yasaktır. Bu yasağa aykırı olarak yapılan toplantılar zabıta tarafından men edilmekle beraber bunları tertip ve idare edenlerle nutuk söyleyenler haklarında da cezaî takibat bakımından gerekli muamele ifa olunur.

Kapalı yer toplantılarında ise, bunları tertip edenler üç kişilik bir heyet kurmak ve keyfiyeti en yakın zabıta âmir ve memurlarına haber vermek mecburiyetindedirler. Bu heyet toplantıda intizamı sağlamak kanunlara karşı hareketleri önlemek, âmme nizamına ve edep kaidelerine aykırı ve suç işlemeye kışkırtıcı mahiyetteki söz ve hareketleri men etmeye çalışmakla vazifeli ve men edemezse zabıtayı davet etmekle sorumludur.

Zabıta müdahale edip Heyet Üyelerini vazife yapmaları hususunda lüzumlu tedbirleri alıp ve suç işleyenler haklarında gerekli muameleleri ifa eder.

Heyet kurmadan kapalı yer toplantısı yapılması, zabıtaya önceden haber verilmemesi ve heyetin yukarıda tesbit olunan vazifelerini yapmaması seçim kanununa göre cezayı müstelzimidir.

Vazı kanun, açık yer toplantılarını güneşin doğmesiyle batması arasındaki zamanla takyit etmiş olduğu halde kapalı yer toplantıları için böyle bir zaman takyidi koymuş değildir. Zira açık yer toplantılarında istiyen her vatandaş hazır bulunabileceği halde kapalı yer toplantılarında kimlerin bulunabileceği tasrih ve tahdit olunmuş, kapalı bir yerde mahdut ve muayyen şahıslarla yapılan bir toplantının inzibatının temini diğerine nazaran daha kolay bulunmuş ve geceleyin açıkda gürültülü olarak yapılacak bir toplantının herkesin huzur ve rahatını selp etme bakımından tevlit edeceği mahzurlar kapalı yer toplantıları için varid görül-

memiş olduğundan mezkûr toplantılar için bir zaman takyidi vaz olunmamıştır.

Toplantı meydanlarında olduğu gibi propaganda için asılacak duvar ilânlarında da ilân yerinin şehir ve kasabalarda belediyelerce, köylerde ise köy İhtiyar Meclisince tayin olunması ve seçim propagandası maksadiyle asılacak ilânların seçim devresinin başlamasından sonra muhakkak tahsis olunan bu yerlere asılması mecburidir.

İlân yerlerinin tahsisinde esas Belediye ve İhtiyar Meclisine müracaat sırasıdır. Aynı zamanda yapılan müracaatların sırasını tayin için aralarında kur'a çekilmesi icap eder.

Seçim propagandası mevzuunda bütün siyasi Partilerle bağımsızların müsavat üzere mevcut imkânlardan faydalanmaları esas tutulmuş olduğu için zamanında İlçe Seçim Kuruluna müracaatla kendisine açık yer toplantısı veya divar ilâm için yer ve sıra tahsis ettiren bir siyasi Parti veya şahsın bilâhare diğer bir parti veya şahısla anlaşarak onun lehine bu hakkından feragat edip kendisine diğerlerinden farklı imkânlar temin etmesine hukukan cevaz mevcut değildir.

4 — Vukubulan inhilallerin İlçe seçim kurullarına bildirilmesi:

Belediye, Vilâyet Umumî ve İhtiyar Meclisleriyle Muhtar ve İhtiyar Heyetlerinin herhangi bir sebeple inhilali veya mürettep Aza miktarının yedeklerin iştirakiyle dahi muayyen olan hadden aşağı düşmesi veyahut bir köy, mahalle, belediye ve kazanın yeniden ihdası hallerinde mahalle ve köy Muhtarlarıyla Belediye ve Vilâyet Umumî encümen Reisleri, mülkiye âmirleri secim için keyfiyeti derhal İlçe seçim Kuruluna bildirmek mecburiyeti ildirler.

Bu işar üzerine seçimin yapılmasına karar vermek ve seçim gününü tayin etmek salâhiyeti tamamen ilçe seçim kurullarına aittir.

Yalnız burada mühim olan husus; inhilâlin hakikaten vâki olup olmadığını tayin keyfiyettir. Tatbikatta köy kanununun 41 nci maddesindeki salâhiyet bazı kaymakamlar tarafından yanlış kullanıldığı ve meselâ muhtar firengi dairelerinde kayıtlı olduğu veya seçilmezden önce Muhtar seçilmesine mâni bir mahkûmiyeti bulunduğu halde itiraz edilmemiş olduğu veyahut tevkif edilmiş bulunduğu için mezkûr maddeye istinatla muhtarın yanlış olarak vazifesine son verilmekte olduğundan usulsüz olan bu inhilaller muvacesinde yapılacak seçimler hem fuzuli yere masraf yapılmasını ve hemde bir takım karışıldıkları ve hakkın ziyamı mucip olmakta bulunduğu inhilallerin tesbit ve ilçe seçim kurullarına bill-

dirilmesinde idare âmirlerinin lüzumundan çok daha fazla hassasiyet göstermeleri zaruridir.

5 — Seçilecek aza miktarının tayin ve tesbiti

A — Milletvekilleri seçimi kanununun 5 nci maddesine göre aynı kanunun 4. ncü maddesindeki nisbetler dairesinde seçilecek milletvekilliği sayısının tayini Vekiller Heyetine aittir.

B — İdarei Umumiyei Vilâyat kanununun 103 ncü maddesine göre bu maddede gösterilen nüfus miktarları üzerinden her kazanın çıkaracağı Vilâyet Umumî Meclisi azasının tayini, Vilâyet İdare Heyetiyle Vilâyet Daimî Encümeninin birlikte toplanması suretiyle teşkil olunacak Heyete aittir.

C — Belediye kanununun 22 nci maddesine göre şube teşkilâtı bulunan yerlerde mezkûr kanunun 21 nci maddesindeki nisbetler dairesinde Belediye Azalığı miktarının tayini mahallin en büyük mülkiye âmirine aittir. Şube teşkilâtı bulunmayan yerler için kanunda bir sarahat mevcut değilse de tatbikatta bu husus Belediyeler veya İdare âmirlerince tesbit edilmektedir.

D — Köy kanununun 22 nci maddesindeki nisbetler dairesinde köy İhtiyar Meclisine seçilecek âza miktarının hangi merci tarafından tesbit ve tayin edileceğine dair kanunda keza bir sarahat yoksa da tatbikatta bu husus köy muhtar ve İhtiyar Meclisleri veya idare âmirlerince tesbit edilmektedir.

6 — Seçim günü inzibatın sağlanması ve yasaklara aykırı hareketlerin önlenmesi:

Aşgarî 45 gün gibi uzun bir seçim propaganda ve mücadele devresine girmiş bulunan Siyasî Parti mensuplarıyla Bağımsız şahısların bu mücadele sonunda asapları normal zamankinden daha ziyade gerilmiş ve yapılan muhtelif propaganda konuşmaları dolayısıyla bunlara muhatap olan seçmenlerin haleti ruhiyesi keza normal zamandakinden bambaşka bir hale gelmiş bulunacağı cihetle seçim günü seçim çevrelerinde olsun sandık başlarında olsun hadiseler çıkması veya suç işlenmesi ihtimali diğer zamanlara nazaran çok daha artmış bulunacağından zabıta ve İdare Âmirlerinin seçim ve sandık kurulları Başkanlarıyla temas ederek mahallin hususiyetlerine göre önceden gerekli mâni zabıta tedbirlerini hassasiyetle almaları zaruridir.

Seçim günü oy verme müddetince,

A — Umumî içkili mahallerde her çeşit ispirotolu içki verilmesi, satılması ve içilmesi,

B — Her türlü umumî eğlence yerlerinin faaliyetlerine devam etmeleri,

C — Ordu ve zabıta mensuplarından başka şahısların silâh taşımaları,

D — Sandık kurulu Başkanının lüzumunda inzibati bir tedbir olarak davet edeceği silâhlı kuvvetlerden başka zabıta âmir ve memurlarıyla bilumum resmî üniforma giymiş kimselerin ve herhangi bir şekilde silâh taşımalarına müsaade edilmiş şahısların sandık yerlerine girmeleri,

E — Reyini kullanan seçmenlerin sandık başlarını hemen terk etmeyip buralarda toplanmaları,

F — Sandık başı işleri devam ettiği müddetçe bu işlerin intizamı ve rey serbestisini bozacak her türlü hareketlerde bulunulması,

Men edilmiş bulunmaktadırlar. (F) parağrafı hariç bu yasaklara aykırı hareketlerin önlenmesi ve mütecasirleri haklarında kanunî takibatın icrası hususunda zabıta kuvvetleri kendi inisiyatifleri ile hareket etmek imkânına mâlik bulunduğu halde seçim kanununun 78 nci maddesi sarahatine göre sandık başı nizamı ile oy serbestisini bozacak hareketler muvacehesinde zabıta kuvvetleri münhasıran sandık kurulu Başkanlarının emirlerine göre hareket etmek mecburiyetindedirler.

Seçimin bu mevzudaki suçların arzettiği müstaceliyet ve ehemmiyeti nazara alan vazı kanun, seçim kanununun şumulüne giren suçların tahkik ve muhakemesini 3005 sayılı kanun hükümlerine tâbi tutmuş seçmenin hüviyetini tahdit ve rey hakkını selbetmemek için rey günü ile ondan evvelki 24 saat içerisinde ağır cezalı işlerle tevkif, infaz delillerin ziyayı gibi müstacel haller hariç bir seçmen hakkında tahkikat ve takibat icrasını ve rey verme günü ile ondan önceki üç gün içerisinde de İdarî ve malî herhangi bir tedbir ittihazını men etmiş bulunmaktadır.

7 — Mahalli seçimlerde seçim masrafları için zarurî tahsisatın telinini :

İcra olunacak bir seçimin kendine mahsus bir takım masrafları olacağı cihetle bu masrafların; seçimin teallük ettiği bütçeye konulacak tahsisatla karşılanması da zaruridir.

5669 ve 5671 sayılı kanunların ek 3 ncu maddelerine göre Belediye Meclisi şehir ve kasabalarda İhtiyar Heyetleri seçimleri masraflarının Belediye bütçesinden ve 5670 ve 5671 sayılı kanunların yine ek 3 ncu maddelerine göre de Vilâyet Umumî Meclis ve köy Muhtar ve İhtiyar Meclisi seçimleri masraflarının da Vilâyet Hususî İdare bütçesinden karşılanması icap etmektedir.

İdare âmirleri, mıntakalarında yapılacak seçimler için lüzumlu tahsisatı önceden İlçe seçim kurulları Başkanlıklarıyla temas ederek icra olunacak seçimlerin mahiyetine ve bütçe imkânlarına göre evvelden temin etmek ve bu yüzden seçimlerin aksamasına meydan vermemek mecburiyetindedirler.

Bazı ilçe seçim kurulları, bu mevzuda işi lüzumundan fazla masrafa boğmakta oldukları gibi bazı yerlerde de idarece en dar hesaplarla dahi seçimin yapılmasına imkân vermiyecek derecede az tahsisat verilmekte olduğu görülmektedir.

Adliye Vekâletince seçimlerin azamî şekilde tasarrufa riayet edilmek suretiyle yapılması ve yalnız sürekli olarak fazla mesai sarfedildiği günlere münhasır olmak üzere yevmiye tahakkuk ettirilmesi hususu İlçe seçim Kurullarına def'atle tamamen bildirildiği gibi en asgarî bir hesapla dahi seçime imkân vermiyecek derecede az tahsisat koyan ve bu yüzden seçim masraflarının karşılanmasına ve vazifelilerin yevmiyelerinin ödenmesine imkân vermeyen vilâyetlere de keyfiyet mükerreren yazılmış bulunmaktadır.

Şüphesiz ikisinin ortasını bulmak ve bu suretle bir taraftan görülecek işin ehemmiyet ve mahiyeti ve diğer taraftan ise bütçe imkânlarını nazara alıp normal şekilde seçimlerin icrasına imkân verecek bir tahsisatın ayrılması zaruridir.

Mahallî seçimlerde, vazife alanların yevmiyeleri Adliye Vekâletince tesbit edilecek miktarlar üzerinden ödenil ve seçim için lüzumlu her türlü levazım ve imâl edilecek eşya ve taşıma masrafları miktarı ne olursa olsun pazarlık usulüyle temin edilir.

8 — Seçimi kazananlara ait tutanakların ilânı :

5545 sayılı milletvekilleri seçimi kanununun 117 nci maddesine göre, seçimi kazananlara ait tutanağın en büyük mülkiye âmiri tarafından seçim çevresinde hemen ilân edilmesi mecburi olmasına ve 5669, 5670, 5671 ve 5672 sayılı kanunların ek 2 nci maddelerine tevfikân mezkûr hüküm, mahallî seçimlerde de kabili tatbik bulunmasına binaen seçim çevrele

rine göre milletvekilleri seçiminde II seçim Kurulu ve diğer mahallî seçimlerde ise ilçe seçim kurulları tarafından tevdi olunacak seçim neticelerine ait tutanağın o yerin en büyük mülkiye âmiri tarafından derhal ilân edilmesi icap etmektedir.

Kanunun bu sarîh hükmüne rağmen bazı il ve ilçe seçim kurulları tarafından, seçim tutanağının ilân edilmek üzere İdare âmirlere tevdiî lüzumundan zuhul edilmekte olduğu görülerek Adliye Vekâletince ilgililer bir tamimle ikaz edilmiş bulunmaktadır.

9 — Secim eşyasının muhafazası:

5545 sayılı kanunun 168 maddesine göre oy sandıklarıyla kapalı oy verme yerleri ve bunlara ait eşya ve malzemenin köylerde muhtarlıklarca ve kasaba ve şehirlerde belediyelerce muhafaza edilmesi ve bu eşyanın herhangi bir şekilde ziyama veya bozulmasına meydan verilmemesi icap ettiği halde maalesef muhafaza hususunda gerekli hassasiyetin gösterilmemesi veya bu eşyanın konulabileceği mazbut bir yerin bulunmaması yüzünden mübalağasız hemen her seçimde ziyaa uğrayan veya ezilip bozulan bu seçim eşyasının tamir veya yeniden temini için külliyetli miktarda masraf ihtiyarı mecburiyetinde kalmaktadır.

Devlet ve mahallî idarelere ait bütçelerin böyle fuzuli masraflara tahammülü olmadığı nazara alınarak İdare âmirlere mezkûr eşya ve malzemenin muhafazası hususundaki tedbirlerin ittihazında İlçe seçim kurulları Başkan'larıyla köy Muhtar ve Belediye Reislerine müzahir olmaları icap etmektedir.

10 — Vali ve Kaymakamlar hakkındaki takip usulü :

Seçim kanununda yazılı suçlardan herhangi birini işleyenler haklarında sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun takibat icrası, umumî hükümlere tâbidir. Yalnız;

A — Valiler hakkında, hazırlık tahkikatı ve takibat icrası C. Baş Müddeiumumisine, ilk tahkikat icrası Temyiz Birinci Reisinin vazifelendireceği Temyiz Âzasından birisine ve muhakemesi de Temyiz salâhiyetli ceza dairesine aittir.

B — Kaymakamlar hakkında hazırlık tahkikatının yapılması, âmme davası ve son tahkikatın açılması kaymakamın bağlı bulunduğu Vilâyete en yakın vilâyet merkezindeki vazifeli C. Müddeiumumisi ve Sorgu Hâkimi ve Mahkemelere aittir.

C — Hâkimler ve Hâkim sınıfından sayılanlar haclarındaki tahkik ve takip usullerine ait Hâkimler Kanunu hükümleri mahfuzdur.

MEMLEKETİMİZDE EVLİLİK DIŞI BİRLEŞMELER ve BUNLARDAN DOĞAN ÇOCUKLARIN NESEPLERİ MESELESİ

Yazan : **Cevat GERAY**
İstanbul Vilâyeti Maiyet Memuru

I — Giriş :

Evlilik dışı birleşme tabiri içine giren, hukuken gayrı meşru ve gayrı mevcut sayılan evlenmelerle böyle birleşmelerden doğmuş evlilik dışı çocukların durumu, son yıllarda yine aktüalite kazanan sosyal bir mesele olarak karşımıza çıkmış bulunmaktadır. Cumhuriyetimizin onuncu yıldönümünden bu yana, zaman zaman alevlenmiş olan bu mesele, birçok defalar. B. M. Meclisinde hararetle tartışmalara konu teşkil etmiş, durumun İslahı için muhtelif af kanunları çıkarılmasına âmil olmuştur. Buna rağmen mevzu bütün çıplaklığı ile karşımızda durmakta, önemini muhafaza etmektedir.

Evlilik dışı birleşmeler şayet sadece Medenî Kanunun yürürlüğe girmesinden önce vücut bulmuş olsaydılar belki dava daha kolay halledilebilirdi. Fakat burada, ekonomik ve sosyal şartlar bakımından eski alışkanlık ve göreneklerin Medenî Kanunumuzun kabulünden sonra da memleketin geri kalmış bazı bölgelerinde halâ devam edebilmesi mevzuu bahistir. Şüphesiz ki milletimizi batı medeniyetine yönelten Atatürk Devrimlerinin getirdiği modern hukuk sistemi, cemiyetimizde yepyeni bir hukuk düzeni sağlamış bulunmaktadır. Asırlarca İslâm hukukunun çok karışıklık ve dinî nikâh prensip ve usullerini görenek halinde tatbik eden cemiyetimizin Medenî Kanun prensiplerine kolayca adapte olması devrimlerin gerçekleşmesi bakımından takdire değer bir keyfiyettir. Ancak İslam hukukundan modern Türk Hukukuna geçilirken bir intikal devresine has bazı arızî durumların tehaddüs eylemesi muhtemel olabilirdi. Nitekim çok geçmeden bu durumu bertaraf için, Medenî Kanunun muteber addetmediği birleşmelerden doğmuş olan milyonlarca nesebi sahih olmayan çocukların cemiyet içinde sebep olduğu huzursuzluğu gidermek üzere bir kaç özel ve geçici kanun çıkarılmıştır. Bu kanunlara rağmen birtakım medenî haklardan istifade edemiyen bir buçuk milyonluk bir nesepsiz in

sanlar kategorisi, hâlâ aramızda yaşamakta; birçok miras kavgalarına ve aile nizalarına konu teşkil etmektedir.

Birçok defalar siyasî tartışmalara yol açan bu meselenin İlmî bir tahlili yapılmış, sosyal ve kültürel sebepleri araştırılmış değildir. Halbuki bu derecede önemli bir sosyal problemin üzerinde ilim adamlarımızın hassasiyetle durmaları gerekirdi.

Bu konuda vazedilmiş ve yürürlükte kalmış özel kanunların idari makamlara da bazı görev ve yetkiler tanınması bakımından, evlilik dışı birleşmelere ve dolayısıyla nesepsiz bir kütlenin vücut bulmasına âmil olan sosyal faktörlerle psikolojik telâkkileri araştırmanın ve bununla ilgili mevzuatın tahlilini yapmanın faydası vardır. Meseleye hal çareleri aramak ve geniş anlamıyla idareye düşenleri belirtmek herhalde yerinde olacaktır, kanaatindeyim.

II — Medenî Kanunda Aile ve Nesep Hükümleri:

A — Konuyu Medenî Kanun muvacehesinde incelerken modern hukuk sistemimizin evlenme bakımından getirdiği bazı hususiyetler üzerinde durmak gerekir :

Devlet artık âmme intizamı ve umumî menfaat mülâhazaiariyle aile münasebetlerini insanlık hak ve hürriyetlerini sağlayacak şekilde tanzim edebilmek amacıyla «Resmî Evlenme» veya «Resmî Nikâh» sistemini kabul etmiştir. Bu bakımdan evlenme aktinin icrasında, ilân, muayene, resmî memur önünde rızasını beyan etmek gibi bazı aleniyet ve şekil unsurları şart koşulmuş, yani dinî nikâhın basit ve zayıf tarafları terkedilmiştir. Bununla beraber «mecburi resmî nikâh» sistemi, dindar vatandaşların evlenmelerini dini törenle teyid etmek yolundaki inançlarını haleldar etmemiştir. Medenî Kanunumuza göre, evlendirme memurunun vereceği resmî evlenme kâğıdını ibraz etmeksizin evlenmenin dinî merasimini yapmak mümkün değildir. Dinî merasim resmî nikâhtan sonra ferdin arzu ve ihtiyarına bırakılmış olup evlenmenin tamamıyeti için dinî merasim şart değildir. Kanunen mevcut ve muteber bir evlenme aktine dayanmaksızın evlenmenin dinî merasiminin icra edilmesi halinde, taraflar karı koca gibi yaşamış olsalar dahi, hukuken muteber bir evlilik yoktur; çocukların nesepi sahih değildir. Memleketimizdeki «gayri mevcut = Matrimonium non existens» evlenmelerin çoğu böyle dinî merasimle vücut bulmuştur. Türk Ceza Kanunu, Medenî Kanuna uygun bir şekilde yapılmış bir evlenmeyi gösterir evlenme memuru kâğıdını görmeksizin evlenmenin dinî merasiminin yapılmasını menetmiştir.

«Mecburî resmî nikâh» müessesesi yanında Medenî Kanunumuzun getirdiği en büyük özellik hiç şüphesiz ki «tek evlilik — monagami» prensibidir. Filhakika Medenî Kanundan önce İslâm hukuku çok karılılık sistemini terviç ve tecviz ediyordu. Hernekadar Medenî Kanun doğrudan doğruya tek evlilik prensibinin kabul edildiğini açık olarak müstakil bir madde halinde zikretmeğe lüzum hissetmemiş ise de, ilgili maddelerde evli bir kimsenin tekrar evlenebilmesi için evliliğin zeval bulunduğunu ispatla mükellef tutmuş; evlenme merasiminin icrası sırasında karı kocadan birinin evli bulunması halini mutlak butlan sebebi saymıştır. Kanun vazı, tek evlilik prensibini korumak için, Ceza Kanunu ile, bu prensibe aykırı olarak gayrı meşru bir şekilde ikinci bir karı ve koca ile beraber yaşayan eşlerin hareketlerini ceza tehdidi altına almıştır.

Görülüyor ki Türk Kanun Koyucusu, «mecburî resmî evlenme ve «tek evlilik» sistemini koymakla kalmamış aynı zamanda cemiyet içinde gelişip yayılması için tedbirler de almıştır.

B — Neseb hukuku bakımından Türk Medeni Kanununun esas prensibi evlilik içinde doğan çocuğun nesebinin sahih olmasıdır. Ehlilik yoksa veya evliliğin zevalinden itibaren 300 günlük müddet geçmiş ise asıl olan çocuğun nesebinin sahih addolunmasıdır. Evlilik dışında doğan çocuklar bu suretle nesebi gayrı sahih addolunmuş ise de kendi kusuru bulunmaksızın kendi iradesi dışında nesepsiz duruma düşmüş çocukların neseplerinin tashihi için İnsanı ve sosyal gayelerle bazı kanunî fırsatlar hazırlamıştır. Kadın ve erkek kendiliklerinden evlenme memuru önünde usulüne uygun bir şekilde evlendikleri takdirde çocuğun nesebi de makable şâmil olarak sıhhat kazanır. Bunun dışında bazı hüsünüyet hallerinde, 249 ve 125. maddelerle çocuğun lehinde hükümler sevk etmiştir. Evlât edinme, tanıma, babalık dâvası gibi hallerde de nesebin gayrı sahih olarak tescili ile masum olan çocuğu korumak istemiştir. Bununla beraber, nesebi gayrı sahih çocuğun şahsî hakları ve miras hukuku takımından nesebi sahih çocuğa nazaran mahdut bir istifade hakkı mevzuubahistir. Fakat nesepsiz durumda olan çocuk ise sadece anaya nisbetlerle ve vatandaşlık haklarına malik olacak, ancak anasının mirasçısı durumunda kalacaktır. İşte evlilik dışı birleşmelerden meydana gelmiş çocuklar bu gibi haklardan mahrum olacaklardır. Üstelik, bu gibi çocuklar nüfusa babaları belli olmayan insanlar olarak geçirilmek istenmediğinden, gizli kalacaklar, ilköğretim mecburiyeti, askerlik ve vergi gibi âmme mükellefiyetlerinden de kolayca kaçabileceklerdir ve ekseriya böyle olagelmektedir.

Netice olarak, evlilik dışı çocuklar birtakım medenî haklardan mahrum kalmakta ve çok defa cemiyet içinde hakir görülme durumuna düşmektedirler.

III — Evlilik dışı birleşmeleri doğuran sebepler:

Medenî Kanunun yukarıda belirttiğimiz hükümlerine rağmen hâlâ evlilik dışında karı koca gibi yaşayan ve birbirine bağlanmış eşlerin mevcudiyetine âmil olan sebepleri araştırmak mevzuun daha iyi anlaşılabilmesi için faydalı olacaktır. Filhakika, şimdiye kadar dört istisnai af kanunu çıkarılmasına rağmen bugün bir buçuk milyona yakın evlilik dışı birleşme mahsulü bulunan insanın cemiyetimiz içinde sosyal bir kategori teşkil etmesi keyfiyeti karşısında, bunu doğuran sebepler üzerinde durmanın, Medenî Kanunun aile ve nesep hükümlerinin iyi işlemediği ve memleket bünyesine uygun bulunmadığı iddialarının da doğruluk veya isabet derecesini tâyin bakımından da faydası vardır.

Medenî Kanunun evlenme ve nesep hükümlerinin iyi bir tatbikat bulmayışının muhtelif sebepleri vardır :

1) Coğrafi bakımdan :

Memleketimizin Doğu Anadolu, Kuzey Doğu Karadeniz bölgeleri gibi çevrelerinde köylerin, büyük bir kısmı kasabalara muntazam yollarla bağlanmamıştır. Üstelik çok uzak olan bu mesafelerin atlı veya yaya olarak kat'edilmesi çok külfetli olup kış mevsimi gelmesiyle köyün diğer yakın köylerle dahi irtibatı kesilmekte, hertaraf kan ile kapalı kalmaktadır. Bazı dağ köylerinde, dağılık iskân sistemi hakim bulunduğundan, böyle köylerde aynı köyün mahalleleri arasında bile kışın irtibat kalkmaktadır. Kaldı ki kaza ve nahiye merkezi ile irtibat tesis etmek imkânsızdır.

2) Amme hizmetlerinin halkın ayağına kadar götürülemediği :

Birçok kaza ve vilâyet merkezine bağlı köylerin yukarıda belirtilen uzaklık sebebiyle, İdarî, adlî, askerî, sıhhi ve kültürel kamu hizmetleriyle ilgili bilimum temasları pek güçlkle vuku bulmaktadır. Çok defa çok uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra doğum ve ölüm vakalarının nüfusa bildirilmesi, evlenmek için muayene olunması birçok kimseleri bu işi yapmaktan vazgeçirecek kadar menfi rol oynayabilmektedir.

3) Cehaletin tamamen ortadan kalkmamış olması :

Coğrafi sebeplerle sağlık ve millî eğitim gibi kamu hizmetlerinin

böyle uzak köylere kadar götürülemediği yüzünden memleketin birçok bölgelerinde, bilhassa hayat şartları ve ekonomik durumları elverişli bulunmayan dağlık yerlerde, henüz cehaletle yapılan savaş sona ermemiştir. Bunun neticesi imam nikâhını tercih edenler hâlâ bu gibi köylerde yaşamaktadırlar. Okuma yazma bilmeyen köy muhtarları dahi maalesef mevcuttur.

4) Bazı sosyal görenekler:

Bu konuda bazı mıntıkalarda henüz devam edegelen köhnemiş göreneklerin büyük tesiri görülmekte işe ekonomik sebepler de karışmaktadır;

a) «Başlık», «ağırlık» ve «baba hakkı» gibi karşılık mukabili kız alıp satma âdeti birçok yerlerde evlenmeyi tahammül edilmez derecede külfetli bir hale sokmaktadır. Bu yüzden kız kaçırma vakalarının da arttığı gerçektir.

b) Bazı yerlerde malların başkasına gitmemesi için küçük kardeş ölen ağabeyinin karısını, dayısının karısını dahi almaktadır.

c) Kadın evin içinde âdeta esir veya ırgat gibi telâkki olunarak en ağır ziraat işlerinde çalıştırılmakta, bu bakımdan birden fazla kadının evde bulunarak işine ortak olmasını ilk karı kabullenmektedir.

d) Ekseriya erkek çocuğa daha çok itibar edildiğinden şayet kadının erkek çocuğu olmuyorsa erkek çocuk yapanını buluncaya kadar kocasının yeni karılar alıp denemesine razı olan kadınlar çoktur.

e) Eski hükümlerin zihinlerden silinmediği yerler çoktur. Böyle yerlerde evlenmek için dinî nikâh kâfidir. Hatta onlara göre şarttır. O cemiyet böylelerini ayıplamaz. Hatta dinî nikâhı daha kuvvetli mukaddes bir bağ telâkki eder. Çok defa resmî evlenme yapılmaksızın evlenmenin dinî merasiminin yapılmasının suç olduğu bilinmez.

f) Bazı fakir bölgelerde erkekler gurbete giderek para kazanmak mecburiyetinde olduklarından, gittikleri yerlerde başka kadınlarla temas tesis ederek bir arada yaşamak durumuna girmektedirler.

g) Bazan da kocadan veya babadan kalan maaşın kesilmemesi için muvazaa yolu ile evlenmenin resmî muamelesini yaptırmayanlar da vardır.

Yukarıda açıklanan sosyal ve ekonomik âmillerin imam nikâhı usulünü ve çok karılılık tarzını körükleyeceği muhakkaktır.

5) Kanuni formalitelerin doğurduğu güçlük :

Hernekadar âmme intizamı endişesiyle de olsa evlenmeden önceki ilân, muayene vesaire gibi formaliteler bilhassa (cahil halk arasında ve hususiyile doktor bulunmayan yerlerde, hatta doktor bulunsa dahi çok uzak köylerdeki kızların erkek bir doktora muayene olmasına hem utangaçlığı hem de mutaassup muhiti mani olduğundan) işi güçleştirmektedir.

6) Zina hallerinin adliye aksetmeyişi :

Evli olmasına rağmen ikinci bir kadınla karı koca hayatı sürmek suç sayıldığı halde yukarıda belirtilen saiklerle takipsiz kalmaktadır. Takibi şahsi şikâyete bağlı bir suç olması sebebiyle feragat ve af hallerinde tahkikat ve dâva düşmekte, mahkûmiyet kararı infaz edilmemektedir. Bu gibi hallerin cezasız kalması, ceza kanununun umumî önleme hassasının müessiriyetini azaltmaktadır.

Yukarıda açıklanan sosyal, ekonomik ve kültürel saiklerle vücut bulan gayri meşru birleşmelerden doğan çocuklar Medenî Kanun hükümleri muvacehesinde sahih nesepli addedilmedikleri cihetle ekseriya nüfusa dahi geçirilmemektedir. Bu günahsız insanlar gurubunun kendi ellerinde olmayan sebeplerle medenî ve kamusal haklarından mahrum kalmanın cemiyet içinde sebep olacağı huzursuzluğu gidermek zaruretini duyan kanun vazınının bu meselede hareketsiz kalması doğru olmazdı. Bunun içindir ki muhtelif af kanunlarıyla evlilik dışı birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tescili yoluna gidilmiştir.

IV — İstisnâî Hükümlerin Vazedilmesini Gerektiren Sebepler :

Medenî Kanunumuzun getirdiği evlenme, nesep ve ahvali şahsiye sicilleriyle ilgili yeni prensiplere rağmen, şarklı ve İslam hukukuna bağlı olan topluluğumuzun batıya yönelmesine ve hukuk devrimimize aykırı bir şekilde, yukarıda açıklanan sebepler tahtında tezahür edegelen bir takım gayri meşru birleşmelerin sayısı bilhassa Medenî Kanunumuzun ilk tatbik yıllarında büyük bir yekûn tutmaktaydı. Medenî Kanunun yürürlüğe girmesinden önce veya sonra meydana gelen bu kabil evlilik dışı birleşmelerden doğan gayri sahih nesepli çocukların durumları ihmal edilmez bir sosyal problem olarak ortada duruyordu.

Evlilik dışı birleşme terimi içine giren bu evlenmelerin ekserisi Medenî Kanuna, daha ziyade tatbikatta birçok güçlükler yaratan formalitelerin zaman ve zemine uygun olmaması yüzünden, ihmal edilmesinden mütevellit şekli bir aykırılık gösterdiğinden, şekil noksanlarının tamamlanmasıyla resmî şekle ifrağı mümkündür. O halde bu gibi resmî muame-

lesi tekemmül etmemiş evlilik dışı birleşmelerin, uzun formaliteler aramaksızın, kolaylıkla tescil edilmesinde, fayda aşıkardı.

Böyle birleşmelerden doğan nesebi sahih olmayan çocukların cemiyet içindeki acı durumlarından kurtarılmaları sosyal bir gaye olmalıydı. Bunlara ana ve babalarının ihmal ve cehaletlerinin günahını yüklemek ve bunların birçok haklardan mahrum kalmalarına ve cemiyetin istihza ve lanet hisleriyle hor görmesine göz yummak sosyal duygularımıza aykırı düşmekteydi. Bu çocukların babalarının arzu ve muvafakatiyle ana ve babalarına izafeten tescil edilmesinde sosyal düzen bakımından zaruret görülüyordu.

İslâmî esasları ve şark mantalitesini kavrayan usul ve prensiplerden kurtularak medenî âleme has yeni prensipler vazeden Medenî Kanunumuzun büyük bir devrim yarattığı muhakkaktır. Maamafih, her sosyal devrimde olduğu gibi, hukuk devrimimizde de, uzun müddet devam edegelen köhne zihniyet ve kötü alışkanlıkların birdenbire ortadan kalkması kolay değildi. O halde bir intikal ve tekâmül devresinde zuhur eden eski kalıntıların tasfiyesi hususunda bazı geçici istisnaî tedbirlerin alınmasının bu intikal devrelerinin (kültürel ve ekonomik kalkınma ile birlikte) kısaltılması bakımından önemi inkâr edilemezdi.

İşte bu sebeplerle, yekunları çok kabarık olan bu nesebi gayrı sahih insanlar kütesini, âdeta yeniden vatandaşlığa kabul edercesine, ana ve babalarına izafeten tescil edilmeleri hususunda bazı özel ve geçici tedbirler koymak zarureti duyan Türk Kanun Vazih muhtelif yıllarda değişik hükümler vazetmek yoluna gitmiştir.

Cumhuriyetin Onuncu yıldönümü vesilesiyle çıkarılan 2330 sayılı genel af kanununun 16. maddesiyle Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önce eski ahkâma müstenit fakat nüfusa geçirilmemiş evlenmelerle, Medeni Kanununun kabulünden sonra evlenme memuru önünde yapılmış bir akte dayanmayan birleşmelerin ve bunlardan doğan çocukların tescilini derpiş etmişti.

8/5/1945 tarihinde yayınlanan ve iki yıl müddetle yürürlükte kalan 4727 sayın kanunla, bu kanunun neşrine kadar vuku bulan evlilik dışı birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tescili hususunda daha derli toplu hükümler konulmuştu.

4727 sayılı kanunla da mesele tamamiyle halledilemediğinden, 5/7/1950 ve 5/7/1953 tarihleri arasında üç yıl süre ile yürürlükte kalan 5524 sayılı kanun vazedilerek daha müessir hükümler sevkolunmuştu. İlerideki bölümde tahlil ve kritiğini yapacağımız bu kanunun en önemin

hususiyetini şumulüne giren vakaların tespit ve tescili için valiliklerce yapılacak taramalar teşkil ediyordu.

V — Evlilik dışı birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tescili hakkındaki özel ve geçici hükümlerin tahlil ve tenkidi:

Bu konuda hukukî bir tahlil ve tenkidin, son çıkarılmış bulunması ve evvelki kanunlara nazaran daha çok özellikleri ihtiva etmesi dolayısıyla 5524 sayılı kanuna hasredilmesini daha uygun bulduk. Bununla beraber, bu kanunun diğer kanunlardan ayrılan hususiyetlerini belirtirken daha evvelki hükümlere de sırası geldikçe temas olunmuştur.

1 — 5524 sayılı kanuna göre tescil edilecek evlilik dışı birleşmeler ve bunlardan doğan çocukların durumları:

Kanun bu konuda, babanın evli olması; birleşmenin herhangi bir sebeple zevali, ve diğer hususlar itibariyle muhtelif haller derpiş ederek hangi hallerde ne şekilde hareket edileceğini belirtmiş bulunuyordu:

a) Evli olmayan bir erkeğin diğer bir kadınla evlilik dışında birleşip karı koca gibi yaşaması halinde;

1 — Erkek ve kadının 4 Ekim 1926 (Medenî kanunun yürürlüğe giriş tarihi) dan 7/2/1950 (5524 sayılı kanunun yayını tarihi) ye kadar;

2 — Evlendirme memuru önünde yapılmış bir bağta dayanmaksızın birleşip ;

3 — Karı koca gibi yaşamaları ;

4 — Bu birleşmelerden çocuk doğmuş bulunması ;

5 — Kadın ve erkeğin evlenmelerine Medenî Kanununun 92. Maddesine göre engel bulunmaması,

gibi hususların gerçekleşmesi şartıyla, bu birleşmelerin evlenme olarak tescili derpiş olunmuş ve bunlardan doğan çocukların ana ve babaya izafeten nüfusa sahih nesepli olarak tesciline imkân sağlanmıştı.

Burada, 5 maddede belirtilen evlenme manisinin 4727 sayılı kanuna nazaran bir ayrılık arzettiğini belirtmek isteriz. Filhakika, 4727 sayılı kanunda, «evlenmelerine engel bulunmaması» deyimi kullanılmakla, Medenî Kanununun 92. maddesinden başka maddelerindeki ve Hıfzıssıhha Kanunundaki evlenmeye mani halleri de içine alan bir hüküm sevk etmişti. Halbuki 5524 sayılı kanunda sadece 92. maddedeki yakın hısımlıkla ilgili evlenme manileriyle yetinilmiş. Bizce 4727 sayılı kanunda kullanılan tâbirin aynen alınması yerinde olurdu.

Bu nevi birleşmelerin Medenî Kanun bakımından bir nevi şekle riayetsizlik arzettiği muhakkaktı. Bu şekil noksanı yanında kadın ve erkeğin birarada karı koca gibi yaşamak ve bunun bütün netice ve mesuliyetlerine, ahlâkî mükellefiyetlerine katlanmak hususundaki karşılıklı rıza ve iradeleri tahakkuk etmiş, fiiliyata geçmiştir. Zaten Medenî Kanunumuz 247. maddesiyle evlilik dışında doğan çocukların neseplerinin, ana ve babanın birbirleriyle resmî evlenme memuru önünde yaptıkları resmî bir akitle evlenmeleriyle, kendiliğinden sıhhat kazanacağını âmir bulanmaktadır. O halde böyle birleşmeleri uzun boylu formalitelere tâbi olmaksızın tescil etmekte Medenî Kanunun ruhuna bâriz bir aykırılık mevzu bahis değildir.

b) Evli bir erkeğin bekâr bir kadınla evlilik dışı birleşip karı koca gibi yaşamasından doğan çocukların durumları :

5524 sayılı kanunla bundan evvelki paragrafta 5 madde halinde belirtilen şartların tahakkuku halinde, evli bir erkeğin bekâr bir kadınla evlilik dışı birleşmesinden doğmuş çocuklarının ana ve babaya izafeten sahih nesepli olarak tesciline cevaz vermiş, ancak bu birleşmenin evlenme olarak tesciline müsaade etmemiştir.

Filhakika, evli bir erkeğin bu şekilde diğer bir kadınla birlikte yaşaması Medenî Kanunumuza, ceza kanunumuza aykırı bir durum arz etmektedir. Zira, bu tek evlilik prensibine aykırı olup aynı zamanda zina suçunu teşkil etmektedir. Halbuki Medeni Kanunumuz, evli bir erkeğin,, evlilik dışı münasebetinden husule gelmiş çocuğu tanımaya bile müsaade etmemiş, babalığına hükmedilmesine cevaz vermemiştir. Üstelik, metres durumundaki gayri meşru karının ortaya çıkması ve çocuklarının sahih nesepl kazanması. Medenî Kanuna güvenen ve inanan karının meşru çocukları aleyhine bir durum yaratmış oluyordu.

Medenî Kanunumuzun ana prensiplerine açık bir aykırılık arz etmesine rağmen 5524 sayılı kanun da kendisinden evvelki af kanunları gibi, sırf İnsanî gayelerle masum çocukları korumak istemiştir.

c) Karı koca gibi yaşamaları ölüm ve ayrılık sebebiyle sona ermiş birleşmelerden doğan çocukların durumları :

Bazan evlilik dışı birleşmeler ölüm veya ayrılık gibi sona erebilir. Bu hallerde doğan çocukların emsalleri gibi sahih nesepli olarak tescilleri gerekirdi. 5524 sayılı kanun bu gibilerin de ana babaya izafeten nesebe kavuşmasını da sağlamıştı.

d) Medenî Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılan fakat tescil edilmemiş evlenmelerden doğan çocukların durumları :

Kanun vazı nazarında bir nevi evlilik dışı birleşme gibi addolunan bu birleşmelerle bu birleşmelerden doğan çocukların tescillerinin yapılmasını 5524 sayılı kanun derpiş etmişti. Bu hallerde, izinname, akitname veya benzeri belgeler veya muhtar ilmühaberi ibrazı gerekiyordu. Keza Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önce vuku bulmuş fakat terkin edilmemiş bulunan boşanmaların sulh yargıcı önünde beyan edilmesi iktiza etmekteydi.

Yukarıdaki hususların kanunun gayesinin gerçekteşmesi bakımından derpiş olunmasında zaruret bulunduğu aşıkârdır.

II — Tescil için müracaat Şekil ve usulleri :

5524 sayılı kanuna göre tescil işlemleri için ;

1) Evlenmenin tescili için karı kocanın birlikte, çocukların tescili için ilgililerin müracaatı gerekiyordu, ilgililerden maksat, ana, baba veya onun usul ve fûrudur.

2) Şayet çocukların tescili için ilgililer talepte bulunmazlarsa, muhtarlar ve ihtiyar meclisleri doğrudan doğruya ilmühaber tanzimiyle vazifelendirilmişlerdi. İlmühaber üzerine, nüfus memuru babaya tebligat yapacaktı. Babanın (ikametgâhının kapısına yapılacak ilâna rağmen babanın bulunduğu yer tesbit, edilemez veya ortaya çıkmazsa, 30. gün sonunda sulh yargıcı kararıyle tescil yapılmalıydı.

3) Müracaat kanunun yürürlükte kaldığı üç yıl içinde yapılmak gerekirdi. 4727 sayılı kanunda müddeti içinde başvurmayanların mahallî asliye mahkemelerinden ilâm almak suretiyle kanunun hükümlerinden faydalanabilecekleri derpiş olunmasına rağmen, 5524 sayılı kanun böyle bir hüküm koymamış bulunuyordu.

4) Müracaat dilekçesine durumu ispata yarayan muhtar ve ihtiyar heyeti ilmühaberi eklenmeliydi. Muhtarlar bu ilmühaberi haksız yere vermekten imtina edemezlerdi.

5) Mahallin en büyük mülkiye âmirine verilen dilekçelerin nüfus memurlarına havale edilmesi üzerine, vazifeli nüfus memuru yapacağı inceleme sonunda kanunî Şartların bulunduğu kanaatine vardığı takdirde tescili yapmalıydı. İdare âmirlerinin bu konuda nüfus memurunun yerine kendi iradelerini ikame ettirmeleri mümkün olamazdı.

6) Yapılan tescillere ilgililerin itiladan itibaren beş yıl içinde itiraz edebilecekleri derpiş edilmişti. Cumhuriyet savcısının butlan davası hakkı mahfuz tutulmuştu. Halbuki bu gibi işlemler kamu düzeniyle ya-

kından ilgili bulunduğu cihetle, iptal için müddet mevzuubahis olmamak daha uygun düşerdi kanaatindeyiz. Filhakika, ana baba ittifak etmiş bulunsalar bile, tescilin usule uygun olmadığını, babalığı kabul edilen kimseden olması ihtimalinin ademi mevcudiyetini yahut çocuğun başkasının sulbünden geldiğini; alâkalının tescili haber alacağı farzedilemiyen hallerde, yahut tescil hilekârane bir şekilde yapılmış veya kanunlarına aykırı bir şekilde meselâ tebligat yapılmaksızın tescil vuku bulmuş ise, bu ahvalde, artık zaman mevzuubahis olmaksızın itiraz hakkı tanınmalıydı. Zira, Medenî Kanunumuzun ahvali şahsiye sicillerinin doğru olup olmamasını iddia ve ispat hususunu müddete tâbi tutmamış olmasındaki fayda burada da aşikârdır.

III— Takibatla ilgili müteferrik hükümler :

Kanunun müessiriyetini sağlamak üzere 5524 sayılı kanunla bazı idari, malî ve cezaî hükümler konulmuştu ;

a) İdarî makamlarca yapılacak taramalar :

Kanunun şümulüne giren vakaların tesbit ve tescilini sağlamak üzere valiler tarafından şehir, kasaba ve köylerde taramalar yapılacaktı. Valilerin bu taramaları yaparken adalet teşkilâtı hariç diğer bütün memurları asli vazifelerine halel getirmeyecek surette vazifelendirmek selâhiyetleri tanınmıştı.

Ancak resen yapılacak bu kabil araştırmaların çok defa evlenme arzusu bulunmayan çiftleri evlenmeye zorlama veya çok eski doğum vakalarında babayı tesbit ederken yanlış gibi mahzurları ortaya çıkabilirdi.

b) Bu konudaki cezalar affolunduğundan, harç, resim veya damga pulu muafiyetleri konulmak suretiyle işlemlerin malî külfetleri ortadan kaldırılmıştı.

c) İhbar mecburiyeti yüklenen kimselerin bu vakaları müddeti içinde bildirmemeleri halinde mahalli idare heyetlerince cezalandırılmaları derpiş olunmuştur.

Netice olarak, yukarıda ihtiva ettiği hükümleri kısaca belirttiğimiz 5524 sayılı kanunun (evli erkeklerin diğer bir kadınla yaşamasından doğma çocuklarının tescili hali hariç) Medenî kanunumuza bariz şekilde aykırılık arzemediğini, sadece her istisnâ af kanunu gibi, bazı şekil ve usul noksanlıklarını müsamaha ile karşıladığını belirtmek isterim. Bilhassa idareye verilen tarama vazifesinin tatbikatı kolaylaştırıcı müessir bir tedbir olduğu da unutulmamalıdır.

VI — Evlilik dışı birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tesciline dair özel kanunların tatbikatından elde edilen neticeler ve bugünkü durum:

2330, 2576, 4727 ve 5524 sayılı kanunların yürürlükte bulunduğu muhtelif yıllarda memleketimizde tescil edilen çocuk sayısı 5.744.259 u bulmuştur. Yine aynı kanunlarla cem'an 2.000.000 gizli kalmış ölüm vak'asının nüfustan terkinini yapılmış, 1.625.000 evlenme ve 2354 boşanma vak'ası tesbit edilerek tescil ve terkinleri yapılmıştır.

Hangi kanunlarla ne kadar işlem yapıldığını Türkiye Büyük Millet

Meclisi müzakere zabıtlarından aldığımız rakkamlara nazaran aşağıdaki şekilde bir tablo halinde göstermek mümkündür.

Kanun Numarası	Doğum.	Ölüm	Evlenme	Boşanma
2330 ve 2576	3227318	1849518	923235	
4727	1183707	347707	335782	
5524	1333234	351959	365983	2354
Toplam	5744259	2549184	1625000	2354

Bakkamların ne derece düşündürücü olduğu muhakkaktır. Bilhassa genel genel nüfusun dörtte birine yakın bir miktarının sonradan tescil edilmiş bulunması, üzerinde önemle durulması gereken bir keyfiyettir.

Yukarıda esaslarını belirttiğimiz ve alınan sonuçlarını belirttiğimiz bu kanunlara rağmen durumun tamamen tasfiye edilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. B. M. Meclisine sunulan yeni bir af kanunu tasarısının gerekçesinden öğrendiğimize göre, halen 1,5 milyon insan nüfusa tescil edilmeksizin aramızda dolaşmakta, vatandaşlık ve medeni haklarının çoğundan mahrum şekilde yaşamaktadır. Pek basit bir hesaplama ile, bunların bir nesillik müddet, meselâ 30 yıl sonra, sayılarının 20 milyona yaklaşacağı tahmin olunmaktadır.

Dahiliye Vekâletinin, Bayburt'ta yaptığı deneme yazımında, 4587 çocuğun nüfusa geçirilmediği, bunun yanında 6787 evlilik dışı çocuk bulunduğu tesbit edilmiştir. Çorumda yapılan denemede ise 34 bin kişinin nüfusa geçirilmediği anlaşılmıştır. Ödemiş'te, nüfusa geçirilmemiş 10108 nesepli, 7376 evlilik dışı çocuk sayılmıştır. Rize'nin 20 bin nüfuslu İkizdere kazasında muhtarlar arasında yaptığımız ankete nazaran 671 evlilik dışı birleşmeden doğma 1150 çocuk bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Görülüyor ki af kanunları da istenilen verimi ve gayeyi tam olarak sağlamamış, yarayı kökten kazıyıp atamamıştır. Sayısı 1,5 milyona yaklaştığı tahmin olunan ve tasfiyesi gereken talihsiz bir sosyal gurup olarak hâlâ aramızda yaşayan, fakat hiçbir şahsî kusuru bulunmadığı halde birçok medenî vatandaşlık haklarından istifade edememekte olan kimselerin birçok aile nizalarına konu teşkil ettikleri bir hakikattir. Cemiyet hayatında fertler için bir huzursuzluk kaynağı olan bu sosyal kategorinin durumunu ele almak zorundayız.

VII — Evlilik dışı birleşmeler konusuyla ilgili olarak alınması gereken bazı tedbirler :

Kanaatimizce Medenî Kanunumuzun kabul ve meriyetinden itibaren eski zihniyet ve göreneklerin cehalet tesiriyle devam edegelmesinden mütevellit intikal devresinin kesin bir şekilde son bulması için kısa ve uzun vadeli bazı tedbirler alınması zarureti karşısında aşağıdaki hususların da dikkate alınması kanaatindeyiz :

1 — Uzun vâdeli ve önleyici tedbirler olarak ; (Burada Medenî Kanun hükümlerini daha işler hale getirmek üzere alınacak tedbirler derpiş olunmak gerekir.)

A — Hukukî Alanda :

1 — Medenî Kanunun kamu düzeni ve sağlık noktainazarından aradığı ilân, muayene gibi formalitelerinin kolaylaştırılması,

2 — Resmî evlenme yapılmadan dinî merasim icra ettirenlerle edenlerin İdarî ve adlî mercilerce sıkı takibi, cezanın arttırılması,

3 — Resmî evlenmelerde çehiz yardımı, vergi muafiyeti gibi teşvik edici hükümler vazedilmesi.

B — Kültürel ve Sosyal Alanda :

1 — Köylüyü cahil imamın tesirinden kurtarmak ve cehaleti yenmek üzere ilk öğretim dâvasına hız vermek,

2 — Köy öğretmen ve ebeleri vasıtasıyla bilhassa köylü kadınların aydınlatılması,

3 — Mecburi resmî evlenme usulünün ve tek karılılık esasının Medenî Kanuna muvazi bir örf ü âdet olarak geliştirmek.

Bu sâyede Medenî Kanun hükümlerinin daha iyi tatbikat bulacağı kanaatindeyiz.

2 — Kısa vadeli âcil tedbirler : Bu günkü anormal durumu tasfiye etmek ve böylece ileride çoğalma istidadı gösteren bu sayısız kabarık gayrı İctimaî kategoriye cemiyet içinde tasfiyesiyle normal hale irca etmek zaruretiyle karşı karşıya bulunmaktayız. Böylece intikal devresinde zuhur eden bu gayrı nizamî durumların ortadan kaldırılmasıyla, nüfusumuzun yirmide birine yaklaşan bir kısmını daha huzura kavuşturmuş olabiliriz.

Herhalde yukarıda açıklanan uzun vâdeli tedbirler yanında son bir af kanunu ile mevcut evlilik dışı birleşmelerin resmî evlenme haline intikalini kolaylaştıracak ter zemin hazırlamak ve bu birleşmelerden doğan 1,5 milyona yakın masum bir kütlenin ana ve babalarına izafeten nesebi sahih çocuklar olarak yeniden neseb ve şahsiyet kazanmalarını sağlamak üzere son bir istisnâ ve âcil kanunla tedbirler alınması gerekmektedir. Şunu bir kere daha belirtmek isteriz ki Medenî Kanun hükümlerinin iyi işlemlerini sağlayacak uzun vâdeli tedbirler alınmadıkça işi geçici tedbirlerle halletmek mümkün değildir. Alınan neticeler de bunu teyit etmektedir.

YENİ KÖY KANUNU TASARISI SEBEBİYLE 442 SAYILI KÖY KANUNUNUN EKSİKLİKLERİ

Şerafettin Kaya
Çamardı Kaymakamı

442 sayılı köy kanunu çok eski bir kanun olmakla beraber muhtelif tarihlerde değişiklikler geçirmiştir. Bu değişikliklere rağmen kanunda birçok boş yerler vardır ve bunlar bir türlü doldurulamamıştır. Halbuki kanundaki, bu boşluklar sebebiyle birçok ihtilaflar, aksaklıklar zuhur etmiştir, ve etmektedir.

Yeni Milletvekili seçimi kanunu (5545 sayılı) ile köy seçimlerine ait 5672 sayılı kanunlar maalesef bu boşluklara yeni ilâveler eklemiştir.

442 sayılı köy kanunundaki boşlukları şöylece sıralamak mümkündür :

1 — Köy Muhtarı izinli veya hasta olduğu zamanlar yerine kim vekâlet edecektir.

Bu hususta aşağıdaki şekillerden biri kabul edilebilir,

a — Vekili muhtar kendisi tayin eder

b — Kaymakam, vali tayin eder veya bunlara tasdik salâhiyeti verilir.

c — İhtiyar Heyeti kendi âzası arasından birini seçer

d — Köy Derneği muvakkat bir zaman için köyden her hangi bir kimseye vekâlet verir. Meselâ hukuk mahkemesi köy muhtarının her hangi bir sebeple bulunmaması halinde köy mümessili olarak ancak dernek kararıyla salâhiyettar kılınmış bir kimseyi köy hakkının korunması bakımından mahkemeye kabul etmektedir.

e — En çok oy alan üye (birinci üye) otomatikman vekil olur.

5672 sayılı kanun birinci üyeden bahsetmektedir, fakat, bunun kim olduğu zikredilmediğinden tatbikatta birçok zorluklar doğmaktadır.

Köylerimizde de en çok oy alan üyenin çok defa birinci üye olarak kabul edildiği görülmektedir, Fakat hiç bir kanunda bunun mesnedi yoktur.

Tatbikatta vekil meselesi çok defa ihtiyar heyetinin kendi arasından seçtiği bir' üyenin kaymakam veya vali tarafından tasdik edilmek suretile halledilmeğe çalışıldığı görülmektedir. Bazan da vali veya kaymakamlar doğrudan doğruya vekili tayin ederler. Bunun da her hangi bir kanunda yeri yoktur.

2 — Köy muhtarı nasıl izinli ayrılır bu izini kimden alır. Bu hususda aşağıdaki şıklardan biri kabul edilebilir.

a — ihtiyar heyetinden

b — Vali veya kaymakamdan

c — Bizzat istediği zaman

Kanunda izin meselesi ne muhtarlar için ve nede üyeler için yer almamıştır. Meşru mazerete binaen izin almaları gerekirse ne yolda hareket edileceği belli değildir.

Kanaatımızca İhtiyar Heyetinin karar vermesi, yalnız muhtar için bu kararın vali veya kaymakamlarca tasdik edilmesi gerekir. Zaten tatbikatta bu yolda devam etmektedir.

3 — Köy muhtar ve üyeleri köy işleri için köy dışına çıktıkları takdirde harcırah alabilirler mi, alacaklarsa hangi esasa göre alırlar?

Yeni harcırah Kanunu birine» maddesiyle köy idarelerini istisna ettiğine göre bu mesele hangi esasa göre halledilecektir.

Muhtar birçok resmî işler için sık sık Nahiye, Kaza, Vilâyet merkezine celb edilmektedir. Köy işlerini takip için köy hudutları dışında günlerce ikamet etmekte olduğu görülmektedir. Bu arada ikamet masrafı, yemek, içmek masrafı hatta nakil vasıtası ücreti ödemektedir. Bu masrafları köy muhtarının kendi kesesinden yapılmasını uygun görmek hakkaniyetle kabili telif değildir.

4 — Köy muhtar ve üyeleri seçildikten sonra her hangi birinin 442 sayılı köy kanununun 25 nci maddesindeki şartlardan birini haiz olmadığı anlaşılırsa durum ne olacaktır, Bunlar azledilebilecekler mi veya seçilmiş ve seçimleri kesinleşmiş addedilir mi?

İçişleri Bakanlığının bu husustaki bir tamiminde Adli Kurula

itiraz edilebilir ve kurulca gereği yapılabilir, eğer Adlî Kurula itiraz edilmemişse kendiliğinden kesinleşmiş olunur denilmektedir.

Muhtarın köyün mümessili olması bakımından köyden itiraz yükselmemişse bu görüş kabul edilebilir, Fakat muhtarın aynı zamanda Devlet memuru olduğu 442 sayılı köy kanununun 10 ncu maddesinde zikredilmektedir.

İtiraz vâki olmadığı zaman Belki de bir katil muhtar olarak vazife görecektir ve hem de bu adam Devlet namına suçluları arayacak ve birçok ilmühaberler tanzim ederek belki de Devlet Kuvvetlerini yanlış yollara sevk edecek ve onlara müşkil duruma sokacaktır.

Kanaatımca İdarî makamlara sabıka kaydı vesair hususlarda tahkik yetkisi verilmeli veya hiç olmazsa itiraz hakkı tanınmalıdır.

5 — 5672 sayılı kanuna göre birinci âza kimdir.

6 — 442 sayılı kanunun 41 nci maddesi gereğince azledilen muhtar tekrar seçilir ve Adalet kurulu seçimi iptal ettiği halde yeniden aynı kimse seçilirse durum ne olacaktır.

Çünkü, köy seçimlerinde aday gösterme şartı olmadığından seçimi iptal edilen kimsenin tekrar oy fazlalığını temin etmesi mümkündür. Hatta tatbikatta birçok misalleri görülmüştür.

7 — Köy ihtiyar heyeti muhtarla birlikte toptan istifa ederse secimin yapılması teklifi kimin tarafından seçim kuruluna bildirilecektir.

Çünkü, en çok oy alan kimsenin birinci âza olarak kabulü dahi bu durum karşısında boşluk meydana getirmektedir. Birinci âza olan zatta istifa etmiş olacağından seçim kuruluna seçimin yapılması teklifi gönderilemeyecektir ve dolayısıyla seçimin yapılması mümkün olamayacaktır.

Bu hususa kanunda hiç temas edilmediğinden tatbikatta birçok güçlükler zuhur etmektedir.

Kanaatımca İdarî makamların da seçim kuruluna seçimin yapılmasını yazmaları hakkı kanunla tanınmalıdır. Bu gün için İdarî makamlarca seçim kuruluna, her hangi bir köy muhtarının veya ihtiyar heyetinin inhilal etmiş veyahut tamamen ortadan kalkmış olduğundan, seçimin yapılmasını istemek mümkün değildir.

TERCÜMELER

BİRİNCİ KISIM

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE

MAHALLİ İDARELER

Yazan :

Avukat : **Tekin GÜRZUMAR**

Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idareler muhtelif memleketlerdeki mahallî idareler sistemlerinden birçok farklarla ayrılmaktadır. Amerikadaki mahallî idareler hakkındaki izahlarımızı iki kısım içerisinde yapacak, birinci kısımda ana hatlarıyla mahallî idarelerin karakterlerini, ikinci kısımda da mahallî idareleri ayrı ayrı belirtmeğe çalışacağız.

I. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE MAHALLİ İDARELERİN ARZETTİĞİ HUSUSİYETLER :

A. Siyasî Ademimerkeziyet :

Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idarelerin en mühim hususiyeti siyasî bir karaktere sahip bulunmalarında görülür. Filhakika siyasî ademimerkeziyet sistemi orada tam manasile geniş bir tatbik sahası bulmuş, en büyüklerinden en küçüklerine kadar bütün mahallî idarelerde, halk tarafından seçilen ve siyasî bir mahiyet arzeden organlar tarafından idare esası kabul olunmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idarelerin hepsi kendine mahsus bir idare teşkilâtına sahip bulunduğu gibi, gerek teşrii ve gerekse kazaî bakımdan muhtar bir vaziyet gösterirler. Ayrıca birçok mahallî hizmetleri merkezin kontrolundan uzak olarak ifa ederler. Bu durumu itibarile Birleşik Devletlerin, mahallî idarelerin muhtariyeti bakımından, geniş ölçüde tesiri altında kaldığı İngiltereden daha müttekâmil bir seviyede bulunduğu şüphesizdir.⁽¹⁾

Mahalli idarelerin arzettikleri bu hususiyetin sebebini doğrudan doğruya Amerika Birleşik Devletlerinin siyasî bünyesinde ve bu devle-

(1) PRIFNER. «Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî İdareler» (Çev. İ. Eruydın), İd. Der. S. 184. Sayfa 120.

tin kuruluşunda hakim olan fikirlerde aramak lâzımdır. Zira bir taraftan 48 devletin bir araya gelmesinden teşekkül eden bir federal devlet olması, diğer taraftan insanların münhasıran kendi teşkil eyledikleri hükümetlere tâbi bulunacağı ve en iyi idarenin halk için halk tarafından meydana geleceği yolundaki fikirler, Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idarelerin teşekkülünde en mühim rolleri oynayan unsurlar olmuşlardır. Bugün bütün memlekette bölgeler halkı kendi idarecilerini seçmek, değiştirmek hakkına sahiptir. Bu, 'Amerikan demokrasisinin bir icabı olarak, bütün dünyaya örnek teşkil edebilecek bir şekilde mütemediyen gelişmekte ve Amerikan Mahallî İdareleri «halk için halk tarafından» idare prensibinin tamamen tatbik olduğu birlikler halini almaktadır.

Amerika Birleşik Devletlerindeki siyasi ademimerkeziyet ve mahallî idarelerin siyasî karakterleri aşağıda mahallî idareleri ayrı ayrı incelerken daha iyi anlaşılacaktır.

B. Bütün memlekete şâmil bir mahallî idareler sisteminin bulunmaması :

Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idareyi diğer memleketler mahallî idarelerinden ayıran diğer bir husus, bütün memlekete şâmil bir mahallî idareler sisteminin bulunmamasıdır. Amerika Birleşik Devletlerinde, bir bakıma yukarıda belirttiğimiz siyasî ademi merkeziyet sisteminin neticesi olarak, aşağı yukarı her devlette muhtelif değişiklikler arzeden bir mahallî idareler sistemi meydana gelmiştir. Her eyalet kendine mahsus bir idare mekanizması bulunan county town, Township, city gibi birtakım mahallî teşekkülleri ihtiva etmekte diğer taraftan eyalet anayasalarında bu mahallî idarelerin seçim ve çalışmaları hususunda birbirinden farklı hükümlere yer verilmektedir (2).

Mahallî idarelerde birbirinden ayrılan hususları iki gurupta toplamak mümkündür.

1. Taksimat bakımından :

Mahallî idareler arasındaki en mühim fark, taksimat bakımından kendini gösterir. Mahallî idareler memleketin birçok taraflarına göre değişen bir taksimata tâbi tutulmuşlardır. Amerika Birleşik Devletlerinde mevcut mahallî idarelerin başında Mahallî Devletler yer alır. Mahallî dev-

(2) GRIFT, E. S., «The American System Of The Government» P. 175, N. York 1954, BROMAGE, A. W., «American State And Local Government» (In «Aspect On American Government» Londra 1950) P. 169

letler birçok yerlerde müstakil bir idareye sahip County'lere ayrılmıştır. County'lerin içerisindeki muhtelif mahallî idareler devletlere göre çeşitli şekiller arz etmekte ve değişik isimler almaktadır. Birçok devletlerde County'ler hükmî şahsiyeti haiz (Incorporated) City ve Borough'lara, bilhassa kuzey ve orta batıda Town ve Township'lere ⁽³⁾, güneyde ve uzak batıda District'lere taksim olunmuştur ⁽⁴⁾. 1942 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde mevcut mahallî idarelerin sayısı 155.116 olup bunların 3.050 sini County'ler, 18.1 ini Town ve Township'ler, 16.220 sini Belediyeler ve 116.878 ini de District'ler teşkil etmektedir ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾. Bu mahallî idarelerin her devletteki taksim tarzı ayrıdır. Meselâ bazılarında fazla sayıda County bulunmasına rağmen bir kısmında bunların sayısı iki veya üçü geçmez. Diğer taraftan bazı devletlerde County'ler Town veya Township'ler ihtiva etmeyip doğrudan doğruya «City» olarak isimlendirilen ve kendilerine mahsus idare şekillerine sahip bulunan mahallî teşekküllere ayrılmışlardır. Meselâ, New England'da durum böyledir.

2. Seçim, çalışma tarzı ve selâhiyetler bakımından :

Mahallî idarelerde seçim hususunda doğrudan doğruya mahallî devlet anayasalarının koymuş buldukları esaslara riayet olunduğundan ve anayasaların hükümleri de devletlere göre değiştiğinden mahallî teşekküllerin seçiminde muhtelif usuller göze çarpmaktadır. Bununla beraber bu farklar hiçbir zaman mahallî idarelerin yukarıda belirttiğimiz karakterini zedeleyici bir mahiyette değildir.

Mahallî idareler çalışma, teşekkül ve selâhiyetler bakımından da birbirinden farklı hususiyetlere sahiptirler. Bunda muhtelif bölgelerin çoğ-

3) GRIFT, a. g. e. S. 175-176

4) BRUCE, A., Amerika Birleşik Devletlerinde Hükümet ve Anayasa» (Çev. T. Göle) İd. Der. S. 216, S. 99

5) ANDERSON WEIDNER, State And Local Government In The United States P. 14-15, New York 1951

6) Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idareler kendilerine mahsus hususiyetlere sahip bulduklarından ve münhasıran Birleşik Devletlere has teşekküller olduklarından bunların muhtelif memleketlerde meselâ Türkiye veya Fransadaki vilâyet, kaza, nahiyeye, şehir, kasaba ve köylerle karıştırılmaması ve bu şekilde tercüme edilmemesi gerekir. Meselâ County'leri vilâyet olarak göstermek hatalı olur Çünkü Türkiyedeki vilâyetle Amerikadaki County arasında siyasî ve idari bakımlardan pek çok farklar mevcuttur. Bu sebepten biz etüdümüzde gerek mahallî teşekkülleri ve gerekse buralardaki çeşitli organları orijinal isimlerde zikredeceğiz.

rafi, İktisadî vesair durumlarının mühim tesiri olmuştur. Bu hususlarda mahallî idareleri incelerken daha geniş izahat ve misaller vereceğiz.

C. Kuvvetler Ayrılığı :

Amerikan Anayasasına geniş ölçüde tesir eden kuvvetler ayrılığı prensibinin, mahallî idarelerde de tatbik sahası bulunduğu müşahede olunmaktadır. Bilhassa mahallî devlet anayasalarında teşriî, icraî ve kazaî organlar hakkında ayrı ayrı hükümler konularak bunların birbirleri karşısında bağımsızlıkları sağlanılmak istenmiş, diğer mahalli idarelerde kaza organlarının, meclislerin ve muhtelif idare şube başkanlarının seçim suretiyle vazife başına gelmeleri temine çalışılmıştır (7). Bununla beraber tıpkı federal devlet anayasasında olduğu gibi, mahallî devletler anayasalarında da bu prensibe aykırı sayılabilecek bazı hükümlere yer verilmiş, muhtelif mahallî idarelerde kuvvetler ayrılığına muhalif teşekküller vücuda getirilmiştir. Meselâ mahiyetini daha aşağıda izah edeceğimiz «Komisyon Sistemi» (Commission System) şeklindeki şehir idarelerinde bütün icraî ve teşriî salâhiyetler bir komisyon elinde toplanmıştır (8). Bundan başka bazı mahallî idarelerde de teşri ve icra organları arasında bir takım münasebetler yaratılmıştır.

II. MAHALLÎ İDARELERİN HUKUKÎ DURUMLARI :

Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idarelerin hukukî durumları hakkındaki izahlarımızı birkaç nokta etrafında toplayacağız :

1. Mahallî İdarelerin Teşekkülü :

Birleşik Devletler Anayasası mahallî idarelerin teşekkülü hususunda sarîh bir hükmü ihtiva etmemektedir. Diğer taraftan anayasada yapılan onuncu «Ek» de (amendment) «Anayasa tarafından Birleşik Devletlere bahşedilmemiş veya devletlerden alınmamış bulunan hak ve salâhiyetler» in devletlere ait bulunduğuna işaret olunmuştur. Bu sebepten bugün Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idarelerin tesisi ve idare mekanizmasının düzenlenmesi hususlarının esas itibarıyla mahalli devletlerin selâhiyetleri içerisine girdiğini kabul etmek gerekmektedir (9).

(7) SNIDER, «American State And Local Government» P. 14 New York 1950 ANPERSON - WEIDNER, a. g. e. S. 307 - 308, BROMAGER, a. g. m. P. 170 - 171

(8) MUNRO, W. B., «Commission System Of Government» (In «Encyclopaedia Of The Social Sciences» Vol. II-III) P. 34

(9) SNIDER, a. g. e. P. 26

Amerika Birleşik Devletlerinde bütün mahallî devlet anayasalarında, mahallî idarelerin ne şekilde tesis olunacakları ve nasıl edilecekleri hakkında teferruatlı hükümlere yer verilmektedir ⁽¹⁰⁾. Bütün Anayasalar bu hususta salahiyeti teşri organlarına tanımışlardır. Meselâ County'ler ihdası, şehirler teşkili ve bu şehirlere Charter'ler verilmesi ⁽¹¹⁾ ve sair mahallî idarelerin tesis ve salahiyetlerinin tanzimi doğrudan doğruya devlet teşriî organlarının vazifeleri içerisine girmektedir. Mamafih teşriî organlar yeni bir mahallî idare tesis edecekleri zaman anayasaların vazettikleri esasları ve bölge halkının arzu ve ihtiyaçlarını nazarı itibara almak zorundadırlar.

2. Mahallî İdarelerin Hükmî Şahsiyeti :

Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idarelerin hükmi şahsiyetleri oldukça uzun bir devre sonunda tanınmıştır. Filhakika ilk zamanlar yalnız City (şehir) lerin hükmi şahsiyeti olduğu ve diğer mahallî idarelerin (kendilerine mahsus vazife ve selâhiyetleri bulunmasına rağmen) mallara tasarruf edebilmek, davalı veya davacı olabilmek haklarının mevcut bulunmadığı görülmektedir ⁽¹²⁾. Bunlara ancak 1830 tarihinden sonra hükmi şahsiyet tanınmış ve New York ve Massachussets eyaletlerinde bu tarihte yapılan yeni statülerde County, Town ve Township gibi mahallî idarelere hükmi şahsiyet izafe eden hükümler, kısa bir zaman içerisinde bütün Birleşik Devletlerce tasvip olunmuştur. Bugün mahallî idarelerin hepsi hükmi şahsiyete sahip ⁽¹³⁾ ve bunun icap ettirdiği faaliyetlerde bulunmağa salahiyetlidirler.

3. Mahallî İdarelerin Devlet İçerisindeki İkili Durumları :

Mahallî idareler bir taraftan devlet kanunlarının tatbik ve hizmetlerinin ifa olduğu bir idare birimi, diğer taraftan da mahallî bir idare sahasıdır. Gerek federal devlet ve gerekse mahallî devletler türlü devlet hizmetlerini bu mahallî teşekküller vasıtasıyla halka arzettikleri gibi, aynı zamanda bölge halkı tarafından seçilen bir teşekkül olarak mahallî idareler, mahallî hizmetlerin görülmesi vazifesini deruhte ederler ⁽¹⁴⁾.

(10) GRAVES. «American State Government» P. 53 -54, Boston 1953

(11) SNIDER. a. g. e. P. 291 - 292

(12) GOODNOYV, «Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî Teşekküller» (Çev. H. Berksun) td. Der. S. 175, sayfa 98-99

(13) GRIFT, a. g. e. P. 175, GOODNOW, a. g. e. S. 97-101, BRUCE, a. g. e. S. 99

(14) FAIRLIE, A. J., «County Government In United States» (In «Encyclopaedia Of The Social Sciences» V. III-IV.) P. 505.

Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idareler umumi ve mahallî mevzuatın tatbik ve gerek umumî ve gerekse mahallî hizmetlerin ifası hususundaki faaliyetlerin toplandığı bir teşekküldür. Bununla beraber bir bakıma devlet hizmetlerinin halka ulaştırılmasına vasıta olmaları hiç bir surette mahallî idarelerin yukarıda belirttiğimiz siyasî karakteri üzerine tesir yapmaz. Çünkü umumi ve mahallî meclislerin vücuda getirdikleri mahallî mevzuatı tatbik ve her türlü hizmetleri ifa edecek memurların seçimi, hangi İdarî faaliyetin mahallî halk tarafından deruhte edileceğini tayin selâhiyetleri doğrudan doğruya bölge halkına ait bulunmaktadır.

III. MAHALLİ İDARELERİN SELÂHİYETLERİ VE FEDERAL DEVLET - MAHALLİ DEVLET - MAHALLİ İDARE MÜNASEBETLERİ :

Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idarelerin birbirleri ve merkezle olan münasebetlerinin ve salahiyetlerinin tanziminde devlet anayasaları ve devlet teşriî organları tarafından mahallî idarelere verilmiş bulunan ve aşağı yukarı mahallî idarenin anayasası durumunda olan Charter'ler mühim rol oynarlar ⁽¹⁵⁾.

Daha aşağıda Federal Devlet - Mahallî devlet münasebetlerini gözden geçirirken belirteceğimiz gibi, gerek federal devletin ve gerekse mahallî devletlerin vazife ve selâhiyetleri anayasalar tarafından açıkça gösterilmiş ve bu suretle her iki devlet arasındaki münasebetler, birbirlerinin faaliyetlerini aksatmayacak bir şekilde düzenlenmiştir.

Mahallî devletlerle diğer mahallî idareler arasındaki sâlâhiyet ve münasebetlerin tesbiti de aynı esaslara göre yapılmaktadır. Mahallî devlet teşriî organları tarafından verilmiş bulunan charter'ler bu hususta birçok hükümleri ihtiva ederler. Umumiyetle mahallî idare organları charterlerin gösterdiği salahiyetlere sahiptirler. Mahallî devletin bunlar üzerindeki hakları da aynı şekilde tesbit olunur. Kaide olarak charter'lerin muhtevası dışında kalan meseleler devletlerin salahiyeti içerisine girer ⁽¹⁶⁾. Amerika Birleşik Devletlerinde, mahallî idarelere kendi işlerinin tanziminde ne nisbette bir muhtariyet tanınacağı, hangi noktada devletin vazifesinin biterek mahallî idarenin vazifesinin başlayacağı hususları eskidenken devlet - mahallî idare münasebetlerinin düzenlenmesinde, üzerinde en çok durulan meselelerden birini teşkil etmiştir ⁽¹⁷⁾.

(15) SNIDER, a. g. e. P. 26. GRIFT, a. g. e. P. 178-179

(16) Charterler hakkında daha aşağıda izahat vereceğiz.

(17) FAIRLIE, a. g. e. P. 505.

Mahallî idarelerin Federal Devletle olan münasebetleri de dikkate değer bir manzara arzeder. Hernekadar federal anayasada sarıh bir hüküm yoksa da Onuncu «Ek» bu hususta umumî bir sınır koymuş bulunmaktadır. Fakat tatbikatın doğurduğu bir takım zaruretler uzun zamandanberi federal devletle mahallî idareler arasındaki münasebetlerin gelişmesi ve federal devletin bu teşekküllerle yakından ilgilenmesi sonucunu doğurmuştur.

İKİNCİ KISIM
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE
MAHALLÎ TEŞEKKÜLLER
BİRİNCİ BÖLÜM
MAHALLÎ DEVLETLER

Amerika Birleşik Devletlerinde en büyük mahallî teşekküller Mahallî Devletlerdir. Bugün gerek nüfus ve gerekse yüzölçümü bakımından birçok farklar arzeden 48 mahallî devlet mevcuttur.

Mahallî devletler siyasî ve İdarî bakımlardan büyük bir muhtariyete sahiptirler. Federal devlet ile mahallî devletler arasındaki münasebetler ve salahiyetlerin taksimi hususu, Federal Anayasanın hazırlanması sırasında üzerinde en çok durulan meseleyi teşkil eylemiş, daha evvel siyasî teşkilâta sahip bulunan mahallî devletler muhtariyetlerinin muhafazasında azamî titizliği göstermişlerdir (18) Son zamanlarda vukubulan ekonomik ve sosyal gelişmeler mahallî devletlerin merkezle olan münasebetlerini artırmışsa da bu, hiç bir zaman salahiyetlerin korunması hususundaki gayreti zayıflatamamıştır. Bugün bütün mahallî devletler bir anayasaya sahip oldukları gibi, kendi idare organlarını seçmek, kendi sınırları dahilinde meri olmak ve Federal Anayasanın hükümlerine aykırı bulunmamak şartıyla kanunlar yapmak, müstakil bir kaza organı bulundurmamak haklarına da sahiptirler. Hiç bir devletin diğer bir devlet üzerinde üstünlüğü yoktur.

Ana hatları itibariyle bütün mahallî devletler aşağı yukarı aynı teşkilâtına sahip bulunmaktadırlar. Bu sebepten mahallî devletler hakkındaki izahlarımızı, bütün devletlere şâmil olmak üzere, birkaç gurup altın-

(18) Bu konuda yapılan münakaşalar hakkında, WARREN, Ch., «The Making Of Our Constitution» Boston 1929, P. 220 - 267, 453 - 523, 523 - 567

da yapacak, sırası geldikçe devletlere göre değişen noktalara işaret edeceğiz.

A. ANAYASA :

Mahallî devletlerin hepsinde bir anayasa vardır. Bu anayasaların büyük bir kısmı federal devlete tekaddüm eden devre zarfında meydana getirilmiş oldukları gibi, Federal Anayasa üzerinde de önemli tesirler yaratmışlardır (19).

Her devlet kendi anayasasını hazırlamak, değiştirmek ve sair mahallî idareleri ilgilendiren hükümler ithal edebilmek hususunda serbesttir (20). Devlet anayasaları da Federal Anayasada olduğu gibi değişen şartlara ayak uydurabilmek maksadiyle muhtelif tadillere uğramış, umumiyetle halkın iradesi ile kurulacak mahallî idarelerin genişletilmesi yoluna gidilmiştir.

Bütün devlet anayasaları (teferruat bakımından pek çok değişik hükümler ihtiva etmekle beraber) esas itibarile üç ana bölümden meydana gelmiştir; insan hakları bölümü, mahallî hükümetler, anayasa tadilleri bölümleri (21).

a. İnsan Hakları Bölümü (22) : Bu bölümde vatandaşların yaşama, hürriyet, mülkiyet haklarının, hükümet karşısındaki durumları teferruatlı olarak anlatılmaktadır. Bütün anayasalarda mühim yer işgal eden bu bölümler anayasaya İngiliz tesiri ile girmişlerdir.

b. Mahallî Hükümetler Bölümünde mahalli hükümetlerin teşekkül, organların çalışma ve yeteneklerine işaret olunmaktadır. Evvelce de belirttiğimiz gibi, anayasalarda kuvvetler ayrılığı prensibinin tesirleri bariz bir şekilde görülmektedir. Filhakika bütün anayasalarda teşrii, icraî ve kazaî organlar ayrılmış (23) ve bunların selâhiyetleri ve birbirleriyle olan münasebetleri tesbit edilmiştir. Meselâ Michigan Anayasasında bu hususta şöyle bir hüküm vardır : «Hükümet kuvvetleri üç bölüme ayrılmışlardır. Teşrii, icraî ve kazaî.. Bu anayasada açıkça belirtilmiş bulunan haller dışında, bir hükümet bölümünde vazifeli olan bir kimse diğer bölüme ait

(19) BROMAGE, a. g. m. P. 169

(20) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 303

(21) SNIDER, a. g. c. P. 9.

(22) SNIDER, a. g. e. P. 10-14

(23) SNIDER, a. g. e. P. 14, ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 307-308, BROMA GER, a. g. e. P. 170-171

herhangi bir salahiyeti kullanamaz...» (24). Anayasaların bu bölümünde mahalli hükümetin Federal Devletle münasebetleri hakkında hükümlere de yer verilmiştir.

e. Anayasa Tadilleri Bölümünde anayasaların hangi şartlar altında ve ne şekilde tadil edilebileceği gösterilmiştir. Anayasalarda bu hükümlerden başka muhtelif devletlere göre değişik çeşitli hükümlere de yer verilmiştir.

B TEŞRİİ ORGAN :

Bütün mahallî devletlerde doğrudan doğruya halk tarafından seçilen bir teşriî organ bulunur. Nebreska hariç bütün eyaletlerde bu organ birisi Senato diğeri Temsilciler Meclisi adını alan iki meclisten meydana gelmiştir (25). Nebraska'da sadece bir meclisten ibaret bir teşriî organ mer :tım (26). Filhakika Amerika Birleşik Devletlerinde 1836 dan itibaren başlayan, devlet teşriî organlarının tek meclisten teşekkül etmesi yolundaki cereyan bu usulün tatmin edici görülmemesi yüzünden uzun zaman tatbik sahası bulamamış ancak 1934 de yalnız sadece Nebreska tarafından kabul olunmuştur. Bu, Amerika'da «Nebreska Experiment» adını almıştır (27). 1944 de Missuri'de de bu hususta bir teşebbüse geçilmiş se de istenilen netice elde edilememiştir (28). Bugün tek meclis sistemi (Unicameral System) yalnız Nebreska'da caridir.

Gerek Temsilciler Meclisi ve gerekse Senato için temsil esas County ise de, bazı devletlerde meclis azaları iki veya daha ziyade County'nin bir araya gelmesinden veya bazı büyük County'lerin muhtelif kısımlara ayrılmasından teşekkül eden «seçim bölgeleri» tarafından seçilmektedirler (29). Seçim bölgelerinin nüfusu asgarî 1500 olup New York ve Kaliforniyada bu 25000 i geçmektedir. Her seçim bölgesi bir senatör ve değişik sayıda temsilci seçer. Seçilecek kimselerde aranılacak vasıflar umumiyetle devletler anayasalarında değişmektedir. Diğerk taraftan bir kısım devletlerde senato âzaları dört, temsilciler iki sene için, bazılarında da

(24) SNIDER, a. g. e. P. 14 den naklen

(25) BROMAGER, a. g. m. P. 170, ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 310

(26) GRAVES, «American State Governments» P. 192. Boston 1953, BROMAGER. a. g. m. 170

(27) GRAVES, a. g. e. P. 191, ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 330, SNIDER, a. g. e. P. 162

(28) SNIDER, a. g. e. P. 162

(29) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 340 -341

her ikisi de iki veya dört sene için seçilmektedirler ⁽³⁰⁾. Amerika Birleşik Devletlerinde gerek mahallî devletlerde ve gerekse diğer mahalli idarelerde seçimlerde siyasî partilerin mühim rolü vardır. Yalnız bazı Ciltlerde idareciler (Municipal Officiers), bazı okut bölgeleri (School Districts) memurları, bazı devlet veya mahallî idare yargıçları ve Minnesota ve Nebreska eyaletlerinde teşriî organ üyelerinin seçiminde partiler nazarı itibara alınmamakta ve seçimler parti tesirinden uzak tutulmaktadır ⁽³¹⁾. Buna mukabil mahallî idarelerin çoğunda bütün idare organlarının seçiminde siyasî partiler birinci plânda yer almaktadırlar.

Mahallî devletler teşriî organları teşkilât ve çalışma hususunda federal teşriî organa büyük bir benzerlik gösterirler. Filhakika bunlarda iki meclisten meydana geldikleri gibi, kanun yapma faaliyetleri bakımından da Amerikan Kongresindeki esaslara riayet ederler. Anayasaların isnad ettikleri kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı bir müessese olarak gösterilen Meclis Komisyonları (32) mahallî devlet teşriî meclislerinde de yer almakta ⁽³³⁾ ve kanun yapma faaliyetlerinde devlet icra organının meclisle münasebetlerini teminde mühim rol oynamaktadır.

Mahallî devletler Federal Anayasanın koyduğu bazı şartlara riayet etmek ve yalnız devlet sınırları dahilinde meri olmak suretile kanunlar çıkarmak salahiyetine sahiptir. Bu kanunların Federal Anayasa, Federal Devlet kanunlarına ve yabancı devletlerle yapılan anlaşmalara aykırı bulunmaması lâzımdır. Mahallî devlet kanunları devlet ihtiyaçlarına, çeşitli âmme hizmetlerine, medenî münasebetlere ceza, ticaret v.s. gibi çeşitli konulara taallûk edebilir.

C. İCRA ORGANI : ⁽³⁴⁾

Mahallî devletlerin icra organları, icra organının başı durumunda olan vali (Governor) ile muhtelif İdarî şubelerden meydana gelmiştir

(30) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 340

(31) SNIDER, a. g. e. P. 133-134

(32) NEVINS, «The Development Of Comittee System In Congress» P. 88 - 98, (In «Aspect On American Government» Londra 1950)

(33) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e, P. 335.

(34) SNIDER, a. g. e. P. 219 - 260, GRAVES, a. g. e. P. 317 - 394, ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 386 -428, BALASAYGUN, «Amerikan Devlet ve İdare Sisteminden özeller» (Tere.) İd. Der. S. 198, Sayfa 139 -142, BROMAGE, a. g. m. P. 170-171, GÖLE, T., «Amerika Birleşik Devletlerinde Valinin Vazife ve Selâhiyetler» (Tere.) id. Der. S. 200. Sayfa 42-59

1. Vali (Governor) :

Mahallî devletlerde en yüksek icra organı, Federal Devletin cumhurreisine tekabül eden Validir. Koloni devletleri zamanında valiler daha ziyade İngiliz Kralının temsilcisi durumunda idiler. Federal Devletin kurulmasından sonra valilik müessesesi mahiyetini değiştirmiş ve vali, mahallî devletin halk tarafından seçilen en yüksek idare uzvu sıfatını iktisap etmiş, salahiyetlerinin gittikçe artması ona üstün bir kuvvet sağlamıştır ⁽³⁵⁾.

a) Valide aranan şartlar :

Bu hususta muhtelif devlet anayasalarında değişik bazı hükümler varolun muştur. Umumiyetle hepsinin birleştiği noktalar, Amerikan vatandaşı olmak, muayyen bir yaşı idrak etmiş bulunmak ⁽³⁶⁾, devlet dahilinde belli bir müddet ikamet etmiş olmak ⁽³⁷⁾ şeklinde hülâsa edilebilir.

b) Vali seçimleri ve valilik müddeti :

Amerika Birleşik Devletlerinde valiler doğrudan doğruya halk tarafından seçilirler. Bütün seçimlerde olduğu gibi vali seçimlerinde de siyasi partilerin mühim rolleri vardır. Adaylar partiler tarafından tesbit olunmakta ve bunun tabii neticesi bütün devletlerde valilerin devlet teşkilâtına yapacağı tayinlerde parti arzu ve menfaatlerini gözönünde bulundurması şeklinde tecelli etmektedir.

Vali seçimleri hakkında, anayasaların vazettikleri hükümler devlete göre değişik. Bu bilhassa adayların tesbiti hususunda müşahede olunmaktadır. Meselâ bazı devletlerde vali adayları halk tarafından bazılarında ise parti kurultayları kanaliyle seçilmektedir ⁽³⁸⁾.

Valiler 22 devlette iki yıl, 26 devlette dört yıl için seçilirler ⁽³⁹⁾. Dört yıl esası daha ziyade kuzey devletlerinde kabul olunmuştur ⁽⁴⁰⁾.

(35) SNIDER, a. g. e. P. 218

(36) Bu ya-ş 25 devlette 30, dört devlette 25, diğerlerinde 21 dir.

(37) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 396-397, SNIDER, a. g. e. P. 219

(38) GRAVES, a. g. e. P. 321 - 322, GÖLE, a. g. e. S. 45-46

(39) SNIDER, a. g. e. P. 220 40 ı ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 397

Yeniden seçim, muhtelif devlet anayasalarında çeşitli hükümlere bağlanmıştır.

Valilik vazifesi normal olarak seçim müddetinin sona ermesiyle nihayet bulur. Bunun dışında valiliği nihayetlendiren bazı hususlar bütün devlet anayasalarında gösterilmiştir. Bunlar ölüm, istifa, hastalık ve vazifeden alınma, impeachment usulü ile muhakeme neticesinde mahkûm olma halleridir. Valilerin, mümessiller meclisi tarafından itham ve Senato tarafından muhakeme edilmesi şeklinde tatbik olunan impeachment usulüne hemen hemen bütün anayasalarda rastlamak mümkün ise de, şimdiye kadar ancak bir defa (1922) de North Dakota valisi hakkında bu usule başvurulmuştur ⁽⁴¹⁾. Vazifeden alınma (recall), vazifesinde gösterdiği liyakatsızlık üzerine, seçmenler tarafından validen, çekilmesinin istenmesidir ⁽⁴²⁾. Bu usul devletlerin 1/4 ü tarafından kabul olunmuştur.

c) Valilerin Selâhiyetleri :

Devlet icra organının başı olarak valinin geniş selâhiyetleri vardır. Bunlar bütün devlet anayasalarında teferruatlı bir şekilde gösterilmiştir. Bunları üç grupta toplamak mümkündür :

aa) İdarî ve İcraî Salahiyetler :

Valinin icraî selâhiyetleri umumiyetle Amerika Birleşik Devletleri Cumhuriyetinin icraî salahiyetlerine benzer. Bunların en mühimlerinden birisi tayin ve azil salahiyetidir. Kaynağı doğrudan doğruya anayasalar olan tayin salahiyeti bilhassa devlet hizmetlerinin büyük bir artış kaydetmesi neticesinde çok fazla bir ehemmiyet kazanmıştır ⁽⁴³⁾. Valinin tayin edeceği memurlar devletin ikinci derece memurlarıdır. Bununla beraber bazı devletlerde valilere mühim memurların tayini hususunda da sâlâhiyet tanındığı görülmektedir ⁽⁴⁴⁾. Diğer taraftan bir kısım devletler valilerin tayin selâhiyetlerini, tayinin selâhiyetli uzuvların tasdiki ile muteber olacağını tesbit suretile tahdit etmişlerdir. Meselâ Maine, New Hampshire, Massachussets'de İcra Komitesinin tasdiki şarttır ⁽⁴⁵⁾.

(41) GRAVES, a. g. e. P. 327

(42) ANDERSON - WEIDNER, a. g. -r c. P. 401

(43) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 401

(44) Meselâ Illinois anayasasına göre valinin bütün yüksek memurları tayin salahiyeti vardır. SNIDER, a. g. e. P. 322

(45) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 401 -402, SNIDER, a. g. e. P. 222

Valilerin azil salahiyetleri de gerek anayasaların ve gerekse diğer kanunların hükümleri ile bazı taahhütlere uğramıştır. Meselâ vali bu salahiyetini adalet mensupları ve seçimle gelen memurlar hakkında kullanamayacağı gibi ⁽⁴⁶⁾, bazı devletler de azil hususunda Senato veya Komitelerin muvafakatini almak zorundadır ⁽⁴⁷⁾.

Valilerin en mühim vazifelerinden biri, memleket içerisinde kanunların iyi bir şekilde tatbikini sağlamak olduğundan ⁽⁴⁸⁾, bütün devlet anayasaları onlara bunu temin zmnında, geniş salahiyetler tanımışlardır. Filhakika valinin emrinde polis ve askerî birlikler bulunur ve devlet halkının can, mal ve bölgenin emniyet ve asayişini korumak maksatlarıyla lüzumu halinde bunlardan istifade edebilir ⁽⁴⁹⁾.

Bunların dışında valilerin devlet anayasalarına göre değişen bir takım çeşitli selâhiyetleri de vardır.

bb) Teşriî Salahiyetler :

Valilerin en mühim teşriî salahiyetlerinden birisi, muayyen zamanlarda,, muhtelif meseleler hakkında teşriî organın dikkatini çekmek, bunu temin için mesajlar göndermektir ⁽⁵⁰⁾. Mesaj vasıtasıyla valiler teşriî organ üzerinde tesir yapabilmek imkânını kazanırlar Meclisleri fevkalâde hallerde toplantıya çağırarak, mahallî devlet bütçesini kontrol altında bulundurmaya salahiyetleri de teşriî salahiyetler gurubuna girerler.

Valinin teşriî salahiyetlerinden birisi de veto salahiyetidir Filhakika vali teşriî meşke tarafından kabul edilen kanunları, imzalamak üzere kendisine gönderildiği zaman, yeniden görüşülmek için meclise iade edebilir. Ancak kanun ikinci görüşmede her iki meclisin 2/3 ekseriyeti tarafından kabul olunursa bu takdirde veto düşer ⁽⁵¹⁾. Kanunların meriyete girebilmeleri için vali tarafından imzalanması şarttır.

(46) GÖLE, a. g. e. S. 52

(47) Bununla beraber New York ve Michigan, Visconsin eyaletlerinde valilerin adalet mensuplarını ve seçilen memurları da azil salahiyeti vardır. SNIDER, a. g. «e. P. 223

(48) SNIDER, a. g. e. P. 221

(49) GRAYES, a. g. e. P. 359

(50) SNIDER, a. g. e. P. 227

(51) GRAYES. a. g. e. P. 338 -347, SNIDER, a. g. e. P. 229 - 232

cc) Kazâî Salahiyetler :

Cumhurreisi gibi valiler de cezalan af veya tecil etme veya indirme selâhiyetine sahiptirler. Massachussets ve New Hampshire hariç bütün devletlerde vali bu salahiyetini doğrudan doğruya kullanır ⁽⁵²⁾.

d. Valilik Danışma Meclisi (Governors Council) :

Maine, Massachussets, New Hampshire eyaletlerinde icra organına taallük eden meselelerde valiye müşavir vazifesi görmek üzere Governors Council adıyla bir teşekkül vücuda getirilmiştir. Bu meclisin üyeleri New Hampshire’de halk tarafından diğerlerinde ise teşriî organ tarafından seçilmektedir. Üye sayısı 5-8 olan bu meclisin çeşitli vazifeleri vardır (*).

2. İdarî Şubeler :

Bütün devletlerde icra organı validen başka, vali yardımcısı (lieutenant governor), idarî şube başkanlıkları, müstakil meclis komisyonlardan (Independent Boards and Commissions) teşekkül etmiştir ⁽⁵³⁾. Vali yardımcısı vali ile beraber ve aynı usuller dairesinde seçilir. Vazifesi tayın olunan haller içerisinde valiye yardım ve Senatoya başkanlık etmektedir.

Devletin en mühim idare organlarından birisi, halk tarafından seçilen Devlet Sekreteridir (The Secretary Of State). Devlet sekreterinin vazifeleri, kanunların tasdiki, muhafaza ve neşri, resmî kayıtların tutulması, seçim puflalarının hazırlanması ve seçim neticelerinin bildirilmesi v.s. ⁽⁵⁴⁾ şeklinde hulâsa olunabilir. Bu vazifeler son zamanlarda çok artmıştır.

Attonery General (Baş Müddeiumumi) devletin en yüksek adalet memurudur. Ekseri devletlerde seçimle vazife başına gelen Baş Müddeiumumi bir taraftan gerek valinin ve gerekse idari şubelerin hukuk müşavirliği vazifesini görürken ⁽⁵⁵⁾ diğer taraftan devlet ve halkının men-

(52) GRAVES, a. g. e. P. 340-450, SNIDER, a. g. e. P. 404

(53) GRAVES, a. g. e. P. 362) SNIDER, a. g. e. P. 234

(54) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 410-411, SNIDER, a. g. e. P. 241-242

(55) Meselâ vali bir kanunun anayasaya uygun olup olmadığını müddeiumumiden sorabilir. SNIDER, a. g. e. P. 242

faatlerini ilgilendiren davalarda devleti temsil eder ⁽⁵⁶⁾. Bunlardan başka bütün mahallî devletlerde, umumiyetle halk tarafından seçilen ve devletin hesaplarını kontrol, devlet masraflarının yapılması hususunda emirler vermek ve devlet teşrii meclislerinin sarfına karar verdikleri bütün paraların muhasebesini yapmakla vazifeli bir Malî Müşavir (Treasurer) ⁽⁵⁷⁾ gelirleri idare eden, masrafları yapan bir Murakıp (State Auditor) bulunur.

Birçok devletlerde maarif, banka, ticaret, sağlık, yollar, çalışma, sigorta, işleriyle alakadar olan komisyonlar ve sayılara yüzü geçen idare şubeleri, meclis ve komisyonları çeşitli âmme hizmetlerinin ifasına çalışırlar. ⁽⁵⁸⁾

Mahalli devletlerin İdarî organizasyonu hakkında bir takım tenkidler yapılmış ve bunların yeniden gözden geçirilmeleri hususunda esaslı faaliyetlere girişilmiştir. Komisyonlar tarafından bu yolda yapılan çalışma sonunda hazırlanan raporlarda pek çok teklifler yapılmıştır. ⁽⁵⁹⁾

C. KAZA ORGANI

Müstakil bir karakter arzeden devlet mahkemeleri çeşitli kademeleri ihtiva ederler. Birinci kademe kabahat nevinden hafif suçlara, maddî kıymeti az mülkiyet davalarına, bakan ve çeşitli vesikaların tanzimine ve evlenme muamelelerinin tekemmülüne vasıta olan Sulh Mahkemeleridir. (Peace Courts) ⁽⁶⁰⁾, ikinci derece mahkemeler medeni hukuk ve ceza davalarına bakan ve aynı zamanda Mutavassıt Mahkemeler (Intermediate Courts) şeklinde isimlendirilen Asliye Mahkemeleri ⁽⁶¹⁾ teşkil ederler. Mahallî devletin en yüksek kaza organı Devlet Yüksek Mahkemesidir. (The State Supreme Court) Bu mahkemeler alt kademelerden gelen davaları temyizen görürler.

Hâkimler bazı devletlerde seçimle, bazılarında ise vali veya teşrii organ tarafından tayinle vazifeye gelirler. Bütün mahkemelerde jüri usulüne riayet olunmaktadır.

(56) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 411-412

(57) ANDERSON - WEIDNER, a. g. e. P. 411. SNIDER, a. g. e. P. 243

(58) GRAVES, a. g. e. P. 368

(59) SNIDER, a. g. e. P. 245 - 254, GRAVES, a. g. e. P. 359

(60) BALASAYGUN, a. g. m. S. 142, SNIDER, a. g. e. P. 269

(61) SNIDER, a. g. e. P. 269

D. MAHALLÎ DEVLETLERİN FEDERAL DEVLET İÇERİSİNDEKİ DEREMLAKİ :

Amerika- Birleşik Devletleri 48 mahalli devletin bir araya gelmesinden teşekkül eden bir federal devlettir.

Mahallî devletlerin federal devlet içerisindeki durumları Federal Anayasanın muhtelif maddelerinde belirtilmiştir. Filhakika Anayasanın 4. maddesine göre, bütün mahalli devletler hukukî bakımdan eşit durumdadırlar. «Bir devletin umumî nizamlarına, sicil ve kayıtlarına diğer devletlerde tamamen riayet ve itibar» olunması lâzımdır. (Fuli faite and credit) (mad. 4 k. 1) ⁽⁶²⁾. diğer taraftan «her devletin vatandaşı diğer devlet vatandaşlarının haiz olduğu bütün imtiyaz ve muafiyetlere sahiptir »ler mad. 4. k. 2) ve bütün devletler halkı Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarıdır.

Mahallî devletler bir taraftan müstakil bir durumda olmalarına mukabil diğer taraftan Federal Devletin bir üyesi sıfatına sahip bulunmaları itibarıyla Federal Devlet idaresine iştirak ederler. Filhakika Federal Devlet icra ve Teşriî organları devletler halkı tarafından seçilmekte ve doğrudan doğruya Federal Devletin menfaatlerini sağlamağa matuf faaliyetlerde bulunmaktadır. Federal Devletle mahallî devletler arasında bir takım münasebetler vardır.

E. MAHALLÎ DEVLETLERLE FEDERAL Devlet ARASINDAKİ MÜNASEBETLER :

Mahallî devletler devlet hudutları içerisinde yaşayan fertler, doğrudan doğruya alakadar eden birçok hususlarda geniş salâhiyetlere sahiptirler. Bununla beraber bir federal devlet halinde yaşamının zarurî neticesi olarak bir takım salâhiyetlerin bunlardan alınarak federal devlete verilmesi gerektiğinden, mahallî devletle federal devletin vazife ve salâhiyetlerinin birbirinden ayrılması zarureti kendisini göstermiştir. Bu hususta Federal Anayasada yapılan Onuncu tadil umumî mahiyette bir sınır koymuştur. Buna göre: (Anayasa tarafından Birleşik Devletlere bahşedilmemiş veya devletlerden alınmamış bulunan hak ve salâhiyetler.. devletlere aittir.» Şu halde Federal Devletin, Federal Anayasa ile kendisine bahşedilmiş bulunan salâhiyetlerin (delegated powers) dışında hiçbir salâhiyeti yoktur. Buna mukabil mahallî devletler Anayasa ile Federal

(62) SNIDER, a. g. e. P. 76

Devlete bırakmış oldukları hususlar haricinde her türlü salâhiyetlere sahiptir. Devlet ve devlet halkının hudutsuz ihtiyaçlarını gidermeğe matuf faaliyetlere zemin hazırlayan bu salâhiyetlerin çok şümüllü bir manzara arz ettiği şüphesizdir.

Amerika Birleşik Devletlerinde bu salâhiyet ayırımına rağmen bazı hallerde birtakım salâhiyet ihtilaflarının doğduğu görülmektedir. Bu şekilde]-; i ihtilafların halli doğrudan doğruya mahkemelere bırakılmıştır. Federal Mahkeme bu hususta en son salâhiyetli mercidir. (63).

I, Federal Devletin Vazife ve salâhiyetleri :

Federal Devletin vazife ve salâhiyetleri Federal Anayasanın muhtelif maddelerinde gösterilmemiştir. Ana hatları itibariyle bunlar, federal devlet halkının menfaatlerini temine matuf kanunlar, nizamnameler, çıkarmağa, bütün devletlere şamil vergi, resim, harç vesair tekalif vaz ve takibine, müşterek mü da faya, adlî ve İdarî teşkilât kurmağa, vatandaşların hayat ve mallarının korunmasına devletlerarası münakale, ticaretin tanzimine ve dış siyasetin idaresine taallük ederler (64). Federal Devletin mahallî devletlere karşı yüklenmiş olduğu vaziler de devletlerin toprak bütünlüklerini garanti, idarelerinin cumhuriyet olmasını temin, anayasa ile üzerine aldığı vazifeleri tam manasiyle yerine getirme şeklinde hülâsa olunabilir.

Mahalli devletlerin vazife ve salâhiyetleri :

Mahalli devletlerin salâhiyetlerini, mahallî ihtiyaçları sağlamağa matuf bulunan ve Federal Anayasaya bırakılmış olan hususların haricinde kalan bütün meselelere şamil salâhiyetler şeklinde hülâsa etmek mümkündür.

Mahallî Devletlerin Federal Devlete karşı vazifelerinin başlıcaları, birlikten ayrılmamak, seçimleri sevk ve idare etmek, sınırları dahilinde emniyet ve asayişî korumak, federal kanunların tatbikini sağlamak, yabancı devletlerle siyasî münasebetlere girişmemek, federal kanunlara ay-

(63) GRAVES — SIKES, «State And Government» (Çev. T. Göle) İd. Der. S. 214, S. 134 161

(64) Federal hükümetin bizzat yaptığı veya kontrolü altında bulundurduğu faaliyet eri gösteren teferruatlı bir cetvel tanzim olunmuştur. Bunun Türkçe tercümesi İd. Der. S. 214, S. 149 — 161 de mevcuttur.

kırı kanunlar çıkarmamak, bütün devlet kanunlarına riayet eylemek v.s. dir. (65).

Federal Devlet üzerine aldığı vazifeleri yapmak maksadiyle bütün memleketteki mahallî idarelerle münasebet halinde bulunmakta ve bir kısım vazifelerini bunlar vasıtasıyla ifa etmektedir. (66).

F. MAHALLİ DEVLETLERİN MALİ KAYNAKLARI VE KETÇE (67):

I. Mahallî Devletlerin gelir kaynakları :

Mahallî devletler üzerine aldıkları vazifeleri yerine getirebilmeleri için lüzumlu gelirleri çeşitli kaynaklardan elde ederler. Bu kaynakların başında çeşitli vergiler gelir.

Mahallî devletlerin vergi tarh ve tahsil salâhiyetleri Federal Anayasanın ve devlet anayasalarının tâyin ettikleri sınırlar içerisinde bahis konusu olabilir (68). Bu şekilde tahditten güdülen gaye, birden çok mahallî idare içerisinde bulunan vatandaşların (69) aynı vergiyi müteaddit defalar ödemesinin önüne geçmektir.

Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idareler tarafından toplanan vergilerin başlıcaları, arazi ve bina, veraset, ticaret, ruhsatiye, satış vergileri v. s. dir. Ayrıca muhtelif resim ve harçlar ve çeşitli para cezaları da mühim bir yekûn teşkil ederler.

Mahallî devletlerin mühim gelir kaynaklarından biri de Federal Devletten alınan tahsisatlar, muhtelif faaliyetlerin görülmesi maksadıyla Federal Devlet tarafından yapılan yardımlardır. (70).

(65) SNİDER, a. g. o. P. 77

(66) ANDERSON WEIDNER, n. g. e. P. 105 127, GRAVES, a. g. e. P. .134 - 161, SNİDER a. g. o. P. 76 — 90

(67) SNİDER, a. g. e. P. 567 595, BALASAYGUN, a. g. m. S. 111 142. ANDERSON WEIDNER. a. g. e. P. 594 617, GRAVES, a. c. P. 486 515

(68) SNİDER, a. g. e. P. 568

(69) Amerika Birleşik Devletlerinde mahalli idarelerin dikkate değer taraflarından birisi de bu noktadır. Filhakika bir Amerikan vatandaşını birçok mahalli idare içerisinde görmek mümkündür. Meselâ Chicago şehrinde yaşayan bir timse, Chicago Devleti. Cook County, Chicago şehri (veya belediyesi), Chicago Okul Park ve Sıhhat (Sanitary) bölgeleri mahalli idarelerine tâbi bulunmaktadır. SNİDER, a. g. e. P. 299

(70) SNİDER. a. g. e. P. 585-586

2. Mahallî Devletlerde Bütçe :

Mahallî devletlerde bütçenin hazırlanması vazifesi esas itibariyle valiye aittir. Vah tarafından Teşriî Meclise sunulan tasarı meclis tarafından tasdik olunduktan sonra kanunlaşır. Bütçe valinin kontrolü altında alakalı makamlar tarafından tatbik edilir.

İKİNCİ BÖLÜM COUNTY TOWN TOWNSHİPLER (71) (KURAL ORGANİZATİON)

I. COUNTY

Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî devletlerden sonra en büyük mahallî teşekküller County'lerdir. Louisiana hariç olmak üzere bütün mahallî devletler muhtelif sayıda County'lere ayrılmışlardır. Louisiana) da bunlara tekabül eden bölgeler Parishes adıyla anılmaktadır (72).

County'ler memleketin birçok taraflarında çeşitli İdarî organizasyonlar gösterdiklerinden (73), 48 devlet de ayrı hususiyetlere sahip bulduklarından, County idarelerinin teferruatlı bir şekilde incelenmesi burada imkânsızdır. Bu sebepten biz bu bölümde ana hatları itibariyle bütün County'lerde müşterek olarak görülen noktalara temas ve sıra geldikçe de değişiklik gösteren hususlara işaret edeceğiz.

71 Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî devletlerin dışında kalan diğer mahallî idareler muhtelif şekillerde tasnif olunmaktadırlar. Meselâ umumî (general) ve hususî (special), belediye idaresi bulunan, bulunmayan mahallî idareler gibi. Bazan da doğrudan doğruya County, city, districts, municipal şeklinde tasnifler yapılmaktadır. SNİDER, a. g. e. P. 290. Biz buradaki izahlarımızda mahallî idareleri Kural (şehir dışı, kır, belediye idaresi olmayan yer şeklinde tercüme edilebilir). Organization ve Urban (veya belediye — municipal) organization olarak iki guruba ayırarak, birinci gurupta county, town ve townshipleri, ikinci gurupta ise şehir (belediye) idarelerini gözden geçireceğiz.

(72) FAIRLITE, A. J. «County Government In United States (In «Encyclopedia Of The Social Sciences» V. III — IV) P. 504

(73) Bazı tercüme ve etüdlerde County'ler Kontluk şeklinde tercüme edilmektedir. Ancak daha aşağıdaki izahlarımızdan da anlaşılacağı gibi Amerika'daki County'ler hiç bir zaman hakikî manasiyle bir Kontluk değildir. Onun için biz burada doğrudan doğruya orijinal ismi kullanacağız.

A. TARİHÇE :

Amerika Birleşik Devletlerinde County'lerin koloni devletlerine kadar uzanan bir mazisi vardır. Filhakika bu tarihlerde İngiltere'den göç ederek Amerika'ya yerleşen İngilizler, eski vatanlarındaki İdarî taksimatı burada da tesis etmek istemişler ve İngiltere'dekine benzer County'ler vücade getirmişlerdir. Bu County'ler ilk kuruluş anlarında dahi İngiltere'deki County'lerden bazı farklarla ayrılmaktaydılar Meselâ İngiltere'de belli başlı County memurların tayini usulü cari iken, New York Pennsylvania ve New Englanda seçim yolu tercih edilmişti. (74). Bu usul XIX. asrın başlarından itibaren bütün County'lerde tatbik olunmaya başlanmış ve böylece halka itimad etikleri kimseleri iş başına getirmek imkânı tanınmıştı.

Koloni devletlerinin hepsinde anayasalar County idarelerinin çalışma ve teşekkül tarzları hakkında teferruatlı hükümlere yer verilmişti. Bunlar muhtelif devirlerde, bilhassa dahilî harpten sonra bazı tadillere uğramış, birçok devletlerde yeni yeni organlar tesis olunmuştur

Bugün bütün memleketteki County'ler mensup buldukları devlet anayasasının derpiş eylediği hükümler dairesinde idare edilmektedirler.

B. COUNTY İHDASI İÇİN LÜZUMLU ŞARTLAR :

Yeniden County tesis etmek için lüzumlu olan şartlar devletler anayasalarında muhtelif şekillerde gösterilmiştir. Bunlar nüfus, araziye taalluk etmektedirler. County ihdası için zarurî bulunan nüfus ve arazi yüz ölçümü miktarlarının asgarî haddi her devlette değişmektedir. Meselâ Tennessee de 275 milkare, Texasda 900 mil kare arazi N. Dakotada 1.000, Ohio'da 10.000 Michiganda 100.000 nüfus şart koşulmuştur. (75).

Devlet anayasalarının ileri sürdüğü şartları ihtiva eden bölgeler halkı tarafından kurulması istenen County'nin adı, nüfusu, sınırlarını gösteren bir dilekçe sınırları dahilinde bulunulan County'nin kâtibine (County clerck) verilir (76). Kâtibin ilânı üzerine bütün County'lerdeki seçmenlerin reylerine müracaat olunur. (77). Seçim neticesinde bütün

(74) VAİRLÎE, a. g. m. P. 504

(75) FAİRLÎE, a. g. m. P. 505, GRİFT, a. G. E. P. 177

(76) GÖLE, -Amerika B. D. de Mahallî Cüzü tamlar. i. Der. S. 203 (Tercüme)

(77) FAİRLÎE, a. g. m. P 505

devlet halkının County kurulmasına taraftar oldukları anlaşılırsa talep kabul edilir ve yeni County anayasasının hükümleri dairesinde teşkilâtların .

Razı güney, devletleri istisna tutulursa bugün Amerika Birleşik Devletlerinde yeniden County ihdası nadiren vuku bulmaktadır.

C. COUNTYLERDE NÜFUS, YÜZÖLÇÜMÜ, TAKSİMAT

Conty'lerin gerek nüfus ve gerekse yüzölçümleri çok farklı miktarlar arz ederler. (78) Mesela Georgia, İndiana, New Jarseyde County'ler normal olarak 300 mil karelik araziye sahipken, Nevada ve Arizonada bu miktar 7.000—8.000 e yükselir. (79) (80). Diğer taraftan nüfus mesela Nevada ve S. Dakota'da 10,000 in altında iken, Washington'da 60,000, Massachussetsde 333.000 in üzerindedir. (81)

Aynı durum devletlerdeki County sayısında da görülür. Bugün Amerika Birleşik Devletlerinde mevcut 3050 (82) County bütün devletlere çeşitli sayılarda dağılmış bulunmaktadır. Mesela Texas 254, Delawere 3 Country ihtiva ederler (83) Ekseri devletlerde bu miktarlar 60 — 100 arasından.

D. COUNTY'LERİN HUKUKİ DURUMLARI.

Daha evvelce Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idarelerin umumi olarak mahiyetini izah ederken de belirttiğimiz gibi Countyler bir taraftan devlet hizmetlerinin halka ulaştırılmasına vasıta olan, diğer

(78) ANDERSON — WEIDNER, a.g.e. 13—14, GRİFT, a.g.e. P. 177, SNIDER, a.g.e. P.291 — 292, BROMAGE, a.g.m. P.172—173, GRAVES, a.g.m. P. 768. BRUCE. A.g.e. P.99—101,FAİRLİE, a.g.m. P. 506 da bu hususta pek çok misal mevcuttur.

(79) GRAVES, a.g.e P. 768

(80)Amerika Birleşik Devletlerinde yalnız R. İslandaki Bristol County 24 mil karelik bir arazi ve çok az bir nüfusa sahiptir.

(81)ANDERSON — WEIDNER a.g.e. P. 14, FAİRLİE, a.g.m. P. 505

(82) ANDERSON — WEIDNER, a.g.e. P. 14 deki tablodan

(83)İllinoisdeki Cock County 4.000.000 nüfusa sahiptir. BRUCE. P.99

(84) a.g. tablodan

tarafından bölge halkı tarafından seçilen ve mahalli hizmetleri ifa eden, hükmi şahsiyete sahip teşekküllerdir. Yalnız Rhode Island hariç olmak üzere bütün County'ler kendi idare organlarını seçmek, anayasaların tanıdığı hudutlar dahilinde teşrii faaliyette bulunmak ve County idaresinin gerektirdiği diğer bütün işleri yapmak hususunda serbesttirler. R. Islanddaki beş County'nin idare organlarını doğrudan doğruya devlet teşrii organları tayin etmektedirler⁽⁸⁵⁾.

Yakın zamanlara kadar İngiltere'de ve Amerika Birleşik Devletlerinde Countyler merkezi hükümete bağlı birer bölge olarak kabul edilmekte ve hükmi şahsiyetleri tanınmamaktaydı⁽⁸⁶⁾. Bu gün hukuki durumları değişmiş bulunmasına rağmen, County'lerin devlet anayasaları tarafından yaratılmış olmaları ve hükümet ajansı sıfatıyla çok önemli fonksiyonları ihtiva eylemeleri, bunların, münhasıran devletin siyasî maksatlarının gerçekleştirilmesini mümkün kılan organlar şeklinde mütalaa edilmesi sonucunu doğurmuştur. Filhakika Hamilton County - Mighel davasında verilen kararda şöyle denmektedir : «County teşekkülü münhasıran devletin umumî siyaseti noktaî nazarından siyasî ve mülki bir idare teşkilâtı olup, malî meseleler, öğretim, halkın huzuru, askerî teşkilât, münakale ve bilhassa adalet tevzii meselelerini tedvir için vücuda getirilmiştir. Bir istisna ile County'nin teşkilâtı doğrudan doğruya ve münhasıran devletin siyasetine intibak etmek mevkiinde olup filiyatta devletin umumî siyasetinin bir şubesinde başka birşey değildir»⁽⁸⁷⁾.

County'lerin devletin ajansı olarak birçok vazifeler ifa eyledikleri şüphesizdir. Esasen County'lere ait bulunan adli meseleler, kanunların tatbiki, umumî sağlık, emniyet v. s. gibi fonksiyonlar aslında devlete ait bulunan fakat County halkı tarafından vücuda getirilen idare teşkilâtı vasıtasıyla görülen hizmetlerdir. Bu sebepten County'lerin devletin, fonksiyonlarını ifa için kullandığı bir ajan bir alet durumunda bulduklarını kabul etmek gerektir⁽⁸⁸⁾.

E. COUNTY TEŞKİLÂTI ;

Rhode Island hariç olmak üzere bütün County'lerin kendi idare organlarını seçmek hakkına, sahip bulduklarına işaret etmiştik. County-

(85) GOODNOW, a. g. c. P. 99 — 100

(86) FAIRLIE, a. g. M. P. 505:

(87) COODNOW, a. g. e. S. 99 — 100 den naklen

(88) FAIRLIE, a. g. m. P. 505

lerdeki idare teşkilâtı, teferruat bakımından muhtelif değişiklikler arzitmekteyse de, esas itibarıyla hepsinde aynı organlara tesadüf olunmaktadır. Şimdi bunları kısaca belirteceğiz.

I. County Meclisi (County Board, County Commissioners) (89)

Bütün County'lerde en büyük organ County Meclisidir. County Meclisleri Amerika Birleşik Devletlerinin her tarafında muhtelif isimlerle (The Board Of Supervision, County Court, Fiscal Court, Levy Court) andırsa da umumiyetle fonksiyonları aynıdır (90).

County Meclisleri bütün memlekette halk tarafından seçilmektedir. Meclislerin seçim usulleri ve üye sayısı devletlere göre değişir. New England ve Batı Devletlerinde üye sayısı on'un üzerine çıkmadığı halde Kuzey ve Orta Batıda (bilhassa Michigan, Illinois ve Wisconsin) ve Atlantik sahilinde bu miktar büyük bir artış gösterir (91). Meselâ New York'ta Erie County'nin meclisindeki üye adedi 54 dür (92). County meclislerinin seçiminde esas seçim bölgeleri, township'ler, hususî seçim bölgeleri (particular districts) dır (93). Bilhassa küçük County'lerde bütün County bir seçim bölgesi olarak kabul edilmiştir.

County Meclisleri üyelerinden birini başkan olarak seçerler. Ancak bu sadece meclisin başkanı olup, hiç bir surette County başkanı durumunda değildir. Esasen County'lerde mesul bir County başkanı bulunmaz. Bütün teşriî ve icraî sâlâhiyet (kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı olarak) Meclisin elinde toplanmıştır.

County Meclislerinin sâlâhiyetlerini tahdidi olarak saymak imkânsızdır. Bu, devlet anayasalarının çizdikleri sınırla tahdit olunmuştur. Başlıcaları, bu sınırlar dahilinde teşriî faaliyette bulunmak, County malî işlerini tanzim, menkul, gayrimenkul malların muhafazası, şehirlerarası yolların muhafazası ve inşaaası, seçim işlerinin tanzimi, County memurla-

(89) ANDERSON WEIDNER, a. g. e. P. 457 — 467, SNIDER, a. g. e. P. 304 — 307, ORAVES, a. g. e. P. 769 —, FAIRLIE, a. g. m. P. 506, BROMAGER, a. g. m. P. 173 174, GRIFT, a. g. e. P. 177 — 178, BRUCE, a. g. e. P. 99 — 100, GOODNOW, a. g. e. P. 110 — 111

(90) SINTDER, a. g. e. P. 304, Meclislerin 27 değişik ismi vardır, t

(91) GRAVES, a. g. e, P. 768.

(92) ANDERSON — WEIDNER, a. g. P. 461, FAIRLJB, a. g. m. P. 506

(93) FAIRLIE, a. g. m. P. 506

rının faaliyetlerini kontrol v. s. dir. ⁽⁹⁵⁾. Bazı devletlerde bu meclisin yanında bir County İstişare meclisi bulunmaktadır.

2. Diğer İdare Organları :

Rhode Island hariç bütün devletlerdeki County'ler birbirine benzer idare organları ihtiva ederler. R. Island'da Meclis tarafından seçilen bir Sheriff ve Mahkeme Kâtibinden başka memur bulunmaz ⁽⁹⁶⁾.

Bütün County'lerde County ilçelerinde sükûnun muhafazası, hapishanelerin idaresi, mahkemelerin muhtelif hizmetlerini görmekle vazifeli olan ve halk tarafından seçilen bir Sheriff vardır. Sheriff'lerin son zamanlarda, kanunların tatbiki hususunda da mühim vazifeler ifa ettikleri görülmektedir. ⁽⁹⁷⁾.

County'lerde bir de County kâtibi (County Clerk) bulunmaktadır. County kâtibinin vazifelerinin bir kısmı idari bir kısmı adli mahiyette olup çok çeşitlidir. Başlıcaları, mahkeme evrakını muhafaza, ilâmların neşri muhakemenin geri bırakılması, seçimlerin idaresi, resmî evrak tanzimi, evlenme cüzdanları, ruhsatnameler vermen ipotek, gayrimenkullere müteallik vasiyetnamelerin tescili, v. s. dir. ⁽⁹⁸⁾. Diğer memurlar, treasurer (veznedar), surveyor (mesaha memuru), highway supervisor (yollar âmiri), health officer (sıhhat memuru). Agricultural Agent (ziraat memuru), County Supeintendent (okullar idare âmiri) dir. Bunların hepsi seçimle iş başına gelirler. Diğer taraftan bazı devletlerde çeşitli hizmetlerin görülmesi maksadiyle birtakım County Commissioner Meclisleri vücade getirilmiştir. Board Of Tax Adjustment (vergi tahakkuk meclisi), Board Of Education (maarif meclisi) gibi. Bu meclislerin sayıları Comity'lere göre değişir ⁽⁹⁹⁾.

Her County'nin bir merkezi vardır. Bu merkez bir şehir (city) veya bir township olabilir.

(95) GÖLE, a. g. M. P. 15 — 16, SNİDER, a. g. e. P. 306 — 307

(96) FAIRLIE, a. g. e. P. 507

(97) SNİDER, a. g. e. P. 308 — 309

(98) SNİDER, a. g. e. P. 313, GÖLE, a. g. e. S. 18

(99) ANHERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 470 — 471, GÖLE, a. g. e. S. 20

F. COUNYT'LEEİN VAZİFE VE SALÂHİYETLERİ : .

County'lerin vazife ve salâhiyetleri esas itibariyle devlet anayasaları tarafından tesbit ve tanzim olunmuştur.

County idaresinin en mühim vazifesi sınırlar dahilinde kanunları tatbik etmek, sulh ve emniyeti sağlamaktır. Medenî ve ceza mahkemeleri Sheriff, County polis teşkilâtı bunun tahakkuku için çalışırlar ⁽¹⁰⁰⁾. Bütün County'lerde malî meselelerin tanzimi önemli bir mesele teşkil eder. Diğer taraftan mahallî ve millî seçimler dolayısıyla de County idarelerine birçok vazifeler terettüp eder.

Yukarıda gösterilenlerden başka County'lerin faaliyetlerini şöylece hülâsa edebiliriz : yol ve köprülerin inşa ve muhafazası ⁽¹⁰¹⁾, su, elektrik tesisleri, umumî sağlık işleri, sosyal yardım okulları inşa muhafaza ve kontrolü, hastahane, park ve hava yolları tesisi-⁽¹⁰²⁾.

County idarelerinin faaliyet sahalarının sınırlarına gelince : County'ler Kural mahiyetinde bulduklarından, faaliyetleri belediye hudutları dışarısına inhisar eder. Filhakika belediye idarelerinin mevcut 1 bulunduğu yerlerde bütün yukarıda sayılan hizmetlerin ifası doğrudan (doğruya belediyelere aittir. Aynı şekilde County hudutları dahilinde bulunan Town ve townshipler de kendi işlerini kendileri idare ederler. Bu (durumun County'lerin vazife ve salâhiyetlerinde bir azaltma husule getireceği şüphesizdir.

G. COUNTY'LERİN MALİ KAYNAKLARI VE BÜTÇE :

County'lerde malî kaynakların başında muhtelif vergiler yer alır. E3u vergilerin en mühimleri, County dahilinde bulunan emlâktan alınan vergilerdir. Bunun yanında muhtelif faaliyetlerden dolayı alınan harçlar, ticarî muamelelerden alınan vergiler, eyence resimleri v: s: County'lerin belli başlı gelir kaynaklarını meydana getirirler.

County'ler devlet yardımlarından birçok hallerde geniş ölçüde istifade ederler. Bu yardımlar bilhassa maarif, sağlık, yol hizmetlerinin ifası maksadiyle yapılmaktadır ⁽¹⁰³⁾.

(100) FAİRLİE, a. g. m. P. 506

(101) Devlet yollarının inşaaı daha ziyade Federal devlete aittir. County'ler daha ziyade şehirlerarası yolları inşaa ile mükelleftir

(102) SNİDER, a. g. e. P. 292

(103) SNİDER, a. g. e. P. 586—589

County’erde bütçenin hazırlanması meclislere aittir. Masraflar meclisin emri ile treasurer tarafından yapılır.

Diğer mahallî idarelerde de malî kaynaklar, bütçenin hazırlanması, tatbiki hususları County’lerde olduğu gibidir.

H. COUNTY İDARESİNDE GÖRÜLEN NOKSANLIKLAR VE BUNLARIN ORTADAN KALDIRILMASI İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR (Reorganization İn County Government) VE COUNTY’LER ÜZERİNDE DEVLET KONTROLÜNÜN ARTMASI:

County’lerin bir takım noksanlıklar ihtiva ettiği ve üzerlerine düşen vazifenin lâıkiyle yapılmadığı hususlarında ileri sürülen tenkitler, County idarelerinin yemden düzenlenmesi yolunda bazı faaliyetler doğmasına ve muhtelif plânlar ortaya atılmasına sebep olmuştur.

County idarelerinin aksak tarafları olarak şu hususlar gösterilmektedir. Vali, reis v. s. gibi mes’ul bir baş’ın bulunmaması, mesuliyetin seçimle işbaşına gelen çok sayıda memur arasında dağıtılmış olması, memnu m yet verici iş ve metotların, idarede birlik ve düzenin mevcut olmaması. seçim neticesinde kifayetsiz birtakım kimselerin önemli dairelerin başına geçmesi..⁽¹⁰⁴⁾

Bütün bu noksanlıkların ortadan kaldırılması ve County idaresinin daha rasyonel bir mahiyet iktisap etmesini temin için bazı plânlar ileri sürülmüştür. Bunların en önemlilerinden biri County Manager plânıdır. Bu plân muhtelif şehirlerde mevcut sistemi aynen County’lere de tatbik etmekte ve County halkı tarafından seçilecek bir Commissionerler Meclisi ve onun kendi arasından veya dışardan seçeceği idareciyi (manager) County idaresinin en yüksek organı olarak almaktadır⁽¹⁰⁵⁾. Bu halen sekiz devlete mensup 150 County’de tatbik edilmektedir.

Diğer bir plân devletlerdeki idare teşkilâtına benzer bir Teşkilâtın kurulmasını istihdaf eden County President Formy’dir.

County idarelerinin arzettiği bu bozukluklar son zamanlarda bilhassa umumî sağlık, devlet polisi, maliye sahalarında devletin kontrolünün ve faaliyetlerinin artması yolunda bir temayülün meydana çık-

(104) BRUCE, a. g. e. S. 100, SNİDER, a. g. e. P. 318 — 319, GRAVES, a. g. e. P. 769 FAİLURE, a. g. e. P. 507, BALASAYGUN, a. g. m. S. 146 - 147, GÖLE, a. g. m. S. 22 — 23

(105) GRAVES, a. g. e. P. 771, SNİDER, a. g. e. P. 320 — 322

masına sebep olmuştur. Bunun neticesi olarak yalan zamanlara kadar County'ler üzerinde devlet murakabesine ender tesadüf edilmekte iken, bugün durum değişmiş ve birçok devletler teşriî organlarına County' faaliyetlerinin kontrolü yolunda bir takım salâhiyetler tanımışlardır. ⁽¹⁰⁶⁾. Hatta bazı devletlerde County'lerin tamamen kaldırılması ⁽¹⁰⁷⁾ ve bütün hizmetlerin doğrudan doğruya devlet vasıtasıyla yapılması hususunda teklifler ileri sürmüştür.

II. TOWN

Amerika Birleşik Devletlerinde County'lerden sonra en fazla ehemmiyeti haiz mahallî idareler Town'lardır. Gerek ifa eyledikleri vazifeler ve gerekse sahip buldukları tam manasıyla demokratik idare sistemi Town'ların Amerika Birleşik Devletlerinde büyük bir alâka ile karşılamasına ve mahallî idareler içerisinde mühim bir mevki işgal etmelerine sebep olmuştur.

A. TOWN'LAKIN HUKUKÎ DURUMDAKİ :

Town'lar da bir taraftan devlet hizmetlerini halka ulaştıran diğer taraftan da mahallî hizmetleri yerine getiren, hükmî şahsiyete sahip teşekküllerdir. Town'lar bilhassa New England ve Orta Atlantik ve Kuzey Devletlerinde büyük önem kazanmışlardır. Bu bölgelerin dışında bunların bugün pek ehemmiyeti kalmamıştır. ⁽¹⁰⁸⁾. Bu sebepten yukarıda gösterilen yerlerde daha ziyade bir mahallî idare olarak kabul edilen Town'lar diğer taraflarda doğrudan doğruya ve münhasıran devletin siyasi salâhiyetlerini kullanan bir siyasi teşekkül şeklinde tavsif olunmuşlardır. Filhakika bu husus bir dava münasebetiyle Hakim Denio tarafından şu şekilde izah edilmiştir.

“Amerika Birleşik Devletlerinde muhtelif Town'lar bazı hususî ve mahdut meselelerde mahdut ehliyetli bir şahsiyetlerdir. Sahaları dahilinde sakin olanların ihtiyacı için arazi mübaya ve tasarruf edebilirler-- Birliğin mamelekini tanzim ve idare ve bunun tabii neticesi olarak icabında birliğin haklarını ve mesuliyetlerini zarardan vikaye için mahkemede davacı ve davalı olmağa selâhiyetlidirler. Her noktai nazardan -meselâ hukuk ve ceza işlerine, sıhhat ve umumî ahlâka, yolların ve köprülerin muha-

(106) GOODNOAV, a. g. e. S. 112 — 113

(107) FAIRLIE, a. g. e. P. 507

(108) GRÎFT, a. g. e. P. 179, SNÎDER, a. g. e. P. 348

fazasına, halkın huzuruna, vergi tahakkuk ve tahsiline müteallik bütün hususlarda - muhtelif Town'lar devletin siyasî salâhiyetlerinden bir kısmını kullanan idare bölgeleridir. ⁽¹⁰⁹⁾

Buna mukabil çok sık buldukları Maine, New Hampshire, Vermont, Marrac, Rhade İsland, Connecticut, New York, New Jarsey, Pennslyvania, Ohio, Indiana, Illinois. Michigan, Wisconsin. Minnesota Iowa, Missori, N. ve S Dakota, Nebresca eyaletlerinde ⁽¹¹⁰⁾ Town'lar hem pek çok mahalli hizmetleri ifa eyleyen hem de devlet hizmetlerini yerine getiren bir hükmî şahıs olarak büyük bir kıymet kazanmışlardır. Bu sebepten Town'ların devlet içerisindeki hukuki durumlarının tayininde, mensup buldukları devletin onlara atfedildiği ehemmiyetin ve mahallî idare sisteminde verdiği yerin büyük bir önemi vardır. ⁽¹¹¹⁾

B. TOWN İDARESİ :

Amerika Birleşik Devletlerinin birçok taraflarında Town idareleri birbirinden farklı bazı durumlar arz etmektedir. ⁽¹¹²⁾ Filhakika New England'da bulunan 1442 Town, tam manasiyle, aşağıda belirteceğimiz Town idare mekanizmasına sahip bulunmakta, Ne w England dışında kalan yerlerde ve bilhassa orta batıda ise idare sistemi Townshipssystem adını almaktadır ⁽¹¹³⁾. Township idare sistemi Town'lardan bazı farklarla ayrılmaktadır. Bunu daha aşağıda izah edeceğimizden burada yalnız N. England ve Orta Atlantik Devletlerindeki Town idareleri üzerinde duracağız.

Town idareleri demokrasi anlayışının tam manasiyle hakim bulunduğu yerlerdir ⁽¹¹⁴⁾. Halkın, kendilerini ilgilendiren meseleler hakkında doğrudan doğruya karar vermesi usulü yalnız Town'larda görülmektedir. Town idare uzuvlarının başlıcaları şunlardır :

1. Town Toplantıları (Town Meetings) :

Town'larda en mühim idare organı Town Toplantılarıdır. Muayyen vasıfları haiz bütün Town seçmenlerinin iştirakiyle meydana gelen ⁽¹¹⁵⁾

(109) GOODNOW, a. g. e. S. 98 — 99

(110) ANDERSON — WEIDNER, a. g. e. P. 14 - 15 de mevcut tablodan. Bütün devletlerdeki town sayısı 18919 dur.

(111) GOODNOW, a. g. e. S. 144 — 115

(112) ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 17 — 19

(113) SNİDER, a. g. e. P. 356

(114) GRİFT, a. g. e. P. 177

(115) SNİDER, a. g. e. P. 348, ANDERSON — WEIDNER, a. g. e. P. 472

bu toplantıların bariz vasfı, bütün meselelerin halk tarafından görüşülmesi ve karara bağlanmasıdır.

Town toplantıları iki şekilde olmaktadır. Birincisi her sene muayyen zamanlarda yapılan muntazam yıllık toplantılar, İkincisi yılın herhangi bir ayında, Town iş adamlarının lüzum gördükleri zaman yapılan özel toplantılar (Annual - Special Meetings) ⁽¹¹⁶⁾. Yıllık toplantılarda birçok meseleler görüşülüp karara bağlanır. Bunların başlıcaları, Town memurları tarafından hazırlanan raporların tetkiki vergiler konulması ve toplanması, gelecek yıl tahsisatlarının tesbiti istikraz hususunda Town memurlarına salâhiyet vermek, Town memurlarını seçmektir. Diğer taraftan bu toplantılarda muhtelif kanun ve nizamnameler de yapılabilir. ⁽¹¹⁷⁾ hususi toplantılar daha ziyade muayyen bir mesele üzerinde görüşü imek maksadıyla akdedilmektedir.

Town toplantıları halkın itimad ettiği kimselerin vazife başına gelmesini, dolayısıyla halkın kendi işleriyle yakından alakadar olmasını mümkün kılmaktadır.

2. Meclis (Board Of Selectmen) :

Town idaresinin mühim organlarından birisi de Meclistir. ⁽¹¹⁸⁾, Town meclisleri Town toplantıları tarafından seçilen 3-5 üyeden teşekkül etmektedirler ⁽¹¹⁹⁾. En mühim vazifeleri Town toplantıları arasında devlet kanunları ve Town nizamnameleri dahilinde Town işlerini tanzim etmek, Town mallarını, yolları muhafaza, seçimleri idare etmektir ⁽¹²⁰⁾. Büyük Town T arda belediyeler tarafından görülen birçok işler, bu meclisler tarafından ifa olunmaktadır ⁽¹²¹⁾.

2. Diğer Town Memurları :

Townlarda başlıca şu memurlar bulunur :

Her sene halk tarafından seçilen ve Town arşivini muhafaza etmek, toplantı kayıtlarını tutmak, doğum, ölüm, evlenmeleri kaydetmek, (yal-

(116) SNIDER, a. g. e. P. 349

(117) GRİFT, a. g. e. P. 178, ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 473

(118) Board Of Selectmen'i «ihtiyarlar meclisi» şeklinde çevirmek mümkündür.

(119) GRİFT, a. g. e, P. 178

(120) SNIDER, a. g. e. P. 351

(121) GOODNOW, a. g. e. S, 114

nız Conneticut ve R. Island'da) tapu senetleri vermek ⁽¹²²⁾ gibi vazifeleri bulunan Town Kâtibi (The Town Clerck) ;

Gelirleri toplayan, meclisin emri ile giderleri yapan Veznedar (Treasurer), Sheriff'e tekabül eden Polis Memuru (Constable) okulları kontrol eden Okul Meclisi, yollar' memuru v. s.

Bütün bu memurlar halk tarafından seçilirler ⁽¹²³⁾.

Town'larda da mesul bir idareci, bir Town icra reisi bulunmaz ⁽¹²⁴⁾.

C. TOYVN İDARESİNDE Y APILAN DEĞİŞİKLİKLER :

Son zamanlarda bazı devletlerde Town idarelerinde bir takım değişiklikler yapılmış yeni muhtelif organlar vücuda getirilmiştir. Bunlardan birisi, Massachussets'deki Town'larda tatbik edilen mahdut Town toplantıları (The Limited Town Meetings) şeklindedir. Bu Town'larda Town bölgesi muhtelif bölgelere ayrılmakta ve her bölge tarafından seçilen eşit sayıda üyeler Town toplantılarını meydana getirmektedirler ⁽¹²⁵⁾.

Bundan başka Maine Conneticut, Ne w Hampshire Devletlerinde de bir kısım Town'larda Town Manager Sistemi tatbik olunmaktadır. Bu Town'larda Town toplantıları tarafından seçilen bir başkan vardır.

D. TOWN'LAR ÜZERİNDE DEVLETLERİN KONTROLÜ :

Town'lar üzerinde merkezi hükümetin kontrolü County'lerde olduğu gibidir. Filhakika burada da esas itibariyle anayasaların kendilerine tanıdıkları sınırlar dairesinde serbest faaliyette bulunmak imkânı vardır. Maamafih ifa etmekte oldukları bazı vazifeler dolayısıyla Town ile devlet arasında bir takım münasebetlerin bulunduğu şüphesizdir. Bu bilhassa umumî sağlık, emniyet, yolların muhafazası, eğitim hizmetlerinde görülmektedir.

Birçok devletlerde valilere, lüzumlu gördüğü hallerde Town memurlarını azletmek salâhiyeti tanınmıştır. ⁽¹²⁶⁾.

(122) SNİDER, a. g. e. P. 351 — 352

(123) SNİDER, a. g. e. P. 352

(124) BROMAGE, a. g. e. P. 174

(125) SNİDER, a. g. e. P. 353

(126) GOODNOW, a. g. e. S. 115

III. TOWNSHIP

Illinois, Michigan, Minnesota, Nebraska, N. S. Dakota Washington ve Wisconsin eyaletlerinde Town'lar, Townshir adı altında, başka şekilde idare mekanizmasına sahip teşekküller haline getirilmişlerdir. Town'larda olduğu gibi bazı devletlerde Townshipler de aynı zamanda belediye

idareleri karakteri arzederler ⁽¹²⁷⁾. Devletlere göre nüfus ve arazi bakımından farklar gösterirler, işaret ettiğimiz devletlerdeki Towship'lerin sayısı 1942 de 17447 olup Washington en az (68), Minnesota en fazla (1884) Township'e sahip devletlerdir ⁽¹²⁸⁾.

Bunlarda da muayyen vasıfları haiz seçmenlerin meydana getirdikleri Township Meeting'ler bölgeyi ilgilendiren birçok meseleler hakkında karar vermek salâhiyetine sahip bulunan en yüksek organ durumundadır. Towniarada olduğu gibi yıllık ve hususî toplantılar yaparlar. Salâhiyetleri umumiyetle Town toplantılarının salâhiyetlerinden daha dardır ⁽¹²⁹⁾.

Bütün Township'lerde devletlere göre değişik isimler alan Meclis bulunur. Umumiyetle üç üyeden teşekkül eden bu meclisler Township toplantıları arasında, kanun ve nizamnamelerin kendilerine verdikleri vazifeleri yaparlar.

Townshiplerin en mühim hususiyetleri, meclisin bir üyesi olan ve Michigan, Illinois, New York'ta müfettiş (supervisor), Indiana, Kansas, Missouri'de mutemet (trustee) ve Wisconsin'de Township başkanı adı ile anılan bar baş memur (chief officer) ihtiva etmeleridir ⁽¹³⁰⁾.

Townshiplerin diğer memurları, halk tarafından seçilen kâtip, veznedar, nezaret ofisi memuru (officer of oversee) olup vazifeleri Town memurlarının ayındır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÖLGELER

(DISTRICTS)

Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idareler içerisinde en dikkate değer olanlardan biri münhasıran bu devlette görülen Bölgelerdir.

(127) SNİDER, a. g. e. P. 295

(128) SNİDER, a. g. e. P. 296, ANDERSON WİDNER, a. g. e. P. 14 — 15

(129) SNİDER, a. g. e. P. 296

(130) SNİDER, a. g. e. P. 358 359

Birçok mahallî hizmetlerin ifası maksadıyla kurulan ve diğer mahallî idareler gibi kendi kendilerini idare salâhiyetine sahip bulunan bölgeler, Amerika Birleşik Devletlerinin her tarafında gördükleri işlere göre çeşitli isimlerle anılmaktadırlar.

Bölgeler hakkındaki izahlarımızı iki gurup altında yapacak ve birinci gurupta hususî bölgeleri (special districts) ikinci gurupta da büyük bir önemi haiz olan Okul Bölgelerini gözden geçireceğiz :

1. HUSUSÎ BÖLGELER (Special Districts) :

Muayyen bir mahallî hizmetin görülmesi gayesiyle vücuda getirilen Hususî Bölgeler, hükmi şahsiyeti haiz organlardır. ⁽¹³¹⁾. Bütün devletlerde muhtelif hizmetler için çeşitli Bölgeler kurulduğundan, hususî bölgelerin tahdidi olarak sayılması hemen hemen imkânsızdır Umumi olarak her tarafa görülen belli başlı bölgeler, yollar, sulama, kurutma, sağlık, orman, bataklıklar, parklar, ve daha aşağıda izah edeceğimiz okul' bölgeleridir. ⁽¹³²⁾. Devletler arasında muhtelif sayıda dağılmış bulunan bu bölgelerin sayısı 8299 dur ⁽¹³³⁾.

I. Hususî Bölgelerde Teşkilât :

Bütün hususî bölgelerin idare teşkilâtı aşağı yukarı birbirine benzer.

Bunların en önemli idare organları, üyeleri 3-5 arasında değişen Bölge Meclisleridir. Vekil (trustees), «comissioner director» gibi isimler alan meclis üyeleri, bir kısım devletlerde halk tarafından seçilmekte, ekserisinde ise, county meclisleri, county hakimi ve umumiyetle vali tarafından tayin olunmaktadırlar ⁽¹³⁴⁾,

Meclisten başka görülecek hizmetin mahiyetiyle ilgili muhtelif sayıda memur bulunur. Bu memurlar umumiyetle meclis tarafından seçilirler.

2. Hususî Bölgelerin Salâhiyetleri :

Hususî bölgeler üzerlerine aldıkları vazifelerin layikiyle yapılması maksadıyla bir takım. salâhiyetlere sahip kılınmışlardır. Bu salâhiyetlerin

(131) BROMAGE, a. g. e. P. 175

(132) ANDERSON - WEİDNER, a. g. q. P. 21, Bölğöler yaptıkları hizmetler dolayısıyla aşağı yukarı 75 çeşide ayrılmaktadırlar.

(133) ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 14 — 15

(134) SNİDER, a. g. e. P. 364

kullanılması County'lerde olduğu gibi belediye sınırlarıyla kayıtlı değildi) (135). Hususî bölgeler belediye sınırları içerisinde de konuları ile ilgili faaliyetlerde bulunabilirler.

Bölge meclislerinin başlıca salâhiyetleri, faaliyetle ilgili lüzumlu menkul ve gayri menkullerin temini, lüzumlu hallerde istimlak (eminent domain) muhtelif vergiler tarh ve tahakkuku, istikraz yapmak, malzeme temini için mukaveleler yapabilmek v.s. dir. (136).

Bütün hususî bölgeler, bilhassa yollar, sağlık, sulama ve bataklık bölge federal devletin yardımlarından geniş ölçüde faydalanırlar.

II. OKUL BÖLGELERİ (School Districts) :

Okul bölgeleri muhtelif mahallerdeki öğretim ve eğitim meseleleri ile uğraşan bölgelerdir (137). Amerika Birleşik Devletlerinde halen 105579 okul bölgesi mevcuttur. Bunlar memleketin her tarafına değişik Si; vida dağılmışlardır. Meselâ Illinois'de 12138, Conneticut ve Dalaware'de sadece .4 okul bölgesi bulunmaktadır (138).

1. İdare Uzuvarı :

Bazı devletlerde, tıpkı Town ve Township'lerde olduğu gibi, yıllık ve hususî toplantılar (School District Meetings) lüzumlu bölge memurlarının seçimlerinde bazı bölge meselelerinin hallinde önemli roller oynayan bir uzuv olarak görülmektedirler. Bu toplantıların, bölge meclisinin serimi, vergiler, gayrimenkul satın almak, kiralamak hususunda salâhiyet vermek, bölge sınırlarını tayin etmek, bölge idaresini tanzim etmek gibi çok mühim vazifeleri vardır (139).

Bölge toplantıları arasında, bölge idaresi ile uğraşan ve üye sayısı 5 - 5 arasında değişen Okul Bölge Meclisleri (School District Boards) bölgenin diğer idare organını teşkil ederler. Bu meclisler bazı devletlerde şehir bölgelerinde belediye reisi veya hakim tarafından tayin edilmektedir.

(135) BALASAYGUN, a. g. e. S. 145

(136) SNİDER, a. g. e. P. 365

(137) SNİDER, a. g. e. P. 361

(138) ANDERSON - WEİDNER, a. g. e. P. 14 — 15

(139) SNİDER, a. g. e. P. 361

Okul bölgelerinin de muhtelif sayıda çeşitli memurları vardır. Bunlar devletlere göre değişir.

2. Okul Bölgeleri Üzerinde Devletin Kontrolü :

Okul bölgelerinin en mühim meselelerden biri olan Öğretim ve eğitim işini deruhte etmeleri, devletin bu bölgeler üzerinde bir kontrol tesisine vücut vermiştir. Filhakika bugün birçok devletlerde okul bölgeleri, devlet, County, ve şehir ilgili makamları tarafından kontrol edilmekte ⁽¹⁴⁰⁾ ve bu hususta lüzumlu vasıta ve yollar meydana getirilmektedir.

Son zamanlarda bölge sisteminden ayrılarak öğretim meselelerinin tanzim ve kontrolünün yüksek bir heyete tevdi etmek temayülü ve teşebbüsü kendini göstermiştir ⁽¹⁴¹⁾.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BELEDİYELER

(ŞEHİR İDARELERİ — URBAN ORGANİZATİON) ⁽¹⁴²⁾

Amerika Birleşik Devletlerindeki belediyeler bugünkü durumlarını uzun bir tekamül devresi sonunda kazanmışlardır. Bu sebepten evvelâ kısa bir tarihçe yapacak, ondan sonra belediyeler hakkında izahat vereceğiz.

1. TARİHÇE :

Amerikan belediyelerinin kuruluşunda da XVII asırda İngiltere’de mevcut sistemin geniş tesirleri görülmüştür. Koloni devletlerindeki şe-

(140) ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 488, 475 474

(141) GOODNOW, a. g. e. S. 116

(142) ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 493 - 536, SN t DER, a. 3. e. P. 325 — 348. GRASES, a. g. e. P. 774 — 789, MUNRO. W. B.. “Municipal Administration” New-York 1934 MUNRO, w. b. “Commission System Of Government” (in “Encyclopaedia Of S. S.” V. İT III), WHITE, ‘City Manager’ (In “E. O. S. S.” V. III), MACDONALD, A. F. “American City Government And Organization” New-York 1954, BRUCE, a. g. m. S. 100. 101, GRIFT, a. g. e. P. 178 — 180.; GOODNOW, a. g. e. S. 1116 — 127, BALASAYGUN, a. g. m. 148 — 151, PRIFFNER, a. g. e. S. 120 — 155, GÖLE T., “Amerika Birleşik Devletlerinde Şehir komünleri” İd. Der. S. 91 — 103, Savı 205, BROMAGE, a. g. e. P. 171 — 173

hirlerin büyük bir kısmı İngiliz şehirlerinde olduğu gibi bir belediye reisi ve en aşağı dört Ailderman'dan teşekkül eden bir meclisten ibaret bir idare teşkilâtına sahipti ⁽¹⁴³⁾.

Zamanla, şehirlerin gelişmesine muvazi olarak belediyelere terettüp eden vazifelerin gittikçe artması, belediye Teşkilâtının bir takım değişikliklere tâbi tutulmasına ve yemi bazı idare sistemlerinin vücade gelmesine sebep oldu. Şehirlerde bir kısım yeni idare şubeleri teşkil edildi. Bütün idare organlarının halle tarafından seçilmeleri esası bütün devletlerde tam manasiyle tatbik başlandı.

.1830 tarihinden itibaren kuvvetler ayrılığı prensibinin bir neticesi olarak belediye reisleriyle belediye meclislerinin birbirlerinden ayrı tutulmaları fakat daire başkanlarının belediye reisi tarafından tayin olunmaması yolunda bir cereyan başladı. Bu sistem aşağı yukarı 1860 yılına kadar tatbik Olunmuş, 1860-1880 seneleri arasında mahzurları ileri sürülerek kaldırılmıştı. Bu devre zarfında icra daireleri başkanlarının halk tarafından seçilmeleri ve belediye reisince azlolanamamaları esası kabul edilmişti. Ancak zamanla sistemler tekrar değiştirildi, bazı anayasalarda bek -diyeler in ne şekilde idare olunacaklarına dair hükümlere yer verildi ⁽¹⁴⁴⁾.

Belediye idarelerinde yapılan bu değişikliklerin her tarafta aynı olmaması ve alaka ile karşılanmaması, Amerika Birleşik Devletlerindeki mahallî idarelerin arzettikleri hususiyetlerin de tesiri ile, bugün çeşitli şehir idare tiplerinin meydana çıkmasına sebep olmuştur.

II. CHARTERTER :

Tıpkı anayasalar gibi, devlet teşrii organları tarafından şehirlere verilmiş bulunan Charter'ler de şehir idareleriyle devlet münasebetlerinin tanzimindil ve salâhiyetlerin tesbitinde mühim rol oynarlar. Şehir idarelerinin ana kanunu durumunda olan Charterler'in ⁽¹⁴⁵⁾ tayin ettikleri sınır belediye faaliyetlerinin sınırlarını, ihtiva ettikleri hükümlerin bir kısmı da şehir idarelerinin salâhiyetlerini gösterirler.

(143) GOODNOW, a. g. e. S. 116

(144) GOODNOW, a. g. e. P. 118 — 123, ANDERSON WEİDNER, a. g. e. -194, MACDONAJD, a. g. e. P. 45 — 64,

(145) GRAVES, a. g. e. P. 777

Charter'lerin hazırlanmaları, tadilleri bir takım şartlara tâbi kılınmıştır (146).

Charterler muhtelif tipler arzeder'ler. Meselâ bir kısım Charterler seçimlik (optional) mahiyettedir. Devlet teşrii meclisleri şehirler için birbirinden farklı Charterler çıkarırlar. Her şehir bunlardan arzu ettiği birini kabul ederek idare şeklini onun tayin eylediği esaslara göre düzenler (147). Diğer bir tip Home — Kinle Charter adını alır. Bu tip Charterler doğrudan doğruya şehirler tarafından hazırlanırlar. Home — Rule Charterler'e daha ziyade şehirleri tamamen muhtar olan devletlerde tesadüf olunur (148).

Charterler'in bu şekilde değişiklikler göstermeleri de şehir idarelerinin farklı olmalarında mühim tesirler yaratmıştır (149).

III. BELEDİYELEİN HUKUKİ DURUMLARI :

Diğer mahallî idarelerde olduğu gibi, belediyeler de bir taraftan bölge hizmetlerini ifa eden diğer taraftan belediye hudutları içerisinde devlet hizmetlerini de yerine getiren hükmi şahsiyeti haiz teşekküllerdir.

Belediyelerin hukukî durumlarını tayininde Charterler'in mühim rolleri vardır. Filhakika Home - Rule Charter'lerin kabul edilmiş olduğu devletlerdeki şehirler ki bunlar aralarında Missouri, California, Minnesota, Maryland, New York, Pennsylvania ve Philadelphia da bulunan 19 devlete ait 200 şehirdir (150). Mahallî devlet tarafından tanınmış geniş bir muhtariyete sahiptirler. Bu tip şehirlerde devlet kontrolü daha mahdut bir hadde indirilmiş (151) bulunduğu gibi, belediye tarafından görülmekte olan hizmetler de müstakil bir karakter arzederler. Buna mukabil diğer nevi Charterler'le idare olunan şehirlerde mahallî idarelere has olan ikildik daha bariz bir şekilde müşahade olunur.

(146) GRAVES, a. g. e. P. 777

(147) SNİDER, a. g. e. P. 27, MACDONALD, a. g. e. P. 97

(148) MACDONALD, a. g. e. P. 82 — 96

(149) GRİFT, a. g. e. P. 179

(150) MACDONALD, a. g. e. P. 82 - 85

(151) MACDONALD, a. g. e. P. 87

IV. BELEDİYE TEŞKİLÂTI :

A, MUHTELİF BELEDİYE İDARESİ TİPLERİ :

Daha yukarıda izah ettiğimiz sebepler dolayısıyla Amerika Birleşik Devletlerinde üç çeşit belediye idaresi mevcut bulunmaktadır.

1. Belediye Reisi ve Meclis Tipi (Mayor — Council Government) ⁽¹⁵²⁾.

Mayor—Council tipinin esası, doğrudan doğruya halk tarafından seçilen bir meclis ve belediye başkanının (Mayor) şehir idaresinden sorumlu olmalarıdır. Bu iki idare uzvunun da halk tarafından seçilmesi, hem ikisinin birbirlerine karşı bağımsızlıklarını sağlamak, hem de kuvvetler ayrılığına uygun olmak bakımından mühimdir. Mahiyeti itibariyle millî devlet teşkilâtına benzeyen bu sistemde şu uzuvlar bulunur

a—) Meclis :

Umumiyetle bütün şehirlerde meclis tek olup (Unicameral) ⁽¹⁵³⁾ üye sayısı 3 - 50 arasında değişir. Meclis seçimleri bazı yerlerde bütün şehir için bazılarında da muhtelif şehir bölgeleri için yapılır.

Meclis, Charter'ler tarafından verilen ve belediye reisine veya diğer belediye memurlarına ait bulunmayan bütün salâhiyetleri elinde toplamıştır. Bunların başlıcaları, kanun ve nizamnameler çıkarmak, şehir mâliyesi ile ilgili hususlarda kararlar almak (vergiler, bütçenin tasdiki gibi), şehir idaresini kontrol etmektir ⁽¹⁵⁴⁾. Meclisin çalışma tarzı umumiyetle devlet teşriî organlarına benzer. Bunlarda, da komisyonlar vardır.

b—) Belediye Reisi :

Halk tarafından seçilen belediye reisi şehrin icrai başıdır. 2 veya 3 sene için seçilir. Valilerde olduğu gibi, İdarî, icraî ve teşriî salâhiyetleri vardır. Belediye reisi ile meclis arasındaki münasebetler aynen vali - teş-

(152) SNİDER, a. g. e. P. 327 — 334, GRAVES, a. g. e. P. 778 — 780, MACDONAED, a. g. e. 185 — 215, ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 519 —, GRİFT, a. g. e. P. 179 — 180

(153) GRİFT, a. g. e. P. 179

(154) MACDONALD, a. g. e. P. 207 — 210

rii organ arasındaki münasebetler* gibidir. Mesaj yollamak ve veto salâhiyetleri vardır ⁽¹⁵⁵⁾.

c—) Diğer İdare Organları :

Meclis ve belediye reisinden başka bu sistemi kabul eden bütün şehirlerde bir kâtip (Clerck), veznedar, murakıp, ve sağlık, emniyet, ziraat, eğitim, temizlik, orman v. s. memurları bulunur. Bunların bir kısmı belediye reisi, bir kısmı da meclis tarafından seçilir ⁽¹⁵⁶⁾.

Amerika Birleşik Devletlerinde halen nüfusu 10,000 den fazla olan 1227 şehrin % 50 si bu şekilde bir belediye idaresine sahiptir ⁽¹⁵⁷⁾.

2. Komisyon Tipi (Commission Government)

Komisyon tipi ⁽¹⁵⁸⁾ şehir idaresine ait bütün teşrii ve İdarî salâhiyetleri elinde toplayan bir komisyondan teşekkül etmektedir. Uzun zamandanberi Birleşik Devletlerde kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı olarak gösterilen (159) komisiyon tipi, ilk devirlerde büyük bir alaka ile karşılanmışsa da bugün önemini kaybetmiştir. Filhakika 1951 de bu sistemi tatbik eden şehirler 1227 şehrin % 18 ini geçmemektedir ⁽¹⁶⁰⁾.

Komisyon 3-7 teşekkül etmekte ve bütün olarak şehir halkı tarafından seçilmektedir. İdare bakımından, komisyon üyeleri şehrin idaresini muhtelif şubelere ayırırlar. Her üye bir şubenin başına geçer. Diğer şehir memurları da (bunlar aşağı yukarı her şehirde aynıdır) komisyon tarafından tayin olunur.

3. Manager (Şehir Müdürü) Tipi ⁽¹⁶¹⁾ :

Şehirlerin büyük bir kısmında tatbik olunan Manager sisteminde şehir idaresi, halk tarafından seçilen bir meclis ve meclisin kendi arasından

(155) GRİFT, a. g. e. P. 180

(156) SNIDER, a. g. e. P. 331 — 333

(157) GRİFT, a. g. e. P. 180

(158) MACDONALD, a. g. e. P. 215 — 233, SNIDER, a. g. e. P. 234 — 236. MUNRO, a. g. m. P. 34 36, ANDERSON — WEİDNER, a. g. e. P. 497

(159) MUNRO, a. g. m. P. 34

(160) GRİFT, a. g. e. P. 180

(161) SNIDER, a. g. e. P. 336 —342, MACDONALD, a. g. e. P. 234 — 256, GRAVES, a. g. e. P. 780 — 781, WHITE, a. g. m. P. GOODNOW, a. g. m. S. 125

veya dışarıdan seçeceği bir idareciye (Manager) tevdi edilmiştir. Meclis kanunları, nizamnameleri yapar, bütçeyi tasdik eder. Manager'in ise kanunları tatbik etmek, lüzumlu tayinler yapmak, muhtelif meseleler hakkında meclise raporlar vermek, tavsiyelerde bulunmak gibi mühim salâhiyetleri vardır. Ehliyetli kimselerin şehrin başına geçmesini temin eden bu sistem ilk defa 1914 de Virginia'da tatbik olunmuş ve kısa bir zamanda bütün Amerika'ya yayılmıştır. Halen Manager tipi ile idare olunan şehirlerin sayısı 385 i yani nüfusu 10,000 in üzerinde bulunan şehirlerin % 32 sini geçmektedir (162).

B. BELEDİYE MAHKEMELERİ :

Amerika Birleşik Devletlerinde bütün şehirlerde, kendine mahsus bir idare teşkilâtı olan ve muhtelif isimlerle anılan bir takım mahkemeler vardır. Bunlar bazı hallerde yalnız belediye nizamlarına aykırı hareketleri muhakeme ederler, bazan da daha ağır suçlara bakarlar. Büyük şehirlerde mahkemeler birçok dairelere ayrılmışlardır (163).

V. BELEDİYELERİN VAZİFE VE SALÂHIYETLERİ :

Belediyelerin salâhiyetlerinin üç grupta mütalâa edileceği ileri sürülmüştür. Hakim Dili on'a göre bir belediye ancak şu salâhiyetleri kullanabilir : 1. Sarih metinlerle verilen salâhiyetler, 2. Sarahaten verilen salâhiyetlerin bir neticesi olarak zimnen anlaşılan selâhiyetler, 3. Mahallî idarenin maksat ve gayesinin tahakkuku için önemli bulunan salâhiyetler.. (164). Bunları hülasa olarak şöyle gösterebiliriz : umumi emniyet ve sağlığın muhafazası, kanunların tatbiki, adalet tevzii, şehir hayatının zaruri kıldığı çeşitli sahalarda (yollar, temizlik, su yangına karşı korunma, aydınlatma, polis teşkilâtı kurulması, öğretim eğitim işleri şehrin tanzimi için plânlar yapılması v. s. gibi) faaliyette bulunmak, bunlarla alakalı nizamnameler yapmak, çeşitli teşekkülleri kontrol etmek..

(162) GRİFT, a. g. e. P. 180

(163) MUNRO a. g. e. P. 357

(164) GOODNOW, a. g. e. S. 101

Belediyelerin de kaynakları diğ er mahallî idarelerde oldu ğ u gibi çeş itlidir. En müh im kaynaklar vergilerdir. Bunlardan baş ka çeş itli para cezaları, devlet yardımları da müh im malî kaynaklar arasında sayılabilir ⁽¹⁶⁵⁾.

VI. BELEDİYELER ÜZERİNDE DEVLET KONTROLE :

Belediye idarelerinde de bilhassa sa ğ lık, e ğ itim ve yardımlar hususunda devlet kontrolü mevcuttur ⁽¹⁶⁶⁾. Bununla beraber Amerika Birleş ik Devletlerinde şehir idarelerindeki serbesti, diğ er mahallî teş ekküllere nazaran daha geniş tir ⁽¹⁶⁷⁾.

(165) MACDONALD, a. g. e. P. 436 — 445

(166) SNIDER, a. g. e. P. 584 — 586, MACDONALD, a. g. e. P. 448 — 449

(167) GRIFT, a. g. e. P. 179

BİBLİOGRAFYA

- ADAMS, T. «City And Town Planning» (in «Encyclopaedia Of Social Sciences» V. m — IV P. 482 — 488)
- ANDERSON — WEİDNER «State And Local Government» New York 1951
- BALASAYGUN, M. «Amerikan Devlet İdaresinden Özetler» İd. Der. S. 198, Say. 102 — 152
- BROMAGE, «State And Local Government» (in «Aspect On American Government») Londra 1950
- BRUCE, : «Amerika Birleşik Devletlerinde Hükümet ve Anayasa» (Çev. T. Göle) İd. Der. S. 216, S. 80 — 105
- COOKE, P. ; «İngiltere'de Mahallî İdareler» İd. Der. S. 184
- DERBİL, S. «İdare Hukuku» Ankara 1952
- EGGER, R. «Amerika Birleşik Devletlerinde Komün Muhtarlığı» (Çev. S. Ataman) İd. Der. S. 195, Say. 92 — 156
- EKE, H. : «Amerika Birleşik Devletlerinde Belediyeler Mâliyesi» İd. Der. S. 201, Say. 145 — 157
- FAİRLİE, : «County Government» (dn «Encyclopadia Of The Social Sciences» V. V. P. 504 — 508
- GOODNOW, «Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî İdareler» (Cev. H. Berksun) İd. Der. S. 175,128
- GÖLE : «Amerika Birleşik Devletlerinde Komünler» İd. Der. S. 205, Say. 91 — 103
- « : «Amerika Birleşik Devletlerinde Valilerin Vazife ve Salâhiyetleri» İd. Der. S. 200, Say. 42 — 59
- « «Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî Cüzütamlar» İd. Der. S. 203 S. 7 - 31.
- « «Amerika'da State Devlet Münasebetleri ve State'in bizzat yaptığı veya kontrolü altında bulundurduğu Hizmetler » (Graves—Sikes'den tercüme İd. Der. S. 214, Say. 135— 161

- GRAVES, : «American State Government» Boston 1953-
HOLCOME, : «State Government İn United States» (in
«Encyclopaedia Of The Social Sciences» V, XIII
— XIV)
- MACDONALD, : «American City Government» New York 1954
MUNRO, W. B. : «Municipal Administration» New York 1934
» » » » : «Amerika Birleşik Devletlerinde Belediye
Seçimleri» İd. Der. S. 219, Say.G 190—203
» » » » : «Commission System Of Government» (in
«Encyclopaedia Of The Social Sciences» V. II—
III). 34—36
» » » » : «Fransa'nın taşra idaresi» İd. Der S. 177, Say.
156—
» » » » : «Municipal Government» (in «Encyclopaedia Of
The Social Sciences» V. XI—XII, P. 105 — 107)
GRIFT, : «The American System Of Government» Ne w
York 195
- ONAR, S., S. : «İdare Hukukunun Umumî Esasları» İst. 1952
ÖZYÖRÜK, M. : «İdare Hukuku Ders Notları» Teksir Ank. 1951
PLUCKNET, F. T. : «Sheriff» in «Encyclopaedia Of The Social
«Sciences» V. XIII — XIV P. 488 — 489
PLUM, «İngiltere'de Mahallî İdare Sistemi» İd. Der. S.
173 — 174
- ROBSON, A. W. : «Local Government» in «Encyclopaedia Of The
Social Sciences» V. IX — X P. 584— 574
SNIDER, : «American State And Local Government» New
York 1950
SİMON H. A. SMITH, «Public Administration» New York 1950
THOMSON, W. A. :
UZUNALİMOĞLU, : «Amerika Birleşik Devletlerinde Mahalli İdareler
Vergi Sistemler» İl. Bel. Der. S. 18 — 19, Say.
809 — 814
WHITE, L. D. : «City Manager» (in Enc. Social S. V. III P, 488 —
9

**Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün 1955 Oksfort yuvarlak
(Round tablo) masa toplantısında yapılan tebliğlerden**

YÜKSEK İDARECİLER KOLLEJİ MEFHUMUNUN İZAHİ «x»)

Yazan : **Guy Braibant**
Henry Bourdeau de fontenay
Millî İdare Mektebi Müdürü (xx)
Devlet Şûrası Muavini

Çeviren: Mehmet Tercan
Mahallî İdareler U. Md.
2. Daire Bşk.

Fransa'da 1945 yılında, İkinci Dünya harbinin sona ermesini takip eden günlerde, aynı zamanda "Administrative Staff College"nin tesisi yılında, benzeri bir müessese olan «Centre de Hautes Etudes—administratives —Yüksek İdarî incelemeler Müessesesi» tesis ve teşkil edilmiştir.

Her iki Müessesenin umumî gayesi aynıdır :

Açılacak meslek kurslarının başarı ile bitimini müteakip yüksek mesuliyetli makamlara getirilmeğe namzet bulunan üst kademe idare ajanlarının yetiştirme ve gelişmelerini sağlamak.

Bu maksatla takip edilen usulün esası :

Otuz ve kırk yaşları arasındakilerin katılacağı bir kaç aylık bir staj ile bu ajanlara, mutad vazifeleri ve meslekî hususiyetleri ile ilgili konularda gereken malûmatı vermek ve aynı zamanda umumî kültür ve İdarî bilgilerini genişletmek imkânlarını sağlamakdan ibarettir.

Fransada mümasil çalışmalarla meşgul olan diğer teşekküller arasında Millî Müdafaa Yüksek Tetkikler Enstitüsü (Institut des Hautes Etudes de Defense National), âmme idareleri teknik Enstitüsü (L'institut technique des Administrations Publiques) İdarî araştırmalar teşkilâtı (Le centre de Recherches Administratives) bunlardan ancak bir kaçı olarak zikredebiliriz. Fakat bunların gayeleri (Administrative Staff Colege) den çok ayrı ve usulleri çok farklıdır. Bu bakımdan, bunların mufassal tarif ve izahı, Kolej formülü ile ilgili bir tenkit yazısına faydalı olabilir.

x) — Administrative Staff College

xx) Directeur de l'ecole Nationale d'Administration

Buna mukabil, (Centre) ve (College) Müesseselerinin mukayeseli bir tahlilinin çok faydalı sonuçlar vereceği mütalaa edilmektedir.

Bu maksatla, iş bu rapor; evvelâ Yüksek İdarî Tetkikler Teşkilâtının gaye ve usullerine, sonra bu Müesseseyi Koleje yaklaştıran ve ayıran benzeş ve farkların toplu bir bakışma tahsis edilecek ve nihayet Fransız sisteminin (Le Systeme du Centre) Beynelmîlel bakımdan, bu günkü durumu veya istikbalde erişeceği inkişafırlar belirtilmeğe çalışılacaktır.

I — Yüksek İdarî İncelemeler Müessesesi (Le Centre de Hautes Etudes Administratives).

Bu müessesenin meydana getirilmesi münferit bir muamele olmadı. Bu teşekkül, Fransız idaresinin bünyesini ve umumî teşkilâtım ve bilhassa memurların temin ve yetiştirilmelerini ilgilendiren birçok yenilikler getirdi. Bunun neticesi olarak 9/Ekim/1945 tarihinde âmme fonksiyonu idaresi (Direction de la Fonction Publique), Millî İdare Mektebi (L'ecole Nationale d'Administration) ve siyasî inceleme Enstitülerini tesis ve teşkil eden mevzuat meydana geldi. Mezkûr müessesenin gaye ve usullerini tatbikatın yarattığı âdet ve teamüllerde, aynı zamanda bu metinlerde aramak lâzımdır.

1 — Gayeleri

9/Ekim/1945 tarihli bir kararnamenin 2 nci maddesi hükmüne göre Yüksek İdarî İncelemeler teşkilâtının gayesi şunlardır :

1 — Asil olarak,

Yeni problemlerin incelenmesi ve diğler teşekkül veya hizmetlere mensup memurlarla devamlı münasebet tesisi suretiyle evvelce idare hayatında tecrübe sahibi bulunan memurların kültür noksanını tamamlamak, aktüel meselelerle ilgilenmelerini sağlamak, zatî ve meslekî bilgilerini itmam ve ikmal fırsatını vermek.

2 — Tamamlayıcı olarak,

Kendi durumuna uygun düşebilecek olan vazifelerde Devlet hizmetlerinde vazife ifa etmek arzusunu izhar eden ve hususî faaliyetlerinde liyakatim ispat eden şahıslara umumî idare sahasında yetişmek imkânını vermektan ibarettir.

(Centre) Müessesesinin çeşitli hususiyetlerini bu metinden çıkarmak mümkündür.

1 — Birinci derecede,

Bu müessesenin belli başlı vazifesi, ehliyetli ve liyakatli kimseleri tesbit ederek bunların yetişmelerini sağlamak suretiyle idarenin gerçek ihtiyaçlarını tatmin etmektir. Reis Cassin'in 15/Ekim/1953 tarihinde, mezkûr Müessesesinin 13 ncü toplantı devresinin açılış celsesinde belirttiği gibi;

«Centre Müessesesi Devlete, mühim memuriyetler veya nazik vazifeler tevcih ve itimad edilebilecek olan, bir nevi iyi ve verimli memurlar kataloğu takdim edebilir.»

2 — İkinci derecede ;

Bu Müessese serbest dinleyici sıfatıyla toplantılara iştirak edebilecek olan hususî sektöre mensup kimselere açıktır. Metnin tam bir izahını yapmak suretiyle burada bir tekâmülü kaydetmek icap ediyor :

Yalnız Devlet hizmetine nefsinı hasretmek arzu eden hususî faaliyet sahibi kimseleri yetiştirmek mevzuubahis değildir; keza günlük iş ve vazife çerçevesi içinde çalışan ve aynı şartlar dahilinde, âmme fonksiyonu kadrosunu mensup olan kimselere aynı yetiştirme ve gelişme imkânlarını vermek de bahis konusudur. Müessese miktarı gittikçe artan serbest dinleyicileri kabul etmek suretiyle, yalnız başka idare veya servislere mensup diğer memurlarla değil, keza âmme veya hususî teşebbüslerin müstakbel idarecileriyle karşılaşmak ve tanışmak imkânını vermektedir.

3 — Nihayet, çalışma usulleri müesseseye, kurucuları tarafından sarıh şekilde derpiş edilmeyen, üçüncü bir neticeye erişme imkânını vermektedir.

Her toplantı muayyen bir mevzuun tetkikine hasredildiğinden yeni ve günlük bir mesele seçmek, hatta bazen bir âmme idaresi tarafından teklif edilen ve doğrudan doğruya kendi işgal sahası içerisine giren bir mevzuu kabul etmek şekli ihtiyar edilmektedir. Bu suretle müessesenin dinleyicileri tarafından hazırlanan raporlar, ihtiva ettiği tahlil ve teklifler sebebiyle, Devlet için büyük faydayı haiz bulunmaktadır. Bununla beraber müessesenin asıl gayesi olan yetiştirme ve geliştirme vazifesine nisbetle ikinci derecede önemi haiz bulunan bu neticeden memnun olmak ve bu toplantılarda şimdiye kadar riayet edildiği veçhile mutlak bir fikir ve münakaşa hürriyeti ihtimamla muhafaza ve vikaye edilmiş olsa bile, raporların evsaf ve muhtevasını islâh etmek maksadıyla, müessesenin toplantılarını yalnız mütchassisların içtimaından ibaret bulunan Vekâletler arası toplantılar haline getirmek teşebbüsünden kaçınmak lâzımdır.

2° — Teşkilât ve usul.

1 — Teşkilât.

Teşekkül bir âmme müessesesi (Institution Publique) dir. Bu yönün önemle belirtilmesi gerekir. Bu teşekkül başlangıçtan itibaren Millî idare Mektebi ile müşterek ve benzer hususlar arz etmektedir. Aynı müdür, aynı İdare meclisi ve hatta aynı binalar.

1945 İslahatının yaratıcıları adeta iki katlı bir bina kurdular :

Yüksek memurların celp ve temini ile ilk yetişme hazırlığı safhası için mektep (ecole), ve müstakbel idare âmirlerinin, meslekî kurslar tertip ve tanzim etmek suretiyle, tekâmüllerini sağlamak için (Centre) Müessesesi tesis edildi.

2 — Temin ve davet işlemi. (Recrutement)

Müessese (Auditeur) ve serbest dinleyici (Auditeur Libre) olmak üzere iki nevi dinleyici kabul etmektedir.

Birinciler, en az 30 ve en fazla 45 yaşında olan ve bilfiil 6 yıldan fazla hizmet ifa etmiş bulunan memurlardır.

İkinciler, idare ile alâkaları bulunmıyan kimselerdir. Bunların yaşları ve işleri veya hususî meslekleri ile ilgili hizmet müddetleri yönünden aynı şartları ikmal etmiş bulunmaları lâzımdır.

Namzetlik ilgili tarafından doğrudan doğruya veya âmirlerinin teklifi üzerine konulmuş olsun, namzetlerin durumu ve muhtemelen onların belli bir deneme süresine tâbi tutulmaları hakkında kararını verecek olan bir (kabul encümeninin — Commission d'admission) tasvibine tâbidir. Encümen vazifesini ifa ederken en iyi namzetleri ayırmakla kalmaz; fakat ayrıca, idare ile hususî sektör, bünye ve mahiyetleri çeşitli hizmetler ile teşebbüsler, Paris ile Vilâyetler Anavatan ile deniz aşırı ülkeler arasındaki nisbeti de tayin ve tesbit etmek suretiyle iştirak edenleri devamlı mümaresinin verdiği basit ihtisaslaşma sınırı dışına çıkarmak ve görüş ve düşünüş ufuklarını genişletmek maksadiyle müessesenin kurucu ve idarecileri tarafından temenni edilen (meziyetli kimseleri temin ve ileri, görüş ve düşünceleri mezcetme ameliyesi) ni mümkün olduğu nisbette en geniş şekilde gerçekleştirmek amacı güdülmektedir.

Henüz tamamiyle halledilmemiş olan üç engelin burada belirtilmesi gerekiyor ;

1 — Bir taraftan, bazı idareler atide ifa edecekleri verimli hizmetleri düşünerek, hatta kısa bir devre için, en iyi ve en yüksek fonksiyonlara terfi ettirilmeğe en lâyük elamanlarını istiyerek ayırmıyorlar,

2 — Diğer taraftan, vilâyet veya deniz aşırı yerlerden Paris'e gelen ajanlar ilgililere özel tazminat tahsisatı verilmek suretiyle giderilebilecek olan malî sıkıntılarla karşılaşılıyorlar.

3 — Nihayet; Müessesese, halen, idare muhitinde hususî sektöre nazaran daha iyi tanınıyor ve bu yüzden, bu sektörden gelen namzetler kâfi derecede ciddi bir ayırmaya imkân verecek miktarda olmuyorlar.

3; — Çalışma usulleri :

Müessesenin toplantı devresi dört ay devam eder. Dinleyiciler leyli olmadığından başka, ancak haftada iki buçuk gün olmak üzere zamanlarının bir kısmını müesseseye hasrederler.

Böylece, servis veya teşebbüsün ihtiyaçları bu tekâmül stajı esnasında ciddi bir çalışmanın yarattığı zaruretlerle uzlaştırılmaya çalışılır.

Her toplantı devresi daha önceden seçilen bir mevzuun çok esaslı şekilde tetkik ve tetebbüüne tahsis edilir. Son devrelerde tetkik edilen mevzular arasında şunlar zikredilebilir : «Milletlerarası Teknik yardım mevzuunda Fransa'nın hissesi», «âmme bütçelerinin şekil ve muhteviyatı», «Fransa'da verimsiz bölgelerin değerlendirilmesinin ele alınması meselesi» gibi, bu sene «Konjonktür mevzuunda müessir olmak için Devlet ve İktisadî teşekküllerin haiz buldukları faaliyet vasıtaları» konusu İncelenmektedir.

Müessesenin takip ettiği çalışma usulünün en esaslı yönlerinden birisi: vâki talep üzerine önemli ve aktüel bir meseleyi pedagojik esaslar dahilinde inceleyerek düzenlenecek özlü raporu ilgili âmme idaresine tevdi etmektir. Bu kadar kısa zamanda tetkik edilen mevzuun sathî ve dağınık olması tehlikesi mevcut bulunduğundan, bu sistem tatbik edilirken. umumî ve esaslı hatalara sebebiyet vermekten kaçınılmalıdır.

Diğer taraftan, incelenen mevzular, vilâyet ve deniz aşırı eyaletler veya hatta ekseriya yabancı memleketlerde rastlanabilen ve mahallinde gerekli inceleme ve soruşturma yapılmasına ihtiyaç duyulan, yalnız kitaplar üzerinde değil aynı zamanda gerçek hayatın içinde vesikaya müstenit tetkik ve araştırmalara fırsat verecek şekilde seçilmektedir.

Nihayet, bu metod her dinleyiciye sentez çalışmalarında kabiliyetlerini izhar ve tecrübe etmek imkânını veriyor.

Toplantılar, devamlı şekilde tedris eden bir şahıs tarafından değil, esas itibariyle üç devreden tereküp etmek suretiyle salâhiyetlerine binaen hususî surette tayin edilmiş bir veya müteaddit mütehassis tarafından idare edilmektedir. Dinleyiciler üç hafta tayin ve tesbit edilen mevzu ile ilgili izahatı dinlerler. Sonra mevzu müteaddit kısımlara bölünür ve herbiri azami sekiz âzadan müteşekkil bir guruba tevdi edilir. Her gurup 5 - 6 hafta içinde, gerekli araştırma, anket, mülâkat ve lüzumlu gezileri yapmak suretiyle, kendisine tefrik edilen kısmı esaslı şekilde tetkik ederek bir rapor hazırlar.

Nihayet bu guruplar dağıtılır ve herbiri ikinci safha esnasında düzenlenen kısmî raporlar esas alınarak hazırlanan sentezin nihai raporunun bir kısmını kaleme almakla mükellef yeni gruplar teşkil edilir. Müessesese idaresi, (anket ve sentez gurupları) nın terkip ve teşkili için, çeşitli bölge ve faaliyet sahalarından gelmiş bulunan şahısların bu gruplara katılması hususunda azamî ihtimamı gösterir ve böylece müessesenin hizmet ve vazifelerinden birisi olan bu temaslar sistemli şekilde yürütülür.

Bu guruplara tefrik usulü, bundan başka aynı zamanda, bütün dinleyicilerin çalışmalarına ve bizzat kendileri tarafından yaratılan ekip halinde bir mesaiye faal iştiraklerini sağlar.

4 — Müeyyide :

Müessesenin tedris devresini ikmal eden dinleyicilerin bir diploma alıp alamıyacakları ve bu diplomanın değer ve önemi meselesi çok münakaşa edilmiştir.

Bazıları böyle bir diplomanın, bir üniversite diploması gibi, staj esnasında beliren ehliyet ve liyakatlarına göre verilmesi ve hatta bazı meslekler için doğrudan doğruya ve münhasıran eleman yetiştiren Millî idare mektebinden de geçilmek suretiyle terfi ve terakki (Promotion et d'avancement) mevzuunda yeter derecede hak tanınmasını ileri sürüyorlar. Bu tez, harp okulunun (Harp Akademisi) ne mütenezir olan müesseseyi hakiki bir Erkânıharp mektebi, bir üst kademe idare âmirleri mektebi (Ecole des Directeurs) haline getirmek arzusuna istinat ediyor.

Diğerleri, bilâkis, dört ayda bir üst kademe idare âmirinin yetiştirileceğinin iddia olunamayacağını beyan ve ayrıca mes'uliyet tevcih eden bir vazifenin icrası için lüzumlu bazı evsaf ve meziyetlerin bir tetkik stajı esnasında meydana çıkarılamayacağını ve diğer taraftan idareciler salâhiyet ve imtiyazlarında kıskanç olduklarından meslek ve faaliyetlerinin icrası esnasında yabancı bir teşekkülün müdahalesine karşı isyan edeceklerini iddia ederek halen tatbik edilen en mülâyim formülü tercih ediyorlar.

9/Ekim/945 tarihli metne göre «derpiş edilen çalışmaların heyeti umumiyesini tatmin edici şekilde ve muvaffakiyetle ikmal eden dinleyicilere» idarenin üst kademelerine tayinleri esnasında (nazarı itibare alınabilecek olan) bir ehliyetname (Brevet) verilecektir.

Bu belge, toplantı devresi zarfında çalışmalara muntazaman devam edildiğini ifade eder. Fakat ilgili idareler, dinleyiciler hakkında müessese müdürü tarafından verilen malûmatı nazarı itibare alırlar, ve bizzat müessese idaresi, Milletlerarası teknik yardım teşkilâtında vazife vermek veya deneme ve seçme imtihan heyetlerine iştirâk ettirmek yahut Millî İdare mektebinde konferanslar tevcih etmek suretiyle dinleyiciler arasında en ehillerini kat'î surette tayin ve tesbit etmeğe çalışır.

Eski dinleyicilerin, müessesenin tertip ettiği kurslarla münasebetlerinin devamına imkân veren son derece canlı ve verimli bir dernek tesis ettiklerini kaydetmek yerinde olur. Bu dernek, bilhassa, (Millî İdare Mektebi eski öğrencileri derneği) ile birlikte (Promotions) isimli bir mecmua çıkarıyor.

Nihayet, bazı toplantı devresi normal müddeti geçiyor; şöyleki, dinleyiciler, kendi aralarında, görüş ve fikir teatisine veya çalışmalarına tekrar başlamalarına yahut ikmaline fırsat veren bir yemek, bir konferans veya bir tetkik gezisi vesilesiyle ani olarak yeniden toplanmaktadırlar. Böylece, hukuki olmaktan ziyade manevi bir şumulü haiz bulunsa bile, müesseseye giriş ve bitirme müeyyidesinin ehemmiyeti aşıkârdır.

I — Yüksek İdari İncelemeler Müessesesi (Centre de Hautes Etudes Administratives) ve Yüksek idareciler Koleji (Administrative Staff College)

Bu tablo, Fransız (Centre) Müessesesini İngiliz (College) i ile esaslî şekilde mukayese edebilmek için lüzumlu unsurları biraraya getirme imkânını veriyor.

I — Bu iki müessese, bazı ana çizgileri ile, göze çarpacak şekilde yekdiğerine benziyor.

Yukarda belirtildiği üzere, umumî gayeleri aynıdır : daha önce muayyen. bir tecrübe ile mücehhez olan ve üst makamlara yükselmiş bulunan şahısları daha mütakâmil hale getirmektir. İntihap edilen usul, esasında bellibaşlı müşterek unsurları ihtiva etmektedir. Bu mükemmelleştirme vazifesi maksadiyle meydana getirilen hususî bir müessesedeki bir kaç aylık stajlar, çeşitli servis ve bölgelere gelmiş bulunan kimseler

arasında noktai nazar mukayesesine ve tefekkür sahasının genişlemesine vesile olmaktadır.

Nihayet her iki müessesenin staj çalışmalarına bütün dinleyicilerin fiili iştirakinin zarureti ve ekip halinde çalışan küçük insan gurupları arasında (Centre için groupe, College için Syndicates) bu iştiraki sağlamanın faydalılığı hakkındaki görüş ve kanaati aynıdır.

Böylece her iki memleket, şüphesiz tesadüfi olmıyan bazı hal ve şartlar sebebiyle, esas hatları yekdiğerinin mümasili bulunan müesseselere aynı anda sahip olmuşlardır.

2 — Bununla beraber, ihmal ve inkâr edilemeyecek olan farkların gölgede kalmasına göz yummak da bir hata olacaktır.

Herşeyden önce, (College) menşe yönünden olduğu kadar statüsü bakımından da bir hususî Müessese olduğu halde (Centre) bir âmme teşekkülüdür. Bu farkın müteaddit neticeleri mevcuttur. Müesseseyi vücade getiren metinler incelenirse görülür ki, müessesenin asıl gayesi yüksek memurların kültür eksikliğini tamamlamak, tamamlayıcı vazifesi ise idare teşkilâtına mensup olmıyan fakat oraya intisap etmek istiyen kimselerin yetişmelerini sağlamaktır. Memurlar müesseseye (dinleyici) olarak ve memur olmıyanlar ise yalnız (serbest dinleyici) olarak kabul edilirler. Memur olmıyanlar umumiyetle küçük bir akalliyet teşkil etmektedir.

Son toplantı devresinde idare ve hususî sektöre eşit muamele yapılması neticesi erişilen tekâmüle rağmen (Centre) âmme idarelerinde hususi teşebbüs ve işletmelerden daha iyi bilinmekte ve halkın nazarında esas itibariyle idari bir müessese olarak tanınmaktadır.

(College) bilâkis idareden ziyade işletme servisleri ile ilgilenmekte ve bu servisler dinleyicilerinin ekseriyetini sağlamaktadır.

Diğer bir fark ise, iştirâk edenlerle onları gönderen işletme ve teşebbüsler tarafından doğrudan doğruya takip edilen gayelerle dileyicilerin temin ve daveti usullerinde görünüyor. Filhakika Kolej esas itibariyle, staja başlamadan önce, yakın bir istikbalde ve belli bir makama tayin ve terfi namzet bulunan kimseleri kabul etmektedir. Koleje kabul, bu şartlar dahilinde, masraflarını deruhte eden teşebbüs ve işletmeler için verimlilik derecesi ile doğrudan doğruya ilgili bulunması bakımından hakiki bir insan yatırımı (Investisement Humain) olarak telâkki ediliyor. Bu sebepten ötürü, bazı müesseselerde, kendilerini ilgilendiren işler için kısa zamanda daha mükemmel ve verimli şefler kazanmak ve bu

suretle daha ileri bir seviyeye erişmek maksadıyla murakipler (Contremaitre) tesis ve teşkil ediliyor. Bu gibi meşguliyetler (Contre) Müessesesine stajyer gönderen idarelere yabancı değildir, fakat bu meşguliyetler bahsi geçen idarelerde açık şekilde görünüyor. Bunlar Fransız sisteminde daha belirsiz ve dağınıktır.

(Centre) Müessesesinde yukarı makamlara terfi ve terakkiye namzet bulunan âmirleri hazırlamaktan ziyade yüksek memurların kültür noksanını tamamlamak bahis konusudur.

Bu doğrudan doğruya verimlilik derecesiyle ilgili yatırım karakteri icabı iştirâk eden kimseler tam üç ay Koleje tahsis edilmeğe razı olabilmekte ve bağlı buldukları servislerde bu üç ay esnasında faaliyetlerinden tamamıyla mahrum olmayı kabule hazır bulunmaktadırlar. Usul mevzuunda (Centre) ve (College) arasında bu defa yeni bir fark kendisini gösteriyor. (Centre) Müessesesinin dinleyicileri nehari olup toplantıların devam ettiği dört ay esnasında zamanlarının - en az yarısı - ancak bir kısmını hasır ve tahsis ediyorlar. Bu yüzden, mezkûr müessese dinleyicileri müşterek yaşama ve çalışmanın verdiği faydalardan istifade edemiyorlar; Fakat buna karşılık şunu işaret etmek lâzımdır ki, yabancı memleketlere yapılan seyahatler onların dış âlem üzerinde daha geniş bilgi ve görüş sahibi olmalarını sağlıyor.

Daha mühim bir usul farkı da program mevzuunda görülüyor. Kolejde bir kaç bahis hariç her toplantı devresi için kurslar umumi ve yeknesak bir programa göre yürütüldüğü halde, (Centre) Müessesesi idarecileri, her toplantı devresi için müşahhas bir mevzu seçme usulünü tercih ediyorlar. Kolejin aksine Centre Müessesesinin devamlı bir tedris personeli de mevcut değildir. Her toplantı devresi için çeşitli iş ve hizmet sahasında temayüz etmiş olan kimseleri davet etmektedir. Netice olarak, İngiliz usulü ne kadar mücerret ve mantıkî ise Fransız usulü o kadar tecrübi ve müşahhastır.

Bu mukayeseli etüd, her iki memleketin sosyal ve kültürel an'anelerine, müesseselerin her birinin teşekkül ve inkişaf ettiği hal ve şartlara göre izah edilen basit farklara dayanılarak bir sistemin diğerine nazaran üstünlük veya geriliğini tamamıyla tebarüz ettiremiyor. Bu iki formül hakkında en geniş bilgisi olan bir kimsenin her iki Müessesede tesbit ve islâhı gereken hususları açıklayan muhtemel bazı fikir ihtilâflarını müsamaha ile karşılaması icap eder.

III — Milletlerarası amitler

(Centre) ve (College) formülleri, Beynelmîlel bir kadro içinde ister millî idarecilerin, ister milletlerarası memurların yetişme ve gelişmelerini sağlamak için Beynelmîlel sahada faydalı şekilde tatbik edilebilir. Bu manada bir deneme daha önce gerçekleştirilmişti. İkinci bir deneme henüz tasarı halindedir.

Batı Avrupa Birliği çerçevesi içinde her sene birçok istişarî toplantılar tanzim ve tertip edilmekte ve bu içtimalar esnasında iştirak eden memleketlerin yüksek memurları «bir plânın anlayış ve icrasında idari ve teknik memurların rolü» (Fransada 1955 yılı toplantı devresi) gibi bir konuyu müştereken incelemektedirler. Yüksek İdarî İncelemeler Müessesesi usullerine benzeyen metodlara göre idare edilen bu vicahi inceleme ve görüşmeler, mezkûr Müessesenininki ile mukayese edilebilir bir yetişme ve gelişme rolünü üzerine almakta ve bundan başka birliğe dahil âza memleketlerin teşrii meclis üyesi ve idarecilerinin mütetekabil tanışmalarını da kolaylaştırmaktadır.

1948 yılında, Birleşmiş Milletlerin daha geniş kadro içinde mümasil bir teşkilât derpiş edilmişti. Devletlerin idare teşkilâtında terakkiyi temin etmek maksadiyle Beynelmîlel teknik yardım ve vesaik mübadelesi esasına dayanan ahenkli bir bünye yaratılması düşünülmüştü.

Bilhassa yeni kurulan devletlerde yüksek memurların yetiştirilmelerini sağlamak ve millî veya Beynelmîlel yüksek memurların kültür eksiğini tamamlamak ve onların yüksek İdarî makamlara yükselmelerine yol açmak maksadiyle bir Beynelmîlel idare mektebi çerçevesi içinde, (Centre) ve (College) formüllerini birleştiren bir (Centre International des Hautes etudes Administratives - Milletlerarası Yüksek İdarî incelemeler Teşkilâtı) veya (International Administrative Staff College - Milletlerarası Yüksek idareciler Koleji) teşkili tasarlanmıştı. Yalnız sistemin esası Beynelmîlel İdarî İlimler Enstitüsünün faal iştirâki halinde veya teşkilâtı içinde mütalâa edilmişti. Ne mektep, ne kolej henüz vücut bulmadı. Gerçekleşmesi muhtelif memleketlerin memurları arasında karşılıklı en iyi anlayış ve tanışmaya vesile teşkil edecek ve Milletlerarası âmme idaresi mefhumunun takviyesini sağlayacak olan bu fikirlerin tekrar ele alınması sayanı temennidir.

İDARİ COĞRAFYA

BAFRA KAZASI

Yazan :
Ertuğrul SARAÇBAŞI
Kaymakam

Tabii ve coğrafi durum :

Anadolunun şimalinde, Kızdırmağın sağ sahilinde ve denizden 22 kilometre içerde olan Bafra; Doğuda Samsun, Güneydoğuda Kavak, Güneyde Vezirköprü ve Havza, Batıda Alaçam kazaları ve Kuzeyde Karadenizle çevrilmiş olup mesahai sathiyesi 1520 kilometre murabbıdır. Kaza, merkezinin rakımı 20 dir.

İklim :

Safranın iklimi umumî olarak mutedil deniz iklimidir. Kışlar ılık, yazlar sıcak geçer. Kışın en soğuk olan Şubat ayında nadiren sıfırın altında 8 dereceye kadar düşer, yazın en sıcak ayı olan Ağustosda sıcaklık 35 dereceye kadar yükselir. Yağmurlar kış ve ilkbahar mevsimlerinde fazlalaşır. Yıllık yağmur vasatısı 86 santimetredir. Bafra; Yağışlı, sahile yakın ve rakımı düşük olduğundan havası gayet ağır ve rutubetlidir. Daha ziyade kış aylarında esen ve sağlık ve tütüncülük bakımından önemi büyük olan kuru kible rüzgârları rutubet miktarını azaltır. Buna mukabil Karayel rüzgârı da bol yağmur getirir.

Avarız :

Şehrin kurulduğu yerden başlayan yeşilova bütün kuzey kıyışım kapayarak Karadenize kadar uzanır. Bu ova Karadeniz bölgesinin en geniş ve en verimli düzlüklerinden biridir-. Şehrin doğu, güney ve batı yönlerini irtifaları 50 ilâ 100 metre arasında olan tepeler kuşatmıştır. Şehirden güneye doğru gidildikçe arazinin dalgalı bir şekil aldığı görülür. Bu kısımda bir takım tepeler ve irtifaları fazla olmayan dağlar bulunur. Bu dağlar ve tepeler arasında yer yer küçük, verimli ovalar göze çarpar. 1224 rakımlı Nebyan, Bafranın en yüksek noktasıdır.

Sular :

En büyük akar su Kızıldırmaştır. Kazayı cenuptan şimale doğru kat ederek Bafra burnunda denize ulaşan Kızıldırmaştan bu günkü durumu ile hiç istifade edilmemektedir. Setler ve mahmuzlar yapılarak zararlı durumundan kurtulunmaya çalışılmaktadır.

Nehrin amenajmanı yapılmıştır. Kızıldırma üzerinde tomruk nakliyatı yapıldığı gibi küçük çapta kayıklarla da ırmak boyundaki ocaklardan kireç taşınır. Bafrada bol miktarda yer altı suları vardır. Kasabanın içme suyu bu yeraltı sularından artezyen ile temin edilmiştir.

İdarî durum :

Bafra, Osmanlı İmparatorluğunun ilk mülkî teşkilâtından itibaren merkezi Samsun olan Canik sancağına bağlı idi. 1854 yılında, kaza olan Bafranın, merkez nahiyesine bağlı 63 ve Tosköy nahiyesine bağlı 23, almak üzere 86 köyü vardır.

Bafranın takriben 30 kilometre kadar cenubunda Kızıldırmağın sağ ve sol sahilinde yekdiğerine mütenazır muazzam Asar kalesi ve taş oyuntuları ile Kapukaya mağaraları, merkeze takriben 5-6 kilometre mesafede Mardar köyünün kümbet mevkiindeki mezar ve harap hamam, İkiztepe köyündeki höyükler, Martıkale köyündeki kale, Bafranın çok eski devirlerden beri var olduğunu isbat etmektedir. Bafra hakkında yerli ve yabancı eserlerde tarihinin Milâttan önce 2400 yılına kadar uzandığı yazılıdır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın (Anadolu beylikleri) adlı eserinde Baltanın 13 ilâ 14 üncü asırlarda mühim Anadolu pazarları arasında bir iskele, Ceneviz gemilerinin mal mübadele ettikleri bir yer olduğu görülüyor.

Nüfus ve iskân durumu :

1950 yılı Genel Nüfus sayımına göre Kazanın umumî nüfusu 37.351 kadın, 34.730 erkek olmak üzere 72.081 kişidir. Nüfusun 14.146 sı kaza merkezinde ve 57.935 şi de köyler de oturur. Nüfus kesafeti 58 dir.

195 aile olan 815 nüfuslu Bulgaristan göçmeninden 187 ailenin evi ikmal edilmiş olup 8 i inşa halindedir. 187.085 lira para yardımı ile 7.914 liralık kereste yardımı yapılmıştır. 263.670 liralık kredi ile 30.150 kilo tohumluk tenim edilmiştir. İskânlar köyde yapılmıştır. Şehirde iskân yoktur. Nüfus tamamen yerleşmiştir. Göçebe yoktur.

Kaza merkezinin durumu :

Bafra Kızılırmağın hemen yakınında düz bir arazi üzerine kurulmuş olup, Cumhuriyet, Çilhane, İsmetpaşa, Büyükcami, Gazipaşa, İshaklı, Tabakhane ve Hacınabi adlarında muhtarlıkla idare edilen 8 mahalleden ibarettir. 3852 ev, 16 lokanta, 5 otel, 2 hamam, 33 kahvesi olan Bafra 14.146 nüfusludur. Halkın yüzde yirmisi çiftçilikle ve yüzde sekseni ticaretle ve küçük sanatlarla iştigal eder. İmalâthanelerde ve Tekelde çalışan 1500 kadar tütün işçisi vardır.

KAZA TEŞKİLÂTI VE MEMURLARI :**Dahiliye :**

Kaymakam, Nahiye Müdürü, Tahrirat Kâtibi, Tahrirat Kâtibi Refiki, bir nüfus memuru, bir ikinci nüfus memuru, bir nüfus kâtibi, iki odacı.

Emniyet Komiserliği :

Bir komiser, 7 polis, 1 bekçi muhasibi, 1 bekçi tahsildarı, 1 bekçibaşı. 14 çarşı ve mahalle bekçisi.

Jandarma :

1 Kasa J. Kumandanı, 2 Ast. Subay, 2 uzatmak, 2 muvazzaf onbaşı olup, beş karakolu vardır.

Adalet :

1 Cumhuriyet Müddeiumumisi, dört Hâkim, 1 icra memuru, 1 baş kâtip. 9 kâtip, 2 mübaşir, 2 gardiyan, 2 odacı.

Askerlik Şubesi :

Bir Başkan (Yzb.) 2 muamelât memuru.

Maliye :

Mal Müdürü, 1 Hazine Avukatı, 1 Muhakeme memuru, 1 tahakkuk servis şefi, 1 vergi memuru, 4 vergi memur yardımcısı, 1 muhafaza memuru, 2 muhasebe memuru, 1 Millî Emlâk memuru, 1 veznedar, 1 daktilo. 6 tahsildar, 1 odacı.

Hususî Muhasebe :

1 memur, 1 varidat memuru, 1 varidat kâtibi, 1 tahsil memuru, 2 tahsil kâtibi, 2 tahsildar, 1 odacı.

Ziraat :

1 Ziraat Teknisyeni, 3 köy teknik ziraat muallimi, 2 Selektör makinisti, 1 odacı.

Veteriner :

1 Veteriner, 2 Hayvan sağlık memuru, 1 odacı.

Tapu :

1 Tapu sicil muhafızı, 1 Tapu sicil muhafız muavini, 2 kâtip, 1 odacı

Sağlık :

1 Hükümet tabibi, 1 merkez sağlık memuru, üç gezici sağlık memuru, 3 sıtma savaş memuru, 4 ebe, 1 kâtip, 1 odacı.

Devlet Hastanesi :

Bir Dahiliye Mütchassısı (Baş tabib), 1 Nisaiye Mütchassısı, 1 Operatör, 1 Röntgen Mütchassısı, 1 İdare memuru, 1 Hasta kabul memuru, 3 Hemşire, 1 Lâborant, 5 hasta bakıcı, 1 aşçı, 5 hademe.

Maarif :

Bir Maarif memuru, 117 ilk okul öğretmeni, bir orta okul müdürü, 2 müdür muavini, 9 öğretmen, 1 kâtip, 1 kız orta sanat okulu müdürü, 3 öğretmen, 1 kâtip.

P. T. T. Müdürlüğü :

1 Müdür, 9 memur. 3 piyade dağıtıcısı, 3 atla dağıtıcı, 1 hat bakıcısı, 1 şube dağıtıcısı.

Orman İşletme :

Bir Müdür, 1 Orman Mühendisi, 4 Orman Bölge Şefi, 15 orman bakım memuru, 1 muhasebeci, 2 muhasebe memuru, 1 muhasebe memur ve mutemedi, 1 Avukat, 1 veznedar, 1 anbar memuru, 2 kâtip, 5 kâtip ve mutemet, 1 daktilo, 1 depo memuru, 2 ölçme ve kesme memuru.

Kereste Fabrikası :

1 Müdür, 1 Muhasebeci, 1 kâtip, 1 veznedar, 1 anbar memuru, 1 fiş memuru.

İnhisarlar :

1 Müdür, 1 muhasebeci, 1 veznedar, 1 sicil memuru, 3 muamelât memuru, 1 yaprak tütün muhasibi, 1 yaprak tütün anbar memuru, 1 yaprak tütün memuru, bir muamelât anbar memuru, 1 satış anbar memuru, 1 muhakemat memuru, 1 istifçi başı.

Arazi Kadastro Müdürlüğü :

1 Müdür, 1 kontrolör, 5 teknisyen, 5 teknisyen yardımcısı, 1 tapu fen memuru.

Belediye :

Bir Reis, 1 Başkâtip, 1 kâtip, 1 muhasip, 1 muhasip refiki, 3 tahsildar, 1 mezbaha memuru, 1 zabıta âmiri, 8 zabıta memuru, 1 itfaiye âmiri, 2 itfaiye şoförü, 5 itfaiye eri, 1 Belediye tabibi, 1 ebe, 3 odacı.

Elektrik ve su işletmesi :

1 Muhasip, 2 tahakkuk memuru, 1 tahsildar-, 1 abone kayıt memuru, 1 havai hat memuru, 4 makinist, 3 yağcı, 3 su motorcusu.

Diyanet :

İl Müftü, 1 Vaiz, 1 Kur'an öğretmeni, 16 imam hatip, 3 müezzin kayyım.

Ziraat Bankası :

1 Müdür, 1 Muhasebeci, 1 muhasebeci muavini, 2 şef, 2 şef muavini, 2 vezneci, 12 memur, 1 eksper, 2 takip memuru, 3 tütün kontrol memuru, 1 depo memuru.

İş bankası :

1 Müdür, 1 Muhasebeci, 2 şef, 5 memur, 1 veznedar, 2 odacı.

Bayındırlık durumu :

Bafra Samsuna 52 kilometrelik gayet muntazam ve geniş bir şose ile bağlı olup yarısından fazlasının asfaltlanması ikmâl edilmiştir. Asfaltlama ameliyesi devam etmektedir. Alaçam kazasına ise 29 kilometrelik bir şose ile bağlıdır. Taşköy nahiyesi de 16 kilometrelik bir şose ile Kaza merkezine bağlanmıştır. Bu şose İl yoludur. Köy yolu mevzuu halledilmek üzere olup, 86 köyü bulunan Bafrada bugünkü duruma göre kış ve yaz işler halde bulunan 81 kilometre stabilize köy yolu mevcuttur. Bu yollar 34 köyü kaza merkezine bağlamıştır. Kaza merkezii.de 300 lük P. T. T. santrali ve 20 lik Orman santrali, 50 lik Jandarma santrali mevcuttur. Jandarmanın bundan başka Karayollarında ve Nah.ye merkezinde de santralları olup 37 köy ile muhabere temin edilmektedir.

Kasabanın su tesisleri 632.750 lira sarfiyle ikmâl edilmiştir. Ayr.ca 62.800 lira ile de yumuşatma tesisleri vücade getirilmiştir. 683.010 liraya mal olan elektrik tesisleri günün 24 saatinde şehre bol ışık ve enerji verir. Şehrin sokakları parke, kaldırım ve kumla döşenmiş olup çamu'lu sokak yok gibidir.

Tütün satış tutarından kesilen paralar ve diğer bağışlarla ve Hülûmetin de yardımı ile 50 yataklı bir hastane ile bir ilkokul temelleri alınmak üzeredir.

Ziraî Durum :

Kazada 277.000 dekar tarla arazisi, 20.000 dekar bağ ve bahçe, 30.000 dekar çayırılık, 72.000 dekar çeşitli otlaklar, 569.000 dekar bataklık ve göller, 31.000 dekar koru, 600.000 dekar devlet ve şahsa ait orman ve 106.000 dekar da gayri-kabili ziraat arazisi mevcuttur. Makineli ziraatte yer veren Bafrada 207 Traktör, 207 Traktör pulluğu, 20 diskli pulluk, 33 Diskaro, 7 Kültivatör, 48 tırmık, 25 Mibzer, 9 çapa makinesi, 6 çayır makinesi, 10 orak makinesi, 26 biçer döğer, 3 biçer bağlar, 29 harman makinesi, bir balya makinesi, 137 Trayler mevcuttur.

Kazada en fazla tütün ziraati yapılır. Her yıl vasatı olarak 6 - 6,5 milyon kilo tütün istihsal olunur. Tütün ziraatı 110.000 dekar arazide 12.000 zürra tarafından yapılır. Bafra tütünleri yalnız basma içilmek, yani başka tütün karışımına ihtiyaç olmadan kendi kendine harman olmak gibi eşsiz bir vasfı haizdir. Bu vasıfla bildikte güzel kokusu, dayanıklılığı, içimdeki tokluğu ona cihanşümül bir şöhrat kazandırmıştır. Bafra Tütünleri gittiği yerlerde sigara harmanlarını yükseltmek için kullanılır.

Tütünden başka 1955 yılında 35.735 ton buğday, 26 ton mısır, 8.924 ton arpa, 2.625 ton ay çiçeği, 894 ton yulaf, 10.125 ton kavun, karpuz 900 ton patates, 615 ton Nohut, 630 ton fasulye v. s. istihsal olunmuştur

Kazamız hayvancılık bakımından da oldukça ileridir. Her yıl Tokat, Giresun, Ordu yaylalarından külliyetli miktarda koyun kışlamak üzere Bafraya getirilir. Kaza merkezine 9 kilometre mesafede, Samsun asfaltı üzerinde bulunan ve henüz kuruluş halinde olan Karaköy harasının hayvancılık yönünden köylüye (At, sığır, koyun, tavuk) büyük faydalar sağlaması beklenilmektedir'. Her yıl tekrar edilen hayvan ve emtia panayırında mükâfatlı hayvan sergisi açılmaktadır.

1955 kayıtlarına göre kazada 4.417 at, 12.734 inek, 14.850 öküz. 45.177 koyun, 18.765 keçi, 6.075 manda, 760 katır, 825 eşek ve 62 deve bulunmaktadır.

Balıkçılık ve Havyarcılık :

Kızılırmak deltasında irili ufaklı birçok göl vardır. Bunlar kışın med zamanında denizle irtibat temin ederler. Bilhassa balık gölünde sazan kefal ve akbalık avlanır. Kızılıрмаğın denize döküldüğü yerde tutulan Mersin ve Şip balıklarından yılda 2000 - 2500 kilo siyah havyar istihsal edilir. Tesisler iptidaî olup kanca ve ağa inhisar etmektedir. İri taneli olan havyar emsaline faik olup dünyada derece almış vaziyettedir. Yıldan yıla kıymetlenen ve aranan havyarın kilosu bu yıl 200 liradan satılmaktadır.

Kültür durumu :

Bafrada; merkezde 5, köylerde 50 olmak üzere 55 ilkokul mevcuttur. Merkez ve köy ilkokullarına 1954 - 1955 ders yılında 6.724 talebe devam etmiş ve 482 si mezun olmuştur. Bu yıl yeniden 1.719 çocuk kaydolunmuştur.

Orta okula 1954 - 1955 ders yılında 370 talebe devam etmiş 57 si mezun olmuştur. Bu yıl yeniden 190 talebe kaydolunmuştur.

Kız Orta Sanat okuluna 1954 - 1955 ders yılında 43 talebe devam etmiş 8 i mezun olmuştur. Bu yıl 13 talebe kaydolunmuştur.

Sağlık Durumu :

İlçemiz sağlık teşkilâtı : Hükümet, Belediye ve sıtma savaş tabipliklerinin tevhibi ile kaza sağlık ve devlet hastanesi (50 yataklı) nden ibarettir.

Kazamızda iki eczane mevcuttur. Kazanın umumî sağlık durumu iyi olup sarı salgın vakalarına, siporatik olarak tesadüf edilmektedir. Bu yıl merkez ve köylerde (1) tifo vak'ası tesbit edilmiş olup bu da şifa ile neticelenmiştir. Sarı hastalıklardan İçtimaî ve İktisadî durumla ilgili bulunan akciğer göğüs hastalığı mevcut olup en büyük önem taşıyan ve hayatı tehdit eden bu hastalıkla imkân nisbetinde merkez ve köylerde mücadeleye devam edildiği gibi arasıra tesadüf edilen hastalar göğüs hastalıkları hastanelerine gönderilmektedir. Kazamızda (25) şarbon vak'ası görülmüş ve şifa ile neticelenmiştir. Difteri, Boğmaca ve diğer başka bir bulaşıcı hastalık görülmemiştir.

Kazamızda mevsim hastalıklarından çocuklarda yaz ishali mevcut olup muayeneleri yapılarak meccanen sulfaganidin ve sulfadiazin dağıtılmıştır. Sıtma hastaları olanların muayene ve tedavileri yapılarak meccanen sıtma ilâçları dağıtılarak iğneleri yapılmıştır. Ayrıca fakir vatandaşlar muayene edilerek Belediyece ilâç yardımı da yapılmaktadır.

Merkez ve köylerde gerek umumî yerlerin temizliği için ve gerekse eşhasa DDT. ve diazinon tevzi ve tatbik edilerek haşerat mücadelesi yapılmaktadır.

Doğum ve ölüm defterlerimizin kontrolünden anlaşıldığı veçhile doğumlar ölümlerden fazladır'.

Kaza sağlık idaresine 2315 hasta müracaat ederek muayene ve tedavileri yapılmıştır.

Sosyal Durum :

Bafra halkı tütüncülük, ziraat ve hayvancılıkla uğraşır, kaza dahilinde elektrik tesisatı dahi yapılmış tamamen modem çiftlikler mevcuttur. Halkın kendisine yetecek derecede münbit toprağı vardır.

Kasaba merkezinde kereste, döküm tesviye fabrikaları ile diğer san'atlara ait ufak tesisler mevcuttur.

Kızılırmak ağzında siyah havyar (Ulu göl) de Sazan, Kefal balıkları avlamak için tesisler vardır.

Bafranın ticarî ve İktisadî sahadaki zenginliği kaza halkının büyük şehirlerle olan temasını artırdığından İctimaî hayat aynen büyük şehirlerde olduğu gibi inkişaf etmiştir.

Kazada mesken durumu büyük şehirlerden farksızdır. Muntazam caddeler, büyük binalar, müteaddit sinema ve parkları ile birçok vilâyetleri gıpta ettirecek seviyeye ulaşmıştır.

Kasaba halkı kılık ve kıyafet itibariyle de modern bar durumdadır. Köylüler de güzel ve düzenli giyinerek kasaba merkezindeki giyinişe uymuşlardır. Kılık kıyafet inkılâbı tamamen benimsemiştir. Çarşaf giyen kadına rastlanmaz.

Kasaba sinesinde yüksek tahsili bitirmiş yüzlerce genç barındırmakta, yüksek, orta ve ilköğretime devam eden külliyetli öğrenci kadrosu ileri bir seviye arz etmektedir.

Evlenme törenlerinde başlık alma âdeti, köylerde el'an caridir. Bu yüzden sık, sık kız kaçırma hadiseleri vuku bulur.

Ana dil Türkçe olmakla beraber bazı köylerde Kürtçe, Çerkezce ve Arnavutça konuşulur.

Yol kesme, soygunculuk gibi asayişe müessir hadiselere rastlanmaz.

İDARE DERGİSİNİN

233 — 237 sayılı nüshalarında yayımlanan yazıların konularına göre

AYRILIŞ CETVELİ

- I— Kamu Hukuku
- II— Özel Hukuk
- III— Genel İdare
 - A — Bizde
 - B — Yabancı Memleketlerde
- IV Mahallî İdareler (Özel İdareler, Belediyeler, Köyler)
 - A — Bizde
 - B — Yabancı Memleketlerde
- V İl İdaresi
 - A — Bizde
 - B — Yabancı Memleketlerde
- VI— Emniyet - Zabıta
- VII— Ekonomi - Maliye
- VII— Mesken Meselesi
- IX— Nüfus Meselesi
- X Yabancı Mevzuat
 - A — Genel İdare
 - B — Mahallî İdareler
- XI— İdarî Coğrafya
- XII— Gezi Notları
- XIII— Değişik Konular
- XIV— İçtihatlar Kararlar

İDARE DERGİSİ'NİN

233 — 237 sayılı nüshalarında yayınlanan yazıların konularına göre FİHRİSTİ (1)

Sıra No.	Yazanın Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sayfa	Sayı
I — KAMU HUKUKU			
1	Fransız Devlet Şûrasının Yeni Temayülleri	33	233 - 234
2	Pakistan Anayasa Mevzuatı..... M. BALASAYGUN (Pakistan Federal Devleti — Federasyon İcra kuvveti — Federasyon hizmetlerinin tedviri — Federasyon teşrii meclisi — Umumî valinin teşrii selâhiyetleri — Vali eyaletleri — Eyalet icra kuvveti — Eyalet teşrii meclisi umumî hükümler — Valinin teşrii selâhiyetleri — Federasyondan kısmen veya tamamen hariç tutulmuş arazi — Kaymakam eyaletleri — Teşrii kuvvetler — Kuvvetlerin tefriki — Teşrii selâhiyetlerin tahdidi — Federal devletle eyaletler ve mahallî devletler arasındaki İdarî münasebetler — Umumî hükümler — Sular hakkındaki hükümler — Sulara vaki müdahaleler — Eyaletler arasındaki işbirliği — Yemin şekilleri — Eyalet meclislerinin teşekkülü — Teşrii meclisler.)	153	233 - 234
3	Kan Gütme Cürümlerine Dair Kanun Üzerinde Bir İnceleme	10	235
4	İdarî Tasarrufların Selâhiyetsizlik Sebebiyle İptali Salih TANYERİ	50	236
II — ÖZEL HUKUK			
5	Dul ve Yetim Aylığı Bakımından Gaip Erlerin Hukukî Durumu	18	235
Dr. Y. KARAYALÇIN			

(1) 170 sayıdan ibaren yayınlanmaya başlayan İdare Dergisinin fihristli nüshalarının sayılan şunlardır: 178, 195, 201, 207, 213, 219, 225 ve 231-232.

Sna No.	Yazanın Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sahife	Sayı
	(Korede gaip olan erlerimiz ve hukuki mesele — Tarihçe — Emeldi Sandığı Kanununun 78 inci maddesi — Müsman'ın görüşü — Sekizinci fıkra — Gaip iştirakçilerin hukukî durumu — Gaip erlerin hukuki durumu — Gaip erlerin özel durumu — Netice.)		
	III — GENEL İDARE		
	A — Bizde		
6	Türkiye'de Hukukun Sistemleşmesi S. TUGAL (Hukuk mefhumu — Örf ve adet — Türklerde kanun ve tabiat — İslâm Hukuku — Mecelle — Kanunlaştırma hareketi ve iktisap ettiğimiz kanunlar — Kritik.)	47	233- 234
7	İdare Âmirlerinin Seferberlik işleri .Fazlı DEMİREL (Daire ve müesseselerin seferberlik işleri ve takvimleri — Millî müdafaa mükellefiyeti işleri — Hava taarruzlarına karşı korunma işleri — Tahliye ve seyrekleştirme — Muzır propaganda, casusluk ve sabotajlara karşı korunma işleri.)	27	236
8	Teftiş ve Murakabenin Lüzum ve Ehemmiyeti ile Kısa Süreli Teftişin GayesiŞükrü TÜTER (Teftişin gayesi — Kovalayıcı zabıta görevi — Vazifeye tesir edecek durumlar — Moral eğitimi cephesinden teftiş)	69	236
9	Seçim.....Fuat ERDOĞAN	27	237
10	Milletlerarası İdari İlimler Enstitüsünün 1955 Yuvarlak Masa Toplantısında yapılan TekliflerdenMehmet TERCAN	99	237

Sıra No.	Yazanın Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yaymiandığı	
		Sahife	Sayı
	B — Yabancı Memleketlerde IV — MAHALLÎ İDARELER (Özel idareler, Belediyeler, Köyler) A — Bizde		
11	Vilâyet Hususî İdareleri M. S. EYÜBOĞLU (Vilâyet hususî idareleri — Cumhuriyetten önceki durum — Hususî idareler — Cumhuriyet devrinde mahallî idareler — Hususî idarelerin gelir kaynakları, geçirdiği buhranlı ve kritik devirler, alınan tedbirler.)	16	233 - 234
12	Köylerin İmarında Arsa İşİ İbrahim ER	7	235
13	2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu ile İdare Heyetine Verilen Selâhiyetler..... Alâaddin HİTAY	14	235
14	Köy Mâliyesi Sadık ARTUKMAÇ (Köyün gelir kaynakları — Ceza paraları — Köy namına yazılı emlak ve arazi geliri — Yoliyle vakfedilen arazi ve emlak işleri — Avarız gelirleri, Hediyeler, bağışlanmış paralar ve mallar (ianat ve teberruat) — Köy namına ekilen tarla geliri — Köy tezgâh ve anbar ve dükkânları geliri — Mühürlenecek ilmühaberlerden alınacak para — İstikraz edilen paralar ve İller Bankası yardımı — Köyün giderleri — Köyün bütçesi — Köy sandığı.)	1	236
15	Köy ve Köy İdareleri Sadık ARTUKMAÇ (Köyün tarifi ve mülkî taksimattaki yeri — Köyün unsurları — Köyün uzuvları ve teşkilâtı.)	1	237
16	Yeni Köy Kanunu Tasarısı Sebebiyle 442 Sayılı Köy Kanununun Eksiklikleri..... Şerafettin KAYA (442 Sayılı Köy Kanunundaki boşluklar — Köy muhtarı izinli veya hasta olduğu zamanlar yerine kim vekâlet edecektir — Köy muhtarı na-	54	237

Sıra No.	Yazının Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sahife	Sayı
	sil izinle ayrılır, bu izini kimden alır — Köy muhtar ve üyeleri köy dışına çıktıkları zaman harcırah alırlar mı — Köy muhtar ve üyeleri seçimden sonra 442 sayılı kanunun 25 inci maddesindeki şartları haiz olmazlarsa ne olur — Birinci âza kimdir — 41 inci madde gereğince azledilen muhtar tekrar seçilir mi — İhtiyar heyeti muhtarlarla birlikte toptan istifa ederse seçimin yapılması teklifi kimin tarafından seçim kuruluna bildirilir.)		
	B — Yabancı Memleketlerde		
17	Belçika Komün ve Provens İdarelerinin Mali RejimiMehmet TARCAN (Giriş — Komünler — Provensler.)	119	233 - 234
18	İspanya Devletinin Mülkî ve Mahallî İdare Rejimi Hak kındaki 17 Temmuz 1945 Tarihli Kanunu (Devam)Vecihi TÖNÜK (Mahallî idarelerin makam ve meclislerine müracaat hakkı — İdarî müracaatlar — Mahallî idareler ve mahallî idareler makam ve memurlarının mes'uliyeti — Müttekaddim talepler ve eski hale yellime — Vergilerin ödenmesi ve vergi ödeme emirleri — Adı ve fevkalâde bütçeler — Tahsilât, muhasebe ve hesapların görülmesi — Devlet murakabesi ve vesayet rejimi — Mahallî teşekkülleri teftiş ve murakabe — Nihai hükümler — Ek hükümler.)	196	233 - 234
19	İngiliz Belediyelerinin Merkezden Denetlenmesi Usulü Vehici TÖNÜK (Sıhhat Vekâletinin İdarî nitelikleri görev ve yetkileri — Sıhhiye Vekâletinin istişarî mahiyetteki görev ve yetkileri — Sıhhat Vekâletinin malî mevzulardaki selâhiyetleri — Islahat tetkik ve teşebbüsleri.)		235

Sıra No.	Yazının Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sahife	Sayı
20	Amerika Birleşik Devletlerinde Mahallî İdareler Tekin GÜRZUMAR	57	237
V — İL İDARESİ			
A — Bizde			
21	Yersarsıntısı Bölgelerinde İmarın Gecikme SebepleriTurgut TİMUR (Tatbikata ait sebepler — Zelzele sahasının bünyesinden doğan sebepler — Hadiselerden doğan sebepler — Kanunun sistem ve hükümlerine ait sebepler — Devlet yardımının zaman, miktar ve şekline ait sebepler — Teknik sebepler — İktisadi sebepler.)	47	235
22	İdarenin Sınır MeselesiReşit YALIN	62	235
B — Yabancı Memleketlerde			
VI — EMNİYET - ZABITA			
23	Alkol ve Trafik Emniyeti E. ALIVEREN	1	235
24	Siyasî Suçlar A. P. GÖZÜBÜYÜK	35	236
25	Jandarmaların Tâbi Oldukları Muhakeme Usulleri Şükrü OLÇAY (Jandarmada muhakeme usulleri — Jandarmada işten elçektirme — Jandarma subay, astsubaylarının açığa çıkarılmaları — İdarî mahiyetteki açığa çıkarma — Cezai mahiyette açığa çıkarma.)	42	236
26	Kumar Hüseyin ÇAĞLAR	20	237

Sıra No.	Yazının Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sahife	Sayı
	VII — EKONOMİ - MALİYE		
27	Köy Mâliyesi *.....Sadık ARTUKMAÇ (Köyün gelir kaynakları — Ceza paraları — Köy namına yazılı emlak ve arazi geliri — Yeliyle vakfedilen arazi ve emlak işleri — Avarız gelirleri — Hediyeler, bağışlanmış paralar ve mallar — Köy namına ekilen tarla geliri — Köy tezgâh ve anbar ve dükkânları geliri — mühürlenecek ilmühaberlerden alınacak para — İstikraz edilen paralar ve İller Bankası yardımı — Köyün giderleri — Köyün bütçesi — Köy sandığı.)	1	236
	VIII — MESKEN MESELESİ		
	IX — NÜFUS MESELESİ		
28	Nüfusumuz..... Mecdi EMİROĞLU	1	233 - 234
29	Evlât Edinme Müessesesinin Tekemmülü ve Tescili Üzerine Bir Etüd Edip TURHAN	53	235
30	Memleketimizde Evlilik Dışı Birleşmeler ve Bunlardan Doğan Çocukların Nesepleri Meselesi ... Cevat GERAY	40	237
	X — YABANCI MEVZUAT		
	A — Genel İdare		
31	Amerika Birleşik Devletlerinde Örnek Şehir Statüsü İ. ERAYDIN (Mahallî İdareler Hakkında Anayasa Hükümleri — örnek şehir statüsü)	72	233 - 234

Sıra No.	Yazının Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayınlandığı	
		Sahife	Sayı
32	Fransa'da Cumhuriyet Konseyinin Tekâmülü F. HACALOĞLU (istisnai vazifeler — Normal vazifeler — Cumhuriyet Konseyinin takviyesi — Yetki ve vazifelerini arttırmak için Cumhuriyet Konseyinin sarf ettiği gayretler.) B — Mahalli İdareler XI — İDARİ COĞRAFYA VE TARİH	75	236
33	Burdur Merkez Kazası İdarî CoğrafyasıArif OYA (Tabii ve coğrafi durum — İdarî durum — Nüfus ve iskân durumu — Merkez ilçe teşkilâtı ve memurları — Bayındırlık durumu — Ekono- mik durumu — Tarım durumu — Millî Eğitim — Sağlık durumu — Sosyal durum.)	206	233-234
34	Balâ Kazası İdarî CoğrafyasıMuammer DURAK (Hudut ve mesahası — İklim — avarız — Akar sular — Tarihçesi — Nüfus ve iskan durumu —Kaza teşkilatı ve memurları— Bayındırlık — Zirai durum— Bağ bahçe ve sebzeçilik— Hayvancılık — Kültür dununu — Sağlık duruma — Sosyal durum.)	94	235
35	Azdavay Kazası İdarî CoğrafyasıYiğit KIZILCAN (Kazanın iklimi — İdarî durum — Nüfus ve iskân durumu — Kaza merkezinin durumu — Nafia durumu — Ekonomik durum — Ziraî durum — Kültür durumu — Sağlık durumu — Sosyal durum.)	138	233
36	Bafra Kazası İdarî Coğrafyası E. SARAÇBAŞI	109	237

Sıra No.	Yazının Adı - Özü - Yazan veya Çevirenin Adı	Yayımlandığı	
		Sahife	Sayı
XII — GEZİ NOTLARI			
37	Turistik Bir Memleket Köşesi Amasra Ümran OYMAN (Tabii ve coğrafi durum — İklim — Jeolojik durum — Sular — Bağlar — Ormanlar — İdarî durum — Nüfus ve iskân durumu — Bayındırlık durumu — İktisadî durum — Ziraî durum — Maarif durumu — Sağlık durumu — Sosyal durumu.)	32	235
38	Pasinlerde İncelemeler..... Rıza ÖZSU (İklim — Dağlar — Suları — Nüfus ve iskân durumu — Nafia vaziyeti — Ekonomik durum — Ziraî durum — Hayvancılık — Maarif durumu — Sağlık vaziyeti — Sosyal durum.)	42	235
XIII — DEĞİŞİK KONULAR			
39	Kollektivitelerin Genel Gelişmesine ve Organizasyonuna Ait Birleşmiş Milletler Yayınları Serisi R. ROLLAS (Faaliyet alanı — Kullanılan metodlar — Ocağın çalışması şartları — Elde edilen sonuçlar j — Karşılaşılan zorluklar — Cezair'de sosyal j ocaklara benzeyen teşekküller — Cezayir vilâyeti — Başlıca faaliyetler — Kuruluş — Kadro ve personel — Maddî kolaylıklar — Finansman — Danışma servisi.)	105	
XIV — İÇTİHATLAR - KARALAR			
40	İstek Üzerine Emekliye Ayırma'da Bu husustaki İdarî Kararın İttihazı Tarihindeki Değil, Tebliği Tarihindeki Mevzuat Hükümlerinin Tatbiki İcabedeceği Hakkında	220	233 - 234
41	Bir Köyün Emlâkından Olan Suyun Bir Kısımının İhtiyacı Nisbetinde Diğer Bir Köye Yeniden Tahsisine Hukukî İmkân Olup Olmadığına Dair	89	235

İDARE DERGİSİNİN

233 - 234 Sayılı Nüshalarında Yayınlanan Yazıların Yazarlarının ve
Çevirenin Adına göre
FİHRİSTİ

Yazan ve Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazının Adı ve Yayınlandığı Derginin	Sayısı
A. P. Gözübüyük	Kan Gütme Cürümlerine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme	235
	Siyasî Suçlar.....	236
Alâaddin Hitay	2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu ile İdare Heyetine Verilen Selâhiyetler.....	235
Arif Oya	Burdur Merkez Kazası İdarî Coğrafyası.....	233 - 234
Cevat Geray	Memleketimizde Evlilik Dışı Birleşmeler ve Bunlardan Doğan Çocukların Nesepleri Meselesi	237
	Evlât Edinme Müessesesinin Tekemmülü ve Tescili Üzerine Bir Etüd	235
Edip Turhan	Alkol ve Trafik Emniyeti	235
Erdoğan Aliveren	Bafra Kazası İdarî Coğrafyası	237
E. Saraçbaşı	İdare Âmirlerinin Seferberlik İşleri	236
Fazlı Demirel	Fransa'da Cumhuriyet Konseyinin Tekâmülü	236
Fevzi Hacaloğlu	Seçim	237
Fuat Erdoğan	Kumar	237
Hüseyin Çağlar	Köylerin İmarında Arsa İşİ	235
İbrahim Er	A. B. D. Örnek Şehir Statüsü.....	233 - 234
İzzettin Eraydın	Nüfusumuz	233 - 234
Merdi Emiroğlu	Belçika Komün ve Provens İdarelerinin Malî Rejimi	233 - 234
Mehmet Tercan	Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünün 1955 Oxford Yuvarlak Masa Toplantısında Yapılan Tekliflerden	237
	Balâ Kazası İdarî Coğrafyası	
Muharrem Durak		

Yazan ve Çevirenin Adı ve Soyadı	Yazının Adı ve Yayınlandığı Derginin	Sayısı
M. Balasaygun	Pakistan Anayasa Mevzuatı	233 - 234
M. S. Eyüpoğlu	Vilâyet Hususî İdareleri (Özel İdareler)	233 - 234
Naci Rollas	Kollektivitelerin Genel Gelişmesine ve Organizasyonuna ait Birleşmiş Milletler Yayınları Serisi	236
Reşit Yalın	İdarenin Sınır Meselesi	235
Rıza Özsü	Pasinlerde İncelemeler	235
Sadık Artukmaç	Köy Mâliyesi.....	236
	Köy ve Köy idaresi	237
Salih Tanyeri	Fransız Devlet Şûrasının Yeni Temayülleri İdarî Tasarrufların Selâhiyetsizlik Sebebiyle İptali.....	233 - 234
	Türkiye’de Hukukun Sistemleştirilmesi	236
Selâhattin Tugal	Yeni Köy Kanunu Tasarısı Sebebiyle 442 Sayılı Köy Kanununun Eksiklikleri	233 - 234
Şerafettin Kaya	Jandarmaların Tâbi Oldukları Muhakeme Usulleri	237
Şükrü Olcay	Teftiş ve Murakabenin Lüzum ve Ehemmiyeti ile Kısa Süreli Teftişin Gayesi	236
Şükrü Tüter	A. B. D. de Mahallî İdareler.....	237
Tekin Gürzumar	Yersarsıntısı Bölgelerinde İmarın Gecikme Sebepleri	235
Turgut Timur	Turistik Bir Memleket Köşesi (Amasra) İspanya Devletinin Mülkî ve Mahallî İdare Rejimi Hakkındaki 17 Temmuz 1945 Tarihli Kanunu (Devamı)	235
Ümran Oyman	İngiliz Belediyelerinin Merkezden Denetlenmesi Usulü	233 - 234
Vehici Tönük	Dul ve Yetim Aylığı Bakımından Gaip Erlerin Hukukî Durumu.....	236
Dr. Y. Karayalçın	Azdavay Kazası İdarî Coğrafyası	235
Yiğit Kızılcın		236

İÇİŞLERİ B. KÜTÜPHANESİ	
Geldiği tarih :	/ /
Remiz No.	